

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Навчальний посібник

Рекомендовано до друку і використання в освітньому процесі
вченою радою НУЦЗ України

Харків 2024

УДК 351.862:061.1ЄС+339.924(477)

Авторський колектив:

Крюков О.І., доктор державного управління, професор (вступ, розділи 1, 2);
Лопатченко І.М., кандидат державного управління, доцент (розділи 3, 4, глосарій);
Помаза-Пономаренко А.Л., доктор державного управління, с.д. (розділи 5, 6, висновки)

Рецензенти: доктор державного управління, професор **В. В. Баштанник**, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»;
доктор державного управління, професор **О. І. Пархоменко-Куцевіл**, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі;
кандидат технічних наук, доцент **Д. В. Тарадуда**, заступник начальника кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України.

Рекомендовано до друку і використання в освітньому процесі
вченою радою НУЦЗ України
(протокол від 07.03.2024 № 7)

Крюков О. І., Помаза-Пономаренко А. Л., Лопатченко І. М.

Публічне управління у сфері цивільної безпеки : навч. посіб. /
О. І. Крюков, А. Л. Помаза-Пономаренко, І. М. Лопатченко. Х.: «Діса плюс»,
2024. 172 с.

ISBN 978-617-8122-86-7

У навчальному посібнику містяться основні навчально-методичні матеріали для засвоєння теоретичних положень, вироблення вмінь і практичних навичок із дисципліни «Публічне управління у сфері цивільної безпеки» відповідно до тематичного плану, а також перелік питань для самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти та перелік рекомендованої літератури.

Навчальний посібник буде корисним для здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», наукових і науково-педагогічних працівників, а також практичних працівників-фахівців, які досліджують питання реалізації публічного управління у сфері цивільної безпеки України й Механізму цивільного захисту ЄС.

УДК 351.862:061.1ЄС+339.924(477)

© Крюков О. І., Помаза-Пономаренко А. Л.,
Лопатченко І. М.
© НУЦЗУ, 2024

Зміст

Перелік умовних позначень	6
Вступ.....	7
Розділ 1. Організація публічного управління у сфері цивільної безпеки в Україні	9
1.1 Цивільна безпека як функція держави. Суб'єкти забезпечення та реалізації державної політики у сфері цивільного захисту	10
1.2 Єдина державна система цивільного захисту: правові засади функціонування, основні завдання та її структура.....	11
1.3 Функціональні та територіальні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту.....	18
1.3.1 Основні функції та завдання, структура функціональних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту	18
1.3.2 Структура територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту та основні завдання. Загальні та спеціальні функції їх органів управління	21
1.3.3 Основні засади взаємодії органів управління функціональних та територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту	24
Перелік питань для самоконтролю	26
Розділ 2. Вітчизняні та зарубіжні практики функціонування системи публічного управління у сфері цивільної безпеки	27
2.1 Категорія «надзвичайна ситуація» у системі загроз суспільній безпеці	28
Типи надзвичайних ситуацій	29
Загальні ознаки надзвичайної ситуації.....	30
Класифікація надзвичайних ситуацій за масштабом наслідків	31
Класифікація надзвичайних ситуацій за походженням.....	32
Види небезпек	32
2.2 Деякі аспекти зарубіжного досвіду організації публічного управління цивільною безпекою в умовах НС	32
2.3 Нормативно-правові засади функціонування, основні завдання та повноваження суб'єктів забезпечення цивільного захисту на місцевому рівні.....	36
2.3.1 Основні завдання, обов'язки та права керівного складу та членів комісії.....	58
2.4 Органи управління з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на місцевому рівні	66

2.5 Система сучасного управління цивільним захистом на місцевому рівні.....	69
2.5.1 Органи з евакуації місцевого рівня. Основні правові засади їх діяльності.....	70
2.6 Евакоприймальні комісії.....	71
2.7 Організація взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.....	72
Перелік питань до самоконтролю.....	77
Розділ 3. Сили та засоби цивільного захисту місцевого рівня.....	79
Завдання сил цивільного захисту місцевої ланки.....	80
3.1 Організація діяльності аварійно-рятувальних служб місцевого рівня.....	80
3.1.1 Основні завдання та функції аварійно-рятувальних служб.....	82
3.1.2 Матеріально-технічне та фінансове забезпечення служб.....	83
3.2 Територіальні спеціалізовані служби цивільного захисту місцевого рівня.....	83
3.2.1 Порядок утворення, основні завдання та функції.....	84
3.2.2 Органи управління, сили та засоби.....	86
3.2.3 Планування та організація діяльності, режими функціонування.....	89
3.2.4 Фінансування та матеріальне забезпечення.....	90
3.3 Формування цивільного захисту місцевого рівня, їх основні функції та завдання, структура і діяльність формувань.....	90
3.3.1 Порядок створення формувань ЦЗ місцевого рівня.....	90
3.3.2 Основні завдання територіальних формувань цивільного захисту.....	92
3.3.3 Структура формувань цивільного захисту. Застосування формувань ЦЗ у мирний час та особливий період.....	93
3.3.4 Комплектування формувань цивільного захисту працівниками та технічними засобами.....	94
3.3.5 Обов'язки керівного складу та працівників формувань цивільного захисту.....	94
3.3.6 Готовність формувань до дій.....	96
3.3.7 Організація захисту особового складу формувань під час виконання завдань за призначенням.....	96
Перелік питань до самоконтролю.....	97
Розділ 4. Підготовка органів управління та сил цивільного захисту місцевого рівня.....	98
Завдання щодо підготовки органів управління та сил ЦЗ.....	98

4.1	Організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації у сфері цивільного захисту керівного складу та фахівців місцевого рівня.....	99
4.2	Організація практичної підготовки керівного складу на місцевому рівні.....	101
4.2.1	Практична підготовка органів управління у сфері цивільного захисту.....	101
4.2.2	Практична підготовка сил цивільного захисту.....	102
	Перелік питань до самоконтролю.....	103
Розділ 5	Забезпечення заходів і дій у межах Єдиної державної системи цивільного захисту.....	104
5.1	Порядок проведення контролю і перевірки стану техногенної безпеки та цивільного захисту.....	107
	Організація та проведення перевірок стану техногенної безпеки та цивільного захисту.....	107
	Оформлення результатів перевірки стану техногенної безпеки та цивільного захисту.....	109
5.2	Оцінка стану цивільного захисту місцевої ланки територіальної підсистеми цивільного захисту.....	109
5.2.1	Визначення готовності органів управління до реагування на надзвичайні ситуації.....	110
5.2.2	Основні заходи у сфері цивільного захисту.....	111
5.3	Реагування на НС і ліквідація їх наслідків.....	132
5.4	Організація життєзабезпечення постраждалого населення в НС.....	137
	Перелік питань для самоконтролю.....	138
Розділ 6.	Перспективи розвитку системи публічного управління цивільним захистом в Україні в контексті її євроінтеграції.....	139
6.1.	Сутність Механізму цивільного захисту ЄС.....	139
6.2	Перспективи імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні.....	142
6.3	Розвиток системи публічного управління у сфері цивільного захисту в Україні на центральному рівні.....	145
6.4	Удосконалення взаємодії органів публічної влади у сфері цивільного захисту в Україні на місцевому рівні.....	148
	Перелік питань для самоконтролю.....	157
	Висновки.....	158
	Глосарій.....	160
	Список рекомендованої літератури.....	165

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АРНР – аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи.

АРС – аварійно-рятувальна служба.

БОР – бойові отруйні речовини.

ЄДСЦЗ – єдина державна система цивільного захисту.

ЄС – Європейський Союз.

ЗЕП – збірні евакуаційні пункти.

МЦЗЄС – Механізм цивільного захисту ЄС.

НС – надзвичайна ситуація.

НХР – небезпечна хімічна речовина.

ОВВ – органи виконавчої влади.

ПЕК – приймальні евакуаційні комісії.

ПЕП – приймальні евакуаційні пункти.

ППЕ – проміжні пункти евакуації.

ПРУ – протирадіаційне укриття.

РЗ – радіаційне забруднення.

ТЕБ – техногенно-екологічна безпека.

ТЗ – транспортний засіб.

ЦБ – цивільна безпека.

ЦЗ – цивільний захист.

ЦО – цивільна оборона.

ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади.

ВСТУП

Сучасні тенденції зростання ризиків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру у світі й Україні зумовлюють необхідність формування глобальної системи безпеки, а також подальшого вдосконалення ЄДСЦЗ на вітчизняних теренах на засадах стабільного розвитку суспільства та сучасних принципах управління цивільною безпекою. При цьому в сучасному світі відбувається перехід системи цивільної безпеки від реагування на можливі надзвичайні ситуації до забезпечення стійкості держави під час різних кризових ситуацій, а також посилення взаємодії органів управління й сил цивільного захисту зі збройними силами та правоохоронними органами.

Щодо України, то на її теренах процес забезпечення цивільної безпеки відбувається в умовах воєнного стану, введеного внаслідок масштабного вторгнення військ російської федерації на територію нашої держави з 24.02.2022 року. Складності ситуації додає те, що вітчизняна Єдина державна система цивільного захисту функціонує одночасно у двох режимах: режимі надзвичайної ситуації, установленому з метою ліквідації наслідків техногенних, природних, медико-біологічних та інших надзвичайних ситуацій різних рівнів, а також перебуває в готовності до виконання завдань за призначенням в особливий період, у тому числі у воєнний час. Це реалізується з урахуванням вимог норм міжнародного гуманітарного права, положень Законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» тощо.

Варто відзначити, що за два роки масштабних бойових дій рф і 10 років її збройної агресії проти України виявлення та знищення вибухових предметів набуло масштабів гуманітарного розмінування, а рятування українців з-під завалів унаслідок потрапляння ракет або їхніх уламків стало масовим явищем, як і ліквідація аварій на об'єктах життєзабезпечення та критичної інфраструктури. В умовах неможливості проведення опалювального сезону в окремих районах певних областей, де ведуться активні бойові дії, додається ще й проведення обов'язкової евакуації цивільного населення у більш безпечні регіони. Крім того, непоодинокими є випадки, коли аварійно-рятувальні підрозділи не можуть дістатися місць виникнення та поширення надзвичайних ситуацій через постійні обстріли рф, що значно ускладнює рятувальні та відновлювальні роботи. Обмеженість ресурсної бази України для реагування на НС, кількість яких збільшується через війну рф за останні роки, актуалізувала питання залучення міжнародної допомоги для здійснення цивільного захисту. Однією з важливих форм такої допомоги є Механізм цивільного захисту ЄС, до якого доєдналася Україна у 2023 році.

Функціонування цього Механізму зокрема й організація цивільної безпеки загалом безпосередньо пов'язані з процесами публічного управ-

ління. Воно представляє собою систему заходів, які реалізуються на певних етапах управлінської діяльності (планування, прийняття рішень, управління і контролю за їх виконанням), спрямованих на запобігання виникнення НС та/або надзвичайного стану, реагування на НС, ліквідацію та попередження їхніх наслідків. При цьому публічне управління у сфері цивільної безпеки – це не лише надзвичайно об’ємна галузь права, а й дуже мобільна складова публічного управління. Вона передбачає оперативне та системне реагування на НС. У той же час, згідно зі статистичними даними за останні 20 років в Україні виникло понад 10000 надзвичайних ситуацій техногенного, природного та суспільно-політичного характеру, і кількість НС збільшується через збройну агресію РФ. Саме тому було започатковано комплексну реформу системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2017 році.

З метою забезпечення реформування цієї системи в Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII та інших нормативно-правових документах акцентовано на ролі та місці кадрового корпусу в системі публічного управління у сфері системи безпеки. Ефективність публічного управління в разі виникнення надзвичайної ситуації залежить від рівня професіоналізму та компетентності керівних кадрів органів управління, які відповідно до своїх повноважень здійснюють організацію та забезпечення цивільної безпеки та захист населення й територій у разі виникнення загроз надзвичайного стану.

Якісна підготовка та підвищення кваліфікації керівного складу у сфері цивільної безпеки має проводитися на відповідній навчально-методичній базі, що включає навчальні посібники, методичні рекомендації в галузі знань «Публічне управління та адміністрування». У цьому контексті розроблено навчальний посібник, що є складовою частиною навчально-методичного забезпечення при вивченні навчальної дисципліни «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки». Така навчальна дисципліна інтегровано поєднує знання з інших освітніх і наукових галузей: юридичних; політологічних; економічних та інших наук. Саме тому головним завданням навчального посібника «Публічне управління у сфері цивільної безпеки» виступає системне викладення теоретичних основ підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Структура посібника повністю відповідає навчальній програмі, і включає вступ, шість розділів та список рекомендованої літератури. Глосарій, запропонований у навчальному посібнику, базується на нормативному визначенні категорій і понять публічного управління. Загальний обсяг становить 216 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

1.1. Цивільна безпека як функція держави. Суб'єкти забезпечення та реалізації державної політики у сфері цивільного захисту.

1.2. Єдина державна система цивільного захисту: правові засади функціонування, основні завдання та її структура.

1.3. Функціональні та територіальні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту.

1.3.1. Основні функції та завдання, структура функціональних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту.

1.3.2. Структура територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та основні завдання. Загальні та спеціальні функції їх органів управління.

1.3.3. Основні засади взаємодії органів управління функціональних та територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні згідно з Конституцією України найвищою соціальною цінністю. Цивільний захист в Україні, як функція держави, спрямований на планування та реалізацію заходів ЦЗ щодо запобігання і реагування на НС техногенного, природного, соціального та воєнного характеру, ліквідацію їх наслідків, першочергового забезпечення життєдіяльності постраждалого населення.

Порушення нормальних умов життєдіяльності, спричинене небезпечними подіями та НС у мирний час і в особливий період, створюють загрози і небезпеки життю та здоров'ю населення, тому питання організації дій органів управління та сил ЦЗ за умов загрози або виникнення НС є постійно актуальними і мають на меті впровадження механізмів управління з питань впровадження превентивних заходів та алгоритмів дій з швидкого і ефективного реагування на НС та ліквідації їх наслідків.

Важливим аспектом ефективної та практичної реалізації алгоритмів дій у сфері ЦЗ є організація управління ЦЗ як у цілому в державі, так і на регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях.

1.1 Цивільна безпека як функція держави. Суб'єкти забезпечення та реалізації державної політики у сфері цивільного захисту

Правовою основою ЦЗ є Конституція України, Кодекс цивільного захисту України (далі – Кодекс ЦЗ України), закони України, а також акти Президента України, Кабінету Міністрів України та інших центральних ОВВ.

Згідно зі ст. 7 Кодексу ЦЗ України здійснення ЦЗ відбувається за такими основними принципами:

- гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя, здоров'я та власності;
- комплексного підходу до вирішення завдань ЦЗ;
- пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян;
- максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення НС;
- централізації управління, єдиноначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни Оперативно-рятувальної служби ЦБ, АРС;
- гласності, прозорості, вільного отримання та поширення публічної інформації про стан ЦЗ, крім обмежень, встановлених законом;
- добровільності – у разі залучення громадян до здійснення заходів ЦЗ, пов'язаних з ризиком для їхнього життя і здоров'я;
- відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства з питань ЦЗ;
- виправданого ризику та відповідальності керівників сил ЦЗ за забезпечення безпеки під час проведення АРНР.

Відносини в державі, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від НС, реагуванням на них, функціонуванням ЄДС ЦЗ, регулює Кодекс ЦЗ України. Ним визначено повноваження у сфері ЦЗ органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, завдання та обов'язки суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та підпорядкування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства.

Відповідно ЦЗ забезпечується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про основи національної безпеки України», суб'єктами, уповноваженими захищати населення, території, навколишнє природне середовище і майно, згідно з вимогами ст. 6 Кодексу ЦЗ України

– у мирний час, а також в особливий період – у межах реалізації заходів держави щодо оборони України.

Суб'єктами забезпечення ЦЗ в Україні виступають центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання – підприємства, установи та організації

З метою забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ у мирний час та в особливий період створено ЄДСЦЗ, яка складається з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем і являє собою сукупність їх органів управління, сил та засобів.

Координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері ЦЗ у межах своїх повноважень здійснюють: Рада національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України.

Для координації діяльності центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, пов'язаної з техногенно-екологічною безпекою, захистом населення і територій, запобіганням і реагуванням на НС Кабінетом Міністрів України утворена і постійно функціонує Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (далі – ТЕБ та НС);

1.2 Єдина державна система цивільного захисту: правові засади функціонування, основні завдання та її структура

Функціонування ЄДС ЦЗ в Україні, планування її діяльності, основні завдання і порядок їх виконання, склад органів управління і сил ЦЗ та організації взаємодії визначаються Положенням про ЄДСЦЗ, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11.

Положення регулює питання здійснення заходів ЦЗ в державі, визначає склад органів управління та сил ЦЗ, планування діяльності ЄДС ЦЗ, порядок виконання нею завдань та організації взаємодії.

Основні завдання ЄДСЦЗ

Відповідно до п. 3 ст. 8 Кодексу ЦЗ України основні завдання ЄДСЦЗ є:

– забезпечення готовності міністерств та інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС та ліквідацію їх наслідків;

– забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню НС; навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення НС;

– виконання державних цільових програм, спрямованих на запобігання НС, забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання, зменшення матеріальних втрат;

– опрацювання інформації про НС, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків НС;

– прогнозування і оцінка соціально-економічних наслідків НС, визначення на основі прогнозу потреби в силах, засобах, матеріальних та фінансових ресурсах;

– створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних та фінансових ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на НС;

– оповіщення населення про загрозу та виникнення НС, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи;

захист населення у разі виникнення НС;

– проведення АРНР щодо ліквідації наслідків НС, організація життєзабезпечення постраждалого населення;

пом'якшення можливих наслідків НС у разі їх виникнення;

– здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення; реалізація визначених законом прав у сфері захисту населення від наслідків НС;

– інші завдання, визначені законом.

В умовах надзвичайного стану органам, що здійснюють управління на відповідній території, Указом Президента України про введення надзвичайного стану, затвердженого Законом України, визначаються межі додаткових повноважень для здійснення заходів, необхідних для якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення конституційного правопорядку і законності, а також для ліквідації загрози безпеці громадян.

Органи, що здійснюють управління на відповідній території, мають право видавати, в межах своєї компетенції, обов'язкові до виконання на відповідній території, в тому числі спільні, рішення, розпорядження, накази і директиви з питань забезпечення режиму надзвичайного стану.

У період дії надзвичайного стану в разі його введення ЄДС ЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу ЦЗ України та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» та іншими нормативно-правовими актами.

Положенням про ЄДС ЦЗ визначається перелік заходів, що здійснюються у відповідному режимі, завдання та порядок взаємодії суб'єктів забезпечення цивільного захисту під час функціонування зазначеної системи у відповідному режимі.

Завдання ЄДСЦЗ залежно від режиму функціонування

Основними завданнями у відповідних режимах функціонування ЄДСЦЗ є:

у режимі звичайного функціонування:

– забезпечення спостереження, гідрометеорологічного прогнозування та здійснення контролю за станом навколишнього природного середовища та небезпечних процесів, що можуть призвести до виникнення НС на потенційно небезпечних об'єктах, об'єктах підвищеної небезпеки і

прилеглих до них територіях, а також на територіях, на яких існує загроза виникнення геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів;

- забезпечення здійснення планування заходів ЦЗ;

- здійснення цілодобового чергування пожежно-рятувальних підрозділів; розроблення і виконання цільових та науково-технічних програм запобігання виникненню НС і зменшення можливих втрат;

- здійснення планових заходів щодо запобігання виникненню НС, забезпечення безпеки та захисту населення і територій від таких ситуацій, а також заходів щодо підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ;

- забезпечення готовності органів управління та сил ЦЗ до дій за призначенням;

- організація підготовки фахівців ЦЗ, підготовка керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів щодо ЦЗ, навчання населення діям у разі виникнення НС;

- створення і поновлення матеріальних резервів для запобігання виникненню НС, ліквідації їх наслідків;

- організація та проведення моніторингу НС, визначення ризиків їх виникнення;

- підтримання у готовності автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС;

у режимі підвищеної готовності:

- здійснення оповіщення органів управління та сил ЦЗ, а також населення про загрозу виникнення НС та інформування його про дії у зоні НС;

- формування оперативних груп для виявлення причин погіршення обстановки та підготовки пропозицій щодо її нормалізації;

- посилення спостереження та контролю за гідрометеорологічною обстановкою, ситуацією на потенційно небезпечних об'єктах, території об'єкта підвищеної небезпеки та/або за його межами, території, на якій існує загроза виникнення геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів, а також здійснення постійного прогнозування можливості виникнення НС та їх масштабів;

- уточнення (у разі потреби) планів реагування на НС, здійснення заходів щодо запобігання їх виникненню;

- уточнення та здійснення заходів щодо захисту населення і територій від можливих НС;

- приведення у готовність наявних сил і засобів ЦЗ, залучення у разі потреби додаткових сил і засобів;

у режимі надзвичайної ситуації:

- здійснення оповіщення органів управління та сил ЦЗ, а також населення про виникнення НС та інформування його про дії в умовах такої ситуації;

- призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС та утворення у разі потреби спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС; визначення зони НС;
 - здійснення постійного прогнозування зони можливого поширення НС та масштабів можливих наслідків;
 - організація робіт з локалізації і ліквідації наслідків НС, залучення для цього необхідних сил і засобів;
 - організація та здійснення заходів щодо життєзабезпечення постраждалого населення;
 - організація та здійснення (у разі потреби) евакуаційних заходів;
 - організація і здійснення радіаційного, хімічного, біологічного, інженерного та медичного захисту населення і територій від наслідків НС;
 - здійснення безперервного контролю за розвитком НС та обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях;
 - інформування органів управління цивільного захисту та населення про розвиток НС та заходи, що здійснюються;
- у режимі надзвичайного стану:*
виконання завдань відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану».

у режимі функціонування в умовах особливого періоду:

згідно зі ст. 19 Закону «Про оборону України» цивільний захист України у мирний час здійснюється відповідно до Кодексу ЦЗ України, а в особливий період та з метою підготовки до нього – з урахуванням особливостей, визначених законодавством про оборону, мобілізацію та правовий режим воєнного стану.

Згідно із Законом України «Про оборону України» *особливий період* –це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

В особливий період ЄДС ЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу ЦЗ України та з урахуванням особливостей, що визначаються законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також іншими нормативно-правовими актами.

З моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях ЄДС ЦЗ переводиться у режим функціонування в умовах особливого періоду в повному обсязі або у межах відповідних регіонів.

Підготовка ЄДС ЦЗ до виконання завдань ЦЗ в умовах особливого періоду здійснюється завчасно у мирний час.

Переведення ЄДС ЦЗ у режим функціонування в умовах особливого періоду здійснюється відповідно до актів Президента України, Кабінету Міністрів України, планів ЦЗ на особливий період.

Планування діяльності ЄДСЦЗ

Для організації діяльності ЄДС ЦЗ Кабінетом Міністрів України розробляється:

- план основних заходів цивільного захисту України на відповідний рік; план реагування на надзвичайні ситуації;
- план цивільного захисту на особливий період;
- план проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків НС державного рівня у мирний час або відповідні заходи в мобілізаційних планах щодо проведення такої цільової мобілізації.

Порядок розроблення та затвердження планів визначається Кабінетом Міністрів України.

Зокрема, *плани основних заходів цивільного захисту України* на поточний рік затверджується розпорядженням Кабінету Міністрів України.

У планах основних заходів ЦЗ визначається найменування основних заходів і конкретний їх перелік із визначенням виконавців і термінів їх виконання.

Перелік основних заходів, за якими здійснюється формування конкретних пунктів плану, наступний:

- заходи щодо удосконалення єдиної державної системи цивільного захисту;
 - заходи щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та зменшення ризику їх виникнення;
 - заходи щодо підготовки та визначення стану готовності органів управління, сил та засобів єдиної державної системи цивільного захисту;
 - заходи щодо державного нагляду та контролю у сфері цивільного захисту;
 - заходи щодо підготовки керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, та населення до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
 - виставкові, суспільні та інші заходи у сфері цивільного захисту.
- Контроль за виконанням планів заходів ЦЗ здійснює ДСНС.

План реагування на надзвичайні ситуації державного рівня затверджено Постановою Кабінету Міністрів від 16.11.2001 р. №1567. *Метою Плану реагування державного рівня* (далі – Плану) є:

- визначення органів управління, сил та засобів ЄДС ЦЗ, які залучаються до реагування на НС державного рівня, встановлення порядку їх розгортання у разі загрози або виникнення НС;
- забезпечення своєчасного і за єдиними принципами надання допомоги постраждалому населенню, місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування.

План призначається для організації і здійснення:

– взаємоузгодженого комплексу організаційних та практичних дій (заходів) щодо проведення аварійно-рятувальних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру державного рівня Державною комісією з питань ТЕБ та НС, центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями (незалежно від форми власності та господарювання);

– забезпечення оперативного реагування органів управління, сил і засобів функціональних та територіальних підсистем ЄДС ЦЗ у разі загрози або виникнення НС, запобігання загибелі людей, зменшення матеріальних втрат та організації першочергового життєзабезпечення постраждалого населення;

– систематизованого і своєчасного надання допомоги постраждалому населенню.

План визначає організаційні і практичні заходи та порядок дій, терміни їх виконання, порядок роботи органів управління, сил і засобів ЄДС ЦЗ, необхідні для цього фінансові, матеріальні та інші ресурси і відповідальних виконавців щодо реагування на НС державного рівня, а також основні заходи організації та проведення робіт з ліквідації їх наслідків.

Підставою для введення Плану в дію є загроза та (або) виникнення НС, віднесених до державного рівня згідно з Положенням про ЄДС ЦЗ та Порядком про класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 р. № 368 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України №297 від 02.04.2009 р. та № 380 від 29.05.2013 р.).

Функціонування ЄДСЦЗ та заходи ЦЗ в особливий період

Функціонування ЄДСЦЗ та заходи ЦЗ в особливий період здійснюються відповідно до планів цивільного захисту на особливий період. Виконання завдань ЦЗ під час функціонування ЄДСЦЗ в умовах особливого періоду здійснюється у взаємодії з відповідним військовим командуванням.

Заходи щодо забезпечення функціонування сил ЦЗ під час цільової мобілізації здійснюються відповідно до плану проведення цільової мобілізації та Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» з урахуванням особливостей, визначених Кодексом ЦЗ України. Організаційно-методичне керівництво плануванням діяльності ЄДС ЦЗ здійснює ДСНС.

Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій

З метою забезпечення здійснення заходів щодо запобігання виникненню НС в ЄДС ЦЗ проводяться постійний моніторинг і прогнозування таких ситуацій. Для проведення моніторингу й прогнозування НС створюється та функціонує система моніторингу й прогнозування НС. Пор-
я

док функціонування системи моніторингу і прогнозування НС, проведення моніторингу та прогнозування НС, перелік установ й організацій, які належать до суб'єктів моніторингу, спостереження, лабораторного контролю та прогнозування НС, визначаються Урядом України.

Оповіднення та інформування про загрозу або виникнення НС

Оповіднення про загрозу або виникнення НС полягає у своєчасному доведенні відповідної інформації до органів управління ЦЗ, сил ЦЗ, суб'єктів господарювання, що належать до ЄДСЦЗ, та населення і забезпечується шляхом здійснення заходів, визначених у ст. 30 Кодексу ЦЗ України.

Органи управління ЦЗ здійснюють збір, підготовку, зберігання, оброблення, аналіз, передачу інформації з питань ЦЗ та зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації оперативну та достовірну інформацію про загрозу виникнення або виникнення НС з визначенням меж їх поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

Оприлюднення інформації про наслідки НС здійснюється відповідно до законодавства про інформацію.

Інформування з питань ЦЗ здійснюється за формами та у строки, встановлені ДСНС.

Взаємодія органів управління та сил цивільного захисту

В ЄДСЦЗ з метою своєчасного запобігання та ефективного реагування на НС організовується взаємодія з питань:

- визначення органів управління, які безпосередньо залучаються до ліквідації наслідків НС, склад і кількість сил (засобів) реагування на них;

- погодження порядку здійснення спільних дій сил цивільного захисту під час ліквідації наслідків НС з визначенням основних завдань, місця, часу і способів їх виконання;

- організації управління спільними діями органів управління та сил ЦЗ під час виконання завдань за призначенням;

- всебічного забезпечення спільних заходів, що здійснюватимуться органами управління та підпорядкованими їм силами ЦЗ, в тому числі взаємного надання допомоги транспортними, інженерними, матеріальними, технічними та іншими засобами.

Залежно від обставин, масштабу, характеру та можливого розвитку НС на загальнодержавному рівні взаємодія організовується безпосередньо між органами управління функціональних і територіальних підсистем. Для організації такої взаємодії між органами управління та силами ЦЗ функціональних і територіальних підсистем, їх ланок під час ліквідації наслідків конкретних НС зазначеними органами та силами відпрацьовуються плани взаємодії.

Фінансування діяльності ЄДС ЦЗ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел.

1.3 Функціональні та територіальні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту

Загальний порядок здійснення планової, організаційної та управлінської діяльності функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ та їх основні функції визначаються Положеннями про функціональні і територіальні підсистеми, які затверджуються відповідно у порядку визначеному згідно з ст.ст. 9 та 10 Кодексу ЦЗ України.

1.3.1 Основні функції та завдання, структура функціональних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту

Функціональна підсистема єдиної системи цивільного захисту – складова частина ЄДС ЦЗ, що створюється центральним органом виконавчої влади у відповідних сферах суспільного життя з метою захисту населення і територій від НС у мирний час та в особливий період, забезпечення готовності підпорядкованих йому сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС.

Порядок діяльності функціональних підсистем, основні завдання, організаційна структура, склад сил і засобів визначаються Положенням про відповідну функціональну підсистему. Положення розробляються згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2015 р. № 101 про затвердження типових положень про такі підсистеми. Положення затверджуються у відповідному порядку центральними органами виконавчої влади, що їх створюють, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ. Варіант проекту Положення та Типове положення про функціональну підсистему надано в додатках А.1 та А. 2.

Безпосереднє керівництво діяльністю функціональних підсистем здійснюється керівниками центральних органів виконавчої влади, що створюють таку підсистему, або іншим суб'єктом управління, у сфері підпорядкування та відповідальності якого знаходиться функціональна підсистема.

Метою створення функціональних підсистем є захист населення територій від НС у мирний час та в особливий період, забезпечення готовності підпорядкованих сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання виникненню та реагування на надзвичайні ситуації

Таким чином, виходячи з поставленої мети, на функціональні підсистеми ЄДС ЦЗ покладаються функції та завдання щодо запобігання НС, реагування на НС та ліквідацію їх наслідків, а саме здійснювати та забезпечувати заходи:

- цивільний захист у відповідній сфері суспільного життя;
- запобігання виникненню надзвичайних ситуацій або небезпечних подій.

Заходи функціональної підсистеми Єдиної системи цивільного захисту

Згідно з покладеними завданнями функціональною підсистемою здійснюється такі заходи:

- організація та проведення моніторингу і прогнозування виникнення надзвичайних ситуацій та їх розвитку, визначення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій у відповідній сфері суспільного життя;
- своєчасне і достовірне інформування заінтересованих органів виконавчої влади та населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій на підприємствах, в установах та організаціях, які належать до сфери управління відповідного центрального органу виконавчої влади;
- проведення рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- забезпечення планування заходів цивільного захисту;
- організація та проведення навчань (тренувань) з підготовки органів управління функціональної підсистеми та підпорядкованих їм сил цивільного захисту;
- розроблення та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування національної економіки в особливий період, зокрема суб'єктів господарювання, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади;
- навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення надзвичайної ситуації;
- заходи щодо укриття працівників суб'єктів господарювання, які належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, у захисних спорудах цивільного захисту;
- розроблення та забезпечення виконання галузевих програм і планів з питань цивільного захисту;
- створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на надзвичайні ситуації та інші завдання, визначені законодавством.

Структура функціональних підсистем ЄДСЦЗ

Свою діяльність у сфері ЦЗ кожна функціональна підсистема у складі ЄДСЦЗ реалізує відповідно до напрямку і специфіки діяльності даної підсистеми. Організаційна побудова функціональної підсистеми визначається вертикаллю галузевого або відомчого підпорядкування їх органів управління, служб і підрозділів, наявних сил і засобів, розподілом

повноважень між органами управління та їх структурними підрозділами на всіх рівнях.

Функціональна підсистема у своїй діяльності керується Конституцією України, Кодексом ЦЗУкраїни, законами України, актами Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами з питань ЦЗ та Положенням про функціональну підсистему.

Залежно від функцій у сфері запобігання і реагування на НС міністерства та інші центральні органи виконавчої влади можуть утворювати кілька функціональних підсистем. Перелік галузевих спеціалізованих служб, що створюються центральними органами виконавчої влади, наведено в додатку А.4.

Для ліквідації наслідків НС відповідно до закону можуть залучатися Збройні сили України, інші військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення, утворені відповідно до законів України.

Під час реагування на НС та ліквідацію їх наслідків на відповідних територіях сили і засоби функціональних підсистем регіонального, місцевого та об'єктового рівня підпорядковуються органам управління територіальних підсистем ЄДС ЦЗ в межах повноважень, що не суперечать законодавству.

До складу функціональної підсистеми входять органи управління та підпорядковані їм сили і засоби ЦЗ відповідних суб'єктів господарювання, які виконують завдання ЦЗ і належать до сфери управління відповідного центрального органу виконавчої влади.

Органи управління та сили цивільного захисту

Постійно діючими органами управління функціональної підсистеми є:

- центральні органи виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми, та підрозділи з питань ЦЗ, які утворюються у складі їх апаратів;
- територіальні органи управління центральних органів виконавчої влади, які функціонують у складі функціональної підсистеми, або їх структурні підрозділи, а також органи управління суб'єктів господарювання, які виконують завдання і функції функціональної підсистеми.

Безпосередня організація виконання завдань функціональної підсистеми покладається на структурний підрозділ з питань ЦЗ, який утворюється у складі апарату центрального органу виконавчої влади відповідної функціональної підсистеми, а у разі створення декількох функціональних підсистем – на цей чи інший структурний підрозділ центрального органу виконавчої влади.

Для забезпечення управління, координації дій органів управління та сил ЦЗ функціональної підсистеми, здійснення цілодобового чергу-

вання і забезпечення діяльності системи збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку функціонують:

- оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби центральних органів виконавчої влади (у разі їх утворення);
- оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів центральних органів виконавчої влади;
- на об'єктовому рівні – чергові (диспетчерські) служби суб'єктів господарювання (у разі їх утворення), які знаходяться у сфері управління відповідних функціональних підсистем.

Для забезпечення сталого управління у відповідній сфері суспільного життя та реалізації функцій, передбачених на особливий період центральними органами виконавчої влади використовується державна система пунктів управління та телекомунікаційні мережі загального користування, телекомунікаційні мережі спеціального призначення і державна система урядового зв'язку у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Сили та засоби функціональних підсистем

Сили і засоби функціональних підсистем утворюються центральними органами виконавчої влади на базі структурних підрозділів та підпорядкованих їм суб'єктів господарювання. Залежно від функцій покладених на ту чи іншу функціональну підсистему відповідні служби та формування даної підсистеми залучаються для виконання аварійних, відновлювальних та спеціальних робіт виконують в умовах НС згідно зі специфікою їх галузевої та професійної діяльності та призначення.

До складу сил ЦЗ функціональної підсистеми входять:

- спеціалізовані професійні АРС;
- об'єктові АРС;
- об'єктові формування ЦЗ;
- галузеві та об'єктові спеціалізовані служби ЦЗ;
- державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини), що забезпечують відомчу пожежну охорону;
- добровільні формування ЦЗ.

1.3.2 Структура територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту та основні завдання. Загальні та спеціальні функції їх органів управління

Територіальна підсистема ЄДС ЦЗ – складова частина ЄДС ЦЗ, що утворюється регіональними органами виконавчої влади з метою здійснення заходів щодо захисту населення і територій від НС у мирний час та в особливий період у відповідному регіоні.

Основу територіальної підсистеми складають: їх постійні та координаційні органи управління, постійно діючі територіальні ланки підси-

стеми регіонального, місцевого, об'єктового рівнів, системи повсякденного управління, сили і засоби.

Постійними органами управління ЦЗ, до повноважень яких належать питання організації та здійснення заходів, є:

– на регіональному рівні – Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, підрозділи з питань ЦЗ, які утворюються у їх складі;

– на місцевому рівні – районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення), рад, підрозділи з питань цивільного захисту, які утворюються у їх складі, виконавчі органи селищних та сільських рад;

– на об'єктовому рівні – керівні органи підприємств, установ та організацій, а також підрозділи (посадові особи) з питань цивільного захисту, які утворюються (призначаються) такими органами відповідно до законодавства.

Для координації діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, суб'єктів господарювання у сфері ЦЗ здійснюють постійне функціонування:

– на регіональному рівні – відповідні комісії з питань ТЕБ та НС Автономної Республіки Крим, обласних держадміністрацій та держадміністрацій у м. Києві та Севастополі;

– на місцевому рівні – комісії з питань ТЕБ та НС районних держадміністрацій, міст у областях та районах, селищ;

– на об'єктовому рівні – комісії з питань НС підприємств, установ та організацій незалежно від їх форми власності діяльності та підпорядкування.

Регіональні, місцеві та об'єктові комісії (залежно від рівня НС) здійснюють координацію і забезпечення дій органів управління та сил територіальної підсистеми у ході запобігання і реагування на НС або на загрозу її виникнення.

В окремих випадках для розслідування причин та надання допомоги в ліквідації наслідків НС рішенням органів управління, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання утворюються спеціальні регіональні, місцеві та об'єктові комісії з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Система повсякденного управління територіальної підсистеми

До системи повсякденного управління територіальної підсистеми входять:

на регіональному рівні:

– оперативно-чергові служби пунктів управління Київської та міських держадміністрацій;

– оперативно-чергові служби центрів управління в надзвичайних ситуаціях територіальних органів ДСНС;

– оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення);

на місцевому рівні:

– чергові служби райдержадміністрацій та виконавчих органів міських рад; оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів

– центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення);

на об'єктовому рівні:

– чергові (диспетчерські) служби підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення).

Сили та засоби територіальних підсистем

До складу сил територіальних підсистем входять сили і засоби:

– підрозділів (частин) Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

– регіональні, комунальні, об'єктові аварійно-рятувальні служби та аварійно-рятувальні служби громадських організацій;

– об'єктові та територіальні формування цивільного захисту;

– об'єктові та територіальні спеціалізовані служби цивільного захисту; добровільні формування цивільного захисту.

Усі сили та засоби ЦЗ територіальної підсистеми, які розташовані на території регіону, оперативно підпорядковуються відповідному керівнику територіального органу управління ДСНС.

Облік сил ЦЗ на регіональному рівні здійснюється її територіальними органами.

Для ліквідації наслідків НС можуть залучатися частини та підрозділи Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до вимог чинного законодавства.

Загальні та спеціальні функції органів управління територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту

Відповідно до затверджених Положень про територіальні підсистеми ЄДС ЦЗ їх органи управління забезпечують виконання загальних та спеціальних функцій в сфері ЦЗ.

Загальні функції органів управління територіальних підсистем полягають у:

– реалізації загальнодержавних нормативно-правових актів, норм, правил та стандартів, впровадження та здійснення цільових програм, а також загальних критеріїв, спрямованих на забезпечення виконання функцій з питань ЦЗ;

- розробці територіальних нормативно-правових актів, необхідних для функціонування територіальної підсистеми;
- здійсненні моніторингу техногенно-екологічної безпеки та НС; прогнозуванні та оцінці ризиків виникнення НС
- організації планування заходів у сфері ЦЗ; завчасному реагуванні на загрозу виникнення НС;
- забезпеченні готовності органів управління та сил до дій у разі виникнення НС мирного та воєнного часу (організація навчання та практичної підготовки керівного складу);
- організації захисту населення у разі виникнення НС мирного та воєнного часу (планування евакуації, забезпечення засобами індивідуального захисту, навчанні діям у НС);
- розробці та впровадженні цільових програм та заходів в розділах програм соціального і економічного розвитку, спрямованих на попередження НС та зменшенні можливих матеріальних втрат у разі виникнення.

Спеціальні функції органів управління територіальних підсистем

Спеціальні функції органів управління територіальних підсистем спрямовані на реалізацію державної політики щодо запобігання та оперативного реагування на НС, ліквідації негативних наслідків НС у мирний час та в особливий період.

Реалізація спеціальних функцій органів управління територіальних підсистем здійснюється у процесі організації ними негайного реагування на НС, проведення АРНР, першочергового життєзабезпечення постраждалого населення шляхом залучення до виконання завдань сил ЦЗ територіальної підсистеми.

Розподіл основних обов'язків щодо здійснення спеціальних функцій у сфері ЦЗ на територіальному рівні визначаються у Положенні про територіальні підсистеми і на рівні обласних, місцевих територіальних управлінських структур за визначеними напрямками їх діяльності та відповідно до покладених завдань.

1.3.3 Основні засади взаємодії органів управління функціональних та територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту

З метою запобігання НС, своєчасного і ефективного реагування на НС у плановому порядку, а також під час проведення АРНР і ліквідації наслідків НС між функціональними та територіальними підсистемами організується взаємодія підпорядкованих їм органів управління та сил, а саме:

- визначаються органи управління, які безпосередньо залучаються до ліквідації наслідків НС і взаємодіють у кризових ситуаціях, їх склад, кількість сил і засобів реагування на НС;

- погоджується порядок спільних дій сил ЦЗ під час реагування на НС та ліквідації наслідків НС з визначенням основних завдань, місця, часу і способів їх виконання;

- встановлюється порядок приведення в готовність і організації управління спільними діями органів управління з питань НС та сил у процесі виконання завдань.

- здійснюється управління спільними діями органів управління та силами цивільного захисту під час виконання завдань за призначенням;

- вирішуються питання всебічного забезпечення спільних заходів, що здійснюватимуться органами управління з питань НС та підпорядкованими їм силами, у т. ч. взаємного надання допомоги транспортними, інженерними, матеріальними, технічними та іншими засобами;

Залежно від обставин, масштабу, характеру та можливого розвитку НС взаємодія організується:

- на загальнодержавному рівні – Державною комісією з питань ТЕБ та НС та спеціальною урядовою комісією з ліквідації наслідків між органами управління і силами функціональних і територіальних підсистем;

- на регіональному та місцевому рівні – регіональною або місцевою комісією з питань ТЕБ та НС між територіальними органами управління, їх силами, а також суб'єктами господарювання.

Взаємодія під час здійснення заходів щодо запобігання виникненню НС або ліквідації їх наслідків організується через спеціально призначені оперативні групи або представників відповідних центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, які залучаються до здійснення таких заходів. Повноваження зазначених оперативних груп або представників визначаються відповідними центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування.

З метою запобігання виникненню НС, мінімізації їх можливих наслідків, організації узгодженого реагування сил ЦЗ на небезпечні події та НС між оперативно-черговими (черговими, диспетчерськими) службами ОВВ всіх рівнів та суб'єктів господарювання (у разі їх утворення) та оперативно-черговими службами ДСНС організується обмін інформацією про загрозу або виникнення НС та хід ліквідації її наслідків у сфері відповідальності відповідної чергової служби.

Ключові слова: цивільна безпека, цивільний захист, державна політика у сфері цивільної безпеки, єдина державна система цивільного захисту, надзвичайний стан, органи публічного управління у сфері цивільної безпеки.

Перелік питань для самоконтролю

1. Цивільна безпека як функція держави. У чому полягають її сутність та структура.
2. У чому полягають основні характеристики Єдиної державної системи цивільного захисту України.
3. Назвіть головні параметри системи планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту.
4. Організація взаємодії органів управління та сил цивільного захисту.
5. Якими є основні функції та завдання, структури функціональних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту.
6. Механізми взаємодії органів управління функціональних та територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту.
7. Цивільна безпека як чинник ефективного управління національною безпекою.

РОЗДІЛ 2

ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Категорія «надзвичайна ситуація» у системі загроз суспільній безпеці.

2.2. Деякі аспекти зарубіжного досвіду організації публічного управління цивільною безпекою в умовах надзвичайних ситуацій.

2.3. Нормативно-правові засади функціонування, основні завдання та повноваження суб'єктів забезпечення цивільного захисту на місцевому рівні.

2.3.1. Основні завдання, обов'язки та права керівного складу та членів комісії.

2.4. Органи управління з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на місцевому рівні.

2.5. Система сучасного управління цивільним захистом на місцевому рівні.

2.5.1. Органи з евакуації місцевого рівня. Основні правові засади їх діяльності.

2.6. Евакоприймальні комісії.

2.7. Організація взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

Відповідно до п. 3 ст. 10 Кодексу ЦЗ України, Постанови Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про Єдину державну систему цивільного захисту», розпоряджень виконавчих органів рад про створення територіальних підсистем ЄДСЦЗ та з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ на території районів, у містах обласного, районного підпорядкування, населених пунктах створюються ланки територіальних підсистем ЄДСЦЗ.

Ланка територіальної підсистеми є складовою частиною територіальної підсистеми.

2.1 Категорія «надзвичайна ситуація» у системі загроз суспільній безпеці

Теоретичне осмислення державно-управлінської конструкції цивільного захисту, на наш погляд, неможливо без розкриття найважливішої її змістовної складової – категорії «надзвичайна ситуація».

Необхідно значити, що саме в останнє десятиліття у багатьох країнах світу сталися найбільші надзвичайні ситуації природного характеру, які забрали життя багатьох людей, завдали масштабних збитків населенню і територіям держав. Серед них землетрус в Індонезії 2004 р. (загинуло 227 898 осіб, збитки склали 10 млрд дол. США), у в Китаї 2008 р. (загинуло 87 652 осіб, збитки перевищили 120 млрд дол. США); на о. Хонсю в Японії у березні 2011 р (загинуло 15,5 тис. осіб, збитки склали 198–309 млрд дол. США).

За роки незалежності в Україні понад два десятки разів вибухали військові склади (Новобогданівка, Балаклія, Сватове, Цвітоха). Шкоду, завдану обороноздатності країни, важко оцінити, матеріальні збитки обраховуються мільярдами гривень. Руїнувань зазнала інфраструктура і житловий фонд, загинули й зазнали травм військовослужбовці та цивільні люди.

З урахуванням зазначеного варто наголосити, що розроблення і зміцнення основ єдиної державної політики України у сфері цивільного захисту на період до 2030 р. обумовлювалися такими факторами: прагненням деяких країн вирішувати політичні завдання й утверджувати свої позиції силовими методами у формі збройного конфлікту або інциденту, серед іншого в регіонах, що межують з Україною; посиленням загроз терористичного характеру, зокрема з нанесенням поразки критично важливим і потенційно небезпечним об'єктам інфраструктури України; збереженням тенденції розвитку і зміцнення НАТО; зміною характеру збройної боротьби і використання зброї, у створенні якої використано нові фізичні принципи.

У низці нормативно-правових актів зміст дефініції «надзвичайна ситуація» інтерпретовано за допомогою висвітлення спектра деяких ознак, притаманних цій категорії, проте, на наш погляд, при цьому відсутня чіткість й одноманітність у законодавчому розумінні відповідних термінів. У свою чергу, наприклад, у Цивільному кодексі України термін «надзвичайні обставини» конкретизовано як «непереборна сила».

Отже, сьогодні в різних джерелах законодавства набула широкого поширення термінологія, що асоційована з надзвичайністю й ґрунтується на узагальнюючій ознаці надзвичайності. Більшість учених характеризують термін «надзвичайна ситуація», використовуючи поняття «обстановка», «обставини». Так, на думку В. Антонова, надзвичайна ситуація – це обстановка, сформована на певній території через певні події соціа-

льного (кримінального або некримінального) чи несоціального (природного або техногенного) характеру, яка становить загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства і держави й вимагає вжиття екстрених заходів організаційного (залучення сил і засобів спеціальних державних та інших органів і організацій), правового (у разі необхідності введення режиму надзвичайного, воєнного стану або режиму особливих умов) та економічного характеру.

Дещо інше визначення пропонують дослідники, які інтерпретують термін «надзвичайні ситуації» як сукупність надзвичайних подій та умов, наявних на цій території, проте чітко не конкретизують відмінні ознаки понять «події» та «умови» як обставини, які формуються внаслідок стихійних лих, аварій і катастроф у промисловості та на транспорті, екологічних катастроф, диверсій або факторів військового, соціального і політичного характеру, які полягають у різкому відхиленні від норми природних процесів чи явищ, що відбуваються і значною мірою впливають на життєдіяльність людей, економіку, державне управління, соціальну сферу або природне середовище та визначають надзвичайні ситуації.

Дехто з авторів розуміє надзвичайну ситуацію як «несприятливе поєднання чинників і подій, що становлять загрозу життю людей, порушують умови їх нормальної життєдіяльності та перешкоджають виробничій, побутовій та іншим видам діяльності. Серед дефініцій цієї категорії, сформульованих представниками науки адміністративного права, в межах цього дослідження необхідно відзначити думку С. Старостіна, який до змісту поняття «надзвичайна ситуація» додав і ситуацію на певній території, що виникла через певне небезпечне явище будь-якого характеру й становить реальну загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства і держави або вже спричинила численні жертви, значні матеріальні втрати, негативно вплинула на умови умов життєдіяльності людей та/або заподіяла шкоду навколишньому природному середовищу, для ліквідації якої необхідно вжити невідкладних і спеціальних заходів правового, організаційного та іншого характеру.

Відповідно до чинного українського законодавства надзвичайна ситуація визначається як «обстановка на певній території, що склалася в результаті промислової аварії, катастрофи, стихійного або іншого лиха, що завдали шкоду здоров'ю людині або довкіллю, викликали або можуть викликати людські жертви, значні матеріальні збитки та порушення умов життєдіяльності людей».

Типи надзвичайних ситуацій

Надзвичайні ситуації поділяють на такі типи:

– надзвичайна ситуація локального характеру, в разі настання якої територія, на яку вона поширилася і на якій було порушено умови життєдіяльності людей, не виходить за межі території об'єкта;

– надзвичайна ситуація державного характеру, коли охоплена нею зона обмежується територією одного поселення;

– надзвичайна ситуація міжмуніципального характеру, коли така зона зачіпає території двох і більше поселень;

– надзвичайна ситуація регіонального характеру, коли охоплена нею зона надзвичайної ситуації обмежується територією одного суб'єкта;

– надзвичайна ситуація міжрегіонального характеру, яка зачіпає території двох і більше суб'єктів;

– надзвичайна ситуація центрального рівня, яка визнається такою якщо внаслідок НС кількість постраждалих перевищила п'ятсот осіб або розмір матеріального збитку становить понад 200 000 грн.

У більшості держав пострадянського простору всі надзвичайні ситуації за сферою виникнення поділяються на два типи]:

1) НС техногенного характеру: транспортні аварії чи катастрофи, пожежі, випадкові вибухи чи їх загроза, аварії з викидом або загрозою викиду небезпечних речовин (хімічних, радіоактивних чи біологічних), несподіване руйнування споруд і будівель, аварії на інженерних мережах та об'єктах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах та інших інженерних спорудах тощо;

2) НС природного характеру: геологічні (прогинання земної поверхні), метеорологічні (буревій, снігопад, злива, шторм, ураган, смерч тощо), гідрологічні явища (повінь), деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі (лісові, торф'яні), зміна стану повітряного басейну, епідемії (серед людей) та епізоотії (серед сільськогосподарських тварин), масове ураження сільськогосподарських рослин і лісових масивів хворобами або шкідниками, зміни стану водних ресурсів та біосфери і цілому.

Загальні ознаки надзвичайної ситуації

Загальні ознаки надзвичайної ситуації:

– наявність або загроза загибелі людей чи значне погіршення умов їх життєдіяльності;

– заподіяння економічних збитків;

– істотне погіршення стану довкілля.

До надзвичайних ситуацій, як правило, призводять аварії, катастрофи, стихійні лиха та інші події, такі, як епідемії, терористичні акти, збройні конфлікти тощо. Аварії поділяються на дві категорії:

– до I категорії належать аварії, внаслідок яких: загинуло 5 чи травмовано 10 і більше осіб; стався викид отруйних, радіоактивних, небезпечних речовин за санітарно-захисну зону підприємства; збільшилась концентрація забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі більш як у 10 разів; зруйновано будівлі, споруди чи основні

конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я працівників підприємства чи населення;

– до II категорії належать аварії, внаслідок яких: загинуло до 5 чи травмовано від 4 до 10 осіб; зруйновано будівлі, споруди чи основні конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я працівників цеху, ділянки (враховуються цех, ділянка з чисельністю працівників 100 осіб і більше).

Випадки порушення технологічних процесів, роботи устаткування, тимчасової зупинки виробництва в результаті спрацювання автоматичних захисних блокувань та інші локальні порушення у роботі цехів, ділянок і окремих об'єктів, падіння опор та обрив дротів ліній електропередач не належать до аварій, що мають категорії.

Події природного походження або результат дії природних процесів, які за своєю інтенсивністю, масштабом поширення і тривалістю можуть вражати людей, об'єкти економіки та довкілля, називаються небезпечними природними явищами.

Руйнівне небезпечне природне явище – це стихійне лихо. Надзвичайні ситуації мають різні масштаби за кількістю жертв, кількістю людей, що стали хворими чи каліками, кількістю людей, яким завдано моральної шкоди, за розмірами економічних збитків, площею території, на якій вони розвивались, тощо.

Вагомість надзвичайної ситуації визначається передусім кількістю жертв та ступенем впливу на оточуюче життєве середовище, тобто рівнем системи «людина – життєве середовище», якої вона торкнулася, і розміром шкоди, завданої цій системі. Виходячи з ієрархії систем «Л – ЖС», можна говорити про:

– індивідуальні надзвичайні ситуації, коли виникає загроза для порушення життєдіяльності лише однієї особи;

– надзвичайні ситуації рівня мікроколективу, тобто коли загроза їх виникнення чи розповсюдження наслідків стосується сім'ї, виробничої бригади, пасажирів одного купе тощо;

– надзвичайні ситуації рівня колективу;

– надзвичайні ситуації рівня макроколективу;

– надзвичайні ситуації для жителів міста, району;

– надзвичайні ситуації для населення області;

– надзвичайні ситуації для населення країни;

– надзвичайні ситуації для жителів континенту;

– надзвичайні ситуації для всього людства.

Класифікація надзвичайних ситуацій за масштабом наслідків

Як правило, чим більшу кількість людей обходить надзвичайна ситуація, тим більшу територію вона охоплює. І навпаки, при більшій площі поширення катастрофи чи стихійного лиха від нього страждає

більша кількість людей. Через це в основу існуючих класифікацій надзвичайних ситуацій за їх масштабом найчастіше кладуть територіальний принцип, за яким надзвичайні ситуації поділяють на:

- локальні, об'єктові;
- місцеві;
- регіональні;
- загальнодержавні (національні);
- континентальні;
- глобальні (загальнопланетарні).

Класифікація надзвичайних ситуацій за походженням

Положення про класифікацію надзвичайних ситуацій за характером походження подій, котрі зумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій на території України, розрізняє чотири класи надзвичайних ситуацій:

- техногенного;
- природного;
- соціально-політичного;
- військового характеру.

Кожен клас надзвичайних ситуацій поділяється на групи, які містять конкретні їх види.

Види небезпек

Відповідно до системи стандартів безпеки праці розрізняють небезпечні та шкідливі фактори.

Під небезпечним розуміють фактор, дія якого за певних умов призводить до травми або іншого різкого погіршення здоров'я.

Шкідливим фактором є такий, дія якого за певних умов призводить до захворювання та зниження працездатності.

Між небезпечним та шкідливим факторами немає принципової різниці. Один і той самий фактор залежно від величини та часу дії може бути небезпечним або шкідливим. Небезпечними та шкідливими факторами можуть бути предмети, засоби, продукти праці, технології, дії, природно-кліматичне середовище (грози, повені, флора, фауна), люди.

2.2 Деякі аспекти зарубіжного досвіду організації публічного управління цивільною безпекою в умовах НС

Зважаючи на те, що в геополітичному сенсі Україна орієнтується на західний «вектор» свого розвитку, заслуговує на увагу досвід західних держав, зокрема США, щодо створення системи антикризового управління, перш за все її регіональної складової.

Останніми десятиліттями XX і першої чверті XXI ст. головна увага органів державного управління в США була спрямована на вдосконален-

ня концепції запобігання актів тероризму з використанням хімічних і біологічних агентів. Сьогодні це особливо актуально в контексті боротьби зі світовою пандемією коронавіруса COVID-19, що розгорнулася в усьому світу, і США не стали винятком. Так, зокрема, у проведеному в 2017 р. ЦРУ і Міністерством енергетики США дослідженні стверджувалося, що час для скоординованих дій в загальнонаціональному масштабі з протидії цьому виду екстремістських акцій давно настав. Керівник комісії з підготовки зазначеного документа колишній директор ЦРУ Дж. Вулсі зокрема заявив, що країні потрібна детально розроблена система протидії тероризму, який використовує у своїх цілях компоненти зброї масового враження.

Оголошений у США надзвичайний стан у зв'язку з пандемією коронавіруса COVID-19 у березні 2020 р. засвідчив, що навіть така розвинена країна як США виявилася не повною мірою готова до усунення можливих і реальних наслідків пандемії. Серед недоліків, які проявилися під час проведення заходів з ліквідації наслідків епідемії та інших факторів, які сприяли введенню надзвичайного стану, можна назвати:

- відсутність чіткої координації дій між організаціями, зайнятими боротьбою з акціями технологічного тероризму, роз'єднаність зусиль, боротьба між різними відомствами за фінансування й верховенство у загальнодержавній системі заходів. Для подолання цього, на думку американських експертів, був необхідний єдиний державний центр з широкими повноваженнями;

- швидке витрачання наявних запасів вакцин, антибіотиків, антидотів, дезінфектантів та інших витратних матеріалів;

- брак спеціально підготовлених й імунізованих фахівців, зокрема й правоохоронних органів, для оперативної відправки в інфіковану місцевість;

- правила карантину виявилися застарілими для застосування в умовах масштабної кризової ситуації у великих містах;

- брак практичного досвіду поводження з ізольованими людьми, що зазнали впливу уражальних факторів;

- неефективність наявних профілактичних заходів із запобігання виникненню та нейтралізації паніки серед населення.

На наш погляд, всі ці фактори не меншою мірою є характерними і для України, а з огляду на набагато менші ресурси, які має наша країна, перш за все у фінансовому плані, то системі державного управління під час ліквідації наслідків НС доводиться докладати значно більші зусилля.

Повертаючись до аналізу американського досвіду ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, слід звернути увагу на те, що із зазначених недоліків були зроблені певні висновки, а саме для усунення зазначених недоліків Президент США підписав дві керівні Директиви PDD 62 «Боро-

тба з тероризмом» і PDD 63 «Захист критичних інфраструктур». Зокрема, як зазначається в першій директиві:

- у разі застосування терористами хімічних і біологічних агентів, спеціальні підрозділи США повинні мати можливість швидко й точно визначити використовуваний патоген або токсикант; персонал служб протидії актам технологічного тероризму повинен мати відповідні знання та оснащення для кваліфікованих, безпечних й ефективних дій;

- слід мати необхідний асортимент і кількість вакцин, дітоксикантів та інших медикаментів для лікування уражених і запобігання епідемічним ситуаціям від біологічної та хімічної атак, для чого намічалось створити безпрецедентний запас витратних матеріалів, заснований на списку найбільш вірогідних патогенів і хімічних отруйних речовин;

- з огляду на те, що біотехнологія надає найширші можливості для зниження наслідків терористичних актів, планувалось здійснити дослідження й розроблення медикаментів, вакцин, діагностикумів нового покоління.

Ці дані свідчили про те, що цивільний захист населення і різних інфраструктур від актів тероризму, техногенних і природних катастроф, що здійснюються силами і засобами спецслужб і правоохоронних органів, не відігравали провідну роль у загальному комплексі заходів, спрямованих на підвищення їх безпеки.

Необхідно відзначити, що можливості України і США відрізняються, і можлива адаптація американського досвіду до українських реалій повинна враховувати місцеву специфіку.

З погляду організаційних механізмів у США було запропоновано визначити загрози:

- за видами контртерористичної діяльності: охорона кордонів – 26 %, «зовнішні ініціативи» Міністерства оборони – 18 %, захист від біотероризму – 16 %, авіаційна безпека – 13 %;

- за урядовими відомствами: Міністерство оборони – 22 %, Міністерство транспорту – 20 %, Міністерство юстиції – 19 %.

Одночасно було запропоновано скоротити асигнування на захист навколишнього середовища, вищу освіту, надання грантів особам з малим і середнім рівнем доходів, професійне навчання.

Заслуговує на увагу й досвід організації управління цивільним захистом населення та об'єктів економіки на територіальному і місцевому рівнях у разі настання НС в інших країнах. Починаючи з 90-х рр. ХХ ст., правова й організаційна діяльність держав Західної Європи (Великобританія, Франція, Швеція) у цій сфері здійснювалася у 2 провідних напрямках.

Перший – ухвалення нових законів і створення нових органів управління або підрозділів в наявних державних структурах управління (наприклад, у Міністерстві оборони, Міністерстві внутрішніх справ).

Другий напрямок полягає в узгодженні, приведення у відповідність чинних нормативних актів і посилення координації роботи державних, приватних і громадських організацій у напрямку запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Так, цивільна оборона Великобританії традиційно структурно входила в Міністерство внутрішніх справ, вирішувала обмежене коло питань, пов'язаних з ліквідацією наслідків повітряних нападів противника. Тому новий закон про цивільну оборону Великобританії, ухвалений у 2003 р. на заміну чинного з 1948 р., покликаний визначити права та обов'язки громадян, державних структур і недержавних установ у сфері цивільної оборони, а також порядок дій під час ліквідації наслідків стихійних лих і терористичних актів.

Екологічна експертиза та ліцензування підприємств законодавчо закріплені у більшості країн Західної Європи: Ірландії, Франції, Швейцарії та ін. Так, у Швеції нове законодавство з управління в надзвичайних ситуаціях містить вимоги щодо послаблення наслідків аварій і катастроф за рахунок превентивних заходів і заходів реагування на такі ситуації з боку відповідних служб, підприємств і муніципалітету. У 1986 р. було утворено Національне управління рятувальних служб, яке координує діяльність 284 місцевих органів управління і служб. У Західній Європі діє також регіональна система підготовки та оповіщення про великі аварії на промислових підприємствах, що охоплює країни-члени ЄС.

Водночас у переважній більшості країн між першими двома групами нормативних правових актів та останньою групою законів зберігається своєрідна перегородка. Це пояснюється, по-перше, складністю, неоднорідністю самого об'єкта управління; по-друге, сталою практикою того, що тон всій діяльності до недавнього часу задавали відомства цивільної оборони, орієнтовані на роботу у воєнний час.

У цілому аналіз організаційно-правових основ публічного управління захистом населення у кризових ситуаціях у США і країнах Заходу дозволив виділити такі головні риси цієї діяльності]:

а) системи управління діями у кризових ситуаціях мають державний статус;

б) діяльність із запобігання та ліквідації кризових ситуацій сприймається як важлива соціальна функція будь-якої держави й реалізується більшістю державних структур;

в) право запровадження особливого режиму діяльності органів державного управління та населення в зоні лиха мають не лише глави держав, його надали і главам суб'єктів держави (наприклад, губернаторам штатів у США);

г) діяльність із захисту населення у кризових ситуаціях фінансується головним чином шляхом реалізації державних програм;

г) акценти у правовому регулюванні ризику дедалі сильніше зміщуються у бік превентивних заходів.

Зарубіжний досвід є суттєвим для формування перспективного вигляду системи забезпечення цивільної безпеки населення і захисту критично важливих об'єктів під час НС.

Політичні та економічні умови в Україні, процес реформування системи влади на центральному та регіональному рівні об'єктивно зумовлюють необхідність пошуку оптимального варіанта формування цієї системи.

2.3 Нормативно-правові засади функціонування, основні завдання та повноваження суб'єктів забезпечення цивільного захисту на місцевому рівні

Законодавство України з питань ЦЗ є дієвим гарантом забезпечення безпеки громадян від НС і спеціальною частиною законодавства, якій притаманна окрема ознака, що характеризує повноваження суб'єктів забезпечення реалізації державної політики, взаємодію органів влади у цій сфері і її вплив на фундаментальні права та конституційні свободи громадян.

Конституційні можливості широкого розвитку місцевого самоврядування в Україні як одного з дуже важливих і необхідних елементів демократичної держави визнаються і гарантуються головним законом України – Конституцією України (ст. 7), зокрема, розділ XI Основного Закону присвячено конституційним основам самоврядування.

Забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ на місцевому рівні згідно з Кодексом ЦЗ України здійснюється постійно діючими ланками територіальних підсистем ЄДС ЦЗ, які формуються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на відповідних територіях, а саме:

- у м. Києві – районними державними адміністраціями;
- у районах, районах у містах Києві – районними, районними у містах Києві державними адміністраціями;
- в обласних центрах, у містах обласного і районного значення – органами місцевого самоврядування.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» представницькі органи (ради) делегують свої повноваження і функції місцевим органам виконавчої влади та виконавчим органам місцевого самоврядування щодо вжиття необхідних заходів з ліквідації наслідків НС, інформування про них населення, залучення до цих робіт підприємства, установи та організації, а також населення.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через органи місцевого са-

моврядування – сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Проблеми нормативно-правового забезпечення у сфері управління цивільним захистом на місцевому рівні

Правовою основою ЦЗ на місцевому рівні є Конституція України, акти Президента України, Кодекс ЦЗ України, закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», інші закони України, акти Кабінету Міністрів, розпорядчі акти регіональних та місцевих органів виконавчої влади, що в сукупності складають правове поле і створюють нормативно-правове забезпечення діяльності у цій сфері на місцевому рівні.

Правові засади діяльності місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, визначені відповідними нормативними актами у сфері ЦЗ, регулюють відносини на місцевому рівні, пов'язані з захистом населення і територій, утворюють складний, комплексний, багатогалузевий та, до певної міри, суперечливий правовий інститут, спрямований на захист особистості, суспільства, навколишнього природного середовища від НС техногенного, природного, соціального і воєнного характеру.

Згідно зі ст. 19 Кодексу ЦЗ України до повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ належить:

- організація ЦЗ на відповідній адміністративній території та виконання завдань ЦЗ ланками територіальної підсистеми;
- забезпечення реалізації вимог техногенної та пожежної безпеки на підзвітних потенційно-небезпечних об'єктах та інших об'єктах господарської діяльності з метою відвернення загрози виникнення аварій, що належать до сфери їх управління;
- розроблення та забезпечення реалізації місцевих програм та планів заходів у сфері ЦЗ щодо запобігання НС та захисту населення і територій від них;
- керівництво створеними ними аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами ЦЗ, місцевою та добровільною пожежною охороною, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням;
- створення за погодженням з ДСНС та підтримання у постійній готовності місцевої системи централізованого оповіщення, її модернізація та забезпечення функціонування;
- забезпечення оповіщення та інформування населення про загрозу і виникнення НС;
- організація АРНР, відновлювальних робіт та робіт з ліквідації наслідків НС місцевого рівня, а також радіаційного, хімічного, біологічного,

медичного захисту населення та інженерного захисту територій від наслідків НС;

- організація та проведення евакуації населення, майна, матеріальних та культурних цінностей, розміщення їх у безпечних районах та організації життєзабезпечення, створення служб екстреної медичної допомоги;

- здійснення контролю за станом навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічною та епідемічною ситуацією;

- розроблення та здійснення на відповідній території заходів щодо забезпечення сталого функціонування об'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, в особливий період;

- підготовка пропозицій щодо віднесення міст до груп ЦЗ та подання їх органам державної влади регіонального рівня;

- віднесення об'єктів, що належать до сфери їх управління, до категорії ЦЗ відповідно до основних показників, та затвердження їх переліку;

- створення і використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС;

- завчасне накопичення і підтримання у постійній готовності засобів індивідуального захисту для населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення і зонах спостереження радіаційної небезпеки I і II категорій, формувань ЦЗ, а також приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки;

- взаємодія з ДСНС щодо виконання завдань ЦЗ;

- організація та забезпечення життєдіяльності постраждалих від НС техногенного та природного характеру, а також в особливий період;

- забезпечення складення довідок про визнання осіб постраждалими внаслідок НС, списків (реєстрів) постраждалих внаслідок НС, відповідно до яких надається матеріальна допомога, списків загиблих осіб на підставі їх ідентифікації;

- забезпечення соціального захисту постраждалих внаслідок НС, зокрема виплати матеріальної допомоги;

- створення на місцевому рівні комісії з питань ТЕБ та НС;

- забезпечення навчань з питань ЦЗ, техногенної та пожежної безпеки посадових осіб місцевих державних адміністрацій, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, керівників та їх заступників, здійснення підготовки населення до дій у НС;

- розроблення та реалізація комплексу заходів, пов'язаних з виконанням вимог законодавства щодо створення, використання, утримання та реконструкції фонду захисних споруд ЦЗ;

- планування та організація роботи з дообладнання або спорудження в особливий період підвальних та інших заглиблених приміщень для укриття населення;

– розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення пожежної безпеки об'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління.

Визначені вище повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ згідно з нормами цієї статті не розподіляють повноваження органів місцевого самоврядування на власні (самоврядні) та делеговані (делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, які надані органам місцевого самоврядування за законом). Така неврегульованість ускладнює механізм реалізації повноважень.

У той же час норми Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» містять низку повноважень органів місцевого самоврядування, що відносяться до питань ЦЗ, але визначені як функції у різних сферах діяльності. Інколи повноваження органів влади дублюються між собою та не у повному обсязі відповідають нормам ст. 19 Кодексу ЦЗ України.

Зокрема, організація та участь у здійсненні заходів ЦЗ згідно з цим законом віднесено до делегованих повноважень у галузі оборонної роботи (ст. 36), певні повноваження у сфері ЦЗ також присутні у галузі будівництва (ст. 31), охорони навколишнього природного середовища (ст. 33), сферах соціального захисту населення (ст. 34), забезпечення законності та правопорядку (ст. 38), статтями 2 та 38 також визначено деякі завдання у сфері ЦЗ як власні повноваження відповідних рад та їх виконавчих органів.

Подібна ситуація спостерігається з повноваженнями у сфері ЦЗ місцевих державних адміністрацій, які наведено у Законі України «Про місцеві державні адміністрації».

Основними проблемними питаннями нормативно-правового забезпечення в сфері ЦЗ на місцевому рівні є також проблеми розподілу і визначення обов'язків керівників місцевої ланки територіальної підсистеми з органів місцевого самоврядування, які включені до ієрархії ЄДС ЦЗ і виконують державні функції з питань ЦЗ, впровадження реформи адміністративно-територіального устрою на місцевому рівні в державі з метою децентралізації влади та передачі владних повноважень в регіони, райони та громади.

Основна мета реформи – створення трирівневої системи: громада, район, регіон. На рівні громади має мати місце тільки місцеве самоврядування, тобто це міський/сільський/селищний голова або голова громади, міська/сільська/селищна рада, або рада громади і виконком цієї ради – три органи, які утворюються на рівні громади. На рівні району органами самоврядування є районна рада, яка обирає райвиконком. Державними органами влади залишаються райдержадміністрації або на їх місці створюються префектури.

Сьогодні базовий рівень надання послуг населенню, в тому числі у сфері ЦЗ, це район і місто обласного значення.

Реформою передбачається надання кожному рівню повноважень, які є природними саме для цього рівня та, зокрема, кожен з цих рівнів буде мати домінуючу ознаку за одним із головних повноважень. Так, громада буде відповідати за середню освіту і на це буде йти більша частина витрат з місцевого бюджету. Крім цього, на рівні громади буде зростати така серйозна сфера компетенції як благоустрій території. З розвитком самоврядування все більша увага населення громад і районів буде приділятися тому, в якому середовищі вони живуть, тому створити базовий рівень послуг на даних територіях є однією з головних завдань реформування адміністративно-територіального устрою на місцевому рівні.

Таким чином, існує неврегульованість у розподілі повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ, яка потребує її законодавчого вирішення, особливо у разі ліквідації місцевих державних адміністрацій (або зменшення обсягу їх повноважень) та передачі їх повноважень у сфері ЦЗ до компетенції органів місцевого самоврядування (виконавчих органів відповідних рад) або територіальних органів відповідних центральних органів виконавчої влади.

Вирішення цих проблемних питань можливо шляхом підготовки відповідних змін до Кодексу ЦЗ України та законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Завдання місцевої ланки територіальної підсистеми у сфері ЦЗ

Основними завданнями місцевої ланки територіальної підсистеми у сфері ЦЗ є:

- забезпечення готовності, підпорядкованих їм сил і засобів до дій у НС;
- забезпечення реалізації заходів у сфері ЦЗ;
- організація та здійснення заходів із запобігання виникненню НС, координація діяльності структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади та комунальних підприємств, суб'єктів господарювання з цих питань на підпорядкованій території;
- навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення НС;
- створення, раціональне збереження і використання матеріальних та фінансових резервів для запобігання і реагування на НС, ліквідації їх наслідків;
- оповіщення та інформування населення про загрозу та виникнення НС;
- захист населення у разі виникнення НС;
- організація та забезпечення життєдіяльності постраждалого населення від НС техногенного, природного характеру та в особливий період;
- здійснення планування заходів ЦЗ;

– організація моніторингу і прогнозування виникнення НС та їх масштабів;

– оцінка соціально-економічних наслідків НС та визначення необхідної кількості сил та засобів, матеріальних і фінансових ресурсах для їх подолання;

– організація та проведення підготовки керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань ЦЗ;

– організація та проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань з органами управління та підрозділами управління ланки територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ;

– ліквідація медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій та епідемій, надання екстреної медичної допомоги постраждалим у зоні надзвичайної ситуації, проведення заходів з медичного забезпечення;

– проведення АРНР, ліквідація наслідків НС, організація життєзабезпечення постраждалого населення;

– здійснення заходів щодо використання наявного фонду захисних споруд ЦЗ для укриття населення;

– організація та здійснення моніторингу і прогнозування виникнення НС та їх масштабів;

– створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на НС;

– участь у реалізації місцевих програм, спрямованих на захист населення і територій від НС та запобігання їм;

– забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання за умов НС та в особливий період;

– здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення.

У складі ланки функціонують постійні та координаційні органи управління і підпорядковані їм сили ЦЗ, а також відповідні органи управління ЦЗ суб'єктів господарювання, які належать до її сфери управління.

Основні функції та завдання з організації діяльності керівників ланки територіальної підсистеми

Місцеві державні адміністрації очолюють голови відповідних місцевих адміністрацій, які призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України. (ч. 2 ст. 8 в редакції Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 07.10.2010 р. № 2592-VI із змінами, внесеними згідно із Законом України від 27.02.2014 р. № 796-VII). Кандидатури на посади голів районної державної адміністрації вносяться Кабінету Міністрів України головами відповідних державних адміністрацій регіонів.

Голови обласних, місцевих, районних селищних рад обираються відповідною радою на строк її повноважень з числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування і здійснюють свої повноваження до обрання голови ради нового скликання, окрім випадків дострокового припинення депутатських повноважень або повноважень голови.

Правовою основою діяльності керівників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ є Конституція України, акти Президента та Верховної Ради України, закони України «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування», Кодекс ЦЗ України, інші закони України, акти Кабінету Міністрів України, рішення регіональних, обласних та міських рад та розпорядження їх виконавчих органів.

Функціональні обов'язки та повноваження даних керівників у сфері ЦЗ реалізуються у відповідності до їх розподілу між керівним складом місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, затвердженого окремими нормативно-правовими актами згідно із законодавством а саме: ст. 19 Кодексу ЦЗ України, статтями та 5, 8, 10, 13 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування».

Зокрема, їх повноваження щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ є однією з складових повноважень з основної адміністративної та управлінської діяльності, і відповідно мають спрямуватися на виконання завдань щодо запобігання та реагування на НС, ліквідацію їх наслідків, забезпечення життєдіяльності постраждалого населення.

Основними завданнями, які покладаються на керівника ланки, згідно з Положенням про ланку територіальної підсистеми, є:

- забезпечення реалізації вимог Кодексу ЦЗ України;
- здійснення керівництва ланкою у сфері ЦЗ;
- керівництво організацією формування річного плану заходів ЦЗ ланки та контролю його виконання;
- забезпечення ЦЗ на підпорядкованій території та готовності органів управління, сил та засобів ЦЗ до дій у НС;
- організація та контроль з навчання керівного складу органів управління та фахівців з функціональної підготовки у сфері ЦЗ за цільовим призначенням.

Керівник ланки несе персональну відповідальність за:

- організацію планування і здійснення заходів із запобігання та реагування на НС, ліквідації їх наслідків;
- організацію діяльності комісії з питань ТЕБ та НС; організацію роботи органів з питань евакуації;
- постійну готовність підпорядкованих органів управління та сил ЦЗ до дій у НС;

– підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації керівного складу та фахівців у сфері ЦЗ.

У сфері управління ЦЗ на місцевому рівні керівники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування:

– очолюють та здійснюють безпосереднє керівництво ланкою територіальної підсистеми;

– несуть персональну відповідальність за здійснення повноважень та виконання покладених завдань;

– визначають та затверджують розподіл обов'язків та повноважень між своїми заступниками та керівниками апарату, порядок делегування своїх повноважень на час своєї відсутності першому заступнику, заступнику, керівнику апарату;

– спрямовують та координують діяльність заступників, керівників апарату, керівників управлінь, відділів, секторів, служб місцевих органів виконавчої влади та посадових осіб органів місцевого самоврядування;

– затверджують розпорядчі, керівні, організаційні, планові документи;

– у межах своїх повноважень видають розпорядження щодо оголошення режиму НС на підпорядкованій території у разі загрози або виникнення стихійного лиха, аварії, катастрофи, епідемії, епізоотії, пожежі та ін.;

приймають рішення щодо:

– проведення евакуації із зони НС на підпорядкованих територіях; залучення сил та засобів для реагування на НС, зокрема, спеціалізованих служб ЦЗ, формувань ЦЗ та місцевого матеріального резерву;

– призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС місцевого рівня;

– організації навчання працюючого та непрацюючого населення діям у НС;

– організації та проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань з органами управління ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ;

– здійснюють інші функції у сфері ЦЗ, передбачені законодавством України.

Відповідно до покладених завдань керівники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування реалізують свою діяльність в режимі повсякденної діяльності, режимі підвищеної готовності, надзвичайної ситуації та надзвичайного стану та в особливий період, а саме:

– у режимі повсякденної діяльності виконують свої обов'язки згідно з календарним планом основних заходів та покладених функцій у сфері ЦЗ;

– у режимах підвищеної готовності та надзвичайної ситуації здійснюють організацію заходів з підвищення готовності до дій у НС органів управління, сил та засобів, постійного моніторингу і прогнозування розвитку подій.

У разі виникнення НС організовує та очолює роботу з виконання плану дій, реагування на НС, взаємодії під час ліквідації наслідків НС та заходів щодо забезпечення проведення АРНР.

З отриманням інформації про загрозу або виникнення НС послідовність роботи керівника ланки у разі загрози та виникненні НС здійснюється таким чином:

- з'ясовує ситуацію або інформацію, пов'язану із загрозою виникнення НС, а саме: її характер, масштаб, наявність жертв та постраждалих, можливий характер розвитку ситуації та майбутніх дій;

- визначає основні заходи, які необхідно провести невідкладно;

- віддає попередні розпорядження на підготовку до дій та залучення, залежно від характеру НС, відповідних сил ЦЗ;

- призначає керівника робіт з ліквідації наслідків НС;

- орієнтує відповідних посадових осіб про майбутні дії.

З отриманням уточненої інформації від керівника АРС або від оперативного чергового, старшого оперативної групи про характер, масштаби НС, наявність жертв та постраждалих приймає рішення щодо:

- підготовки та здійснення доповіді про НС керівництву вищого рівня;

- особистого виїзду в зону НС (рішення про виїзд та час виїзду в зону НС керівник може прийняти також на підставі попередньо отриманої інформації та з'ясування обстановки, що склалася в районі НС);

- заслуховування безпосередньо в зоні НС керівника робіт з ліквідації наслідків НС про ситуацію, що склалася, та вжиті заходи;

- створення спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС (за необхідності) або покладення функції координації дій з ліквідації цієї НС на комісію з питань ТЕБ та НС;

- визначає час та місце її проведення, свою участь у засіданні комісії; віддає розпорядження, які стосуються суто його компетенції щодо ліквідації наслідків НС;

у режимах надзвичайного стану здійснює управлінську та організаційну діяльність на підпорядкованих територіях згідно із Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану»;

у особливий період проводить організацію та реалізацію заходів особливого періоду згідно з законами України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та очолює роботу з виконання плану ЦЗ району на особливий період.

Керівнику ланки безпосередньо підпорядковується:

- управління (відділи, посадові особи з питань ЦЗ) з питань НС; відділи з питань кадрової роботи та державної служби; юридичні відділи;

- відділи контролю;

- сектори організаційно-аналітичного забезпечення; головний спеціаліст з питань режимно-секретної роботи;

- головний спеціаліст з питань оборонної та мобілізаційної роботи.

Керівники ланки співпрацюють та забезпечують взаємодію з районними управліннями та територіальними підрозділами міністерств, іншими органами виконавчої влади.

У разі відсутності керівника ланки його функції і повноваження виконує перший заступника або заступник.

До переліку основних документів керівника ланки входять:

- функціональні обов'язки керівника ланки та його заступників у сфері ЦЗ; календарний план основних заходів ЦЗ;
- проекти (наказів) розпоряджень; карта-схема (план) району;
- список телефонів і позивних посадових осіб;
- схема оповіщення та зв'язку;
- довідкові дані основних показників; робочий зошит.

Правові й організаційні засади діяльності управління (відділу) з питань надзвичайних ситуацій

Управління (відділ) з питань НС (далі – управління) є постійним органом управління у складі ланки територіальної підсистеми, створюється як структурний підрозділ органів державної влади або органів місцевого самоврядування, входить до її складу і в межах району, міст в області та районі забезпечує виконання покладених завдань у сфері ЦЗ.

Управління у своїй діяльності керується Конституцією, Кодексом ЦЗ України, актами Президента України та законами України, актами Кабінету Міністрів України, наказами центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями голови виконавчого органу міської (обласної) ради, голови районної державної адміністрації (РДА), а також Положенням про управління (відділ). Варіанти Положень про управління (відділ) представлено у додатку Б.22.

У своїй діяльності управління підпорядковане керівнику ланки, підзвітне й підконтрольне відповідному структурному підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу міської (обласної) ради. Координацію роботи управління (відділу) здійснює перший заступник голови районної державної адміністрації, керівник виконавчого органу рад відповідно до розподілу визначених повноважень та обов'язків.

Основними завданнями управління (відділу) з питань НС є:

- забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ на підпорядкованій адміністративній території;
- організація виконання вимог законодавства у сфері ЦЗ та здійснення їх реалізації;
- сприяння у межах своїх повноважень захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- здійснення державного контролю за дотриманням підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів з техногенної безпеки;

– участь у заходах щодо усунення виявлених недоліків та порушень у межах визначених повноважень;

– аналіз стану та тенденцій розвитку НС з метою підготовки заходів запобігання їх виникненню та забезпечення техногенної та пожежної безпеки у межах території району;

– підготовка пропозицій голові місцевого органу виконавчої влади, органів місцевого самоврядування до програм та планів заходів у сфері ЦЗ, проекту бюджету з питань фінансування заходів у сфері ЦЗ ланки територіальної підсистеми, забезпечення ефективного і цільового використання відповідних бюджетних коштів;

Відповідно до покладених повноважень та основних завдань управління (відділ):

– організовує виконання вимог законодавства у сфері ЦЗ та здійснює контроль за їх реалізацією;

– сприяє у межах своїх повноважень захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері ЦЗ;

– бере участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку у сфері ЦЗ;

– розробляє у межах визначених повноважень проекти розпоряджень керівників ланки з питань реалізації державної політики у сфері ЦЗ;

– бере участь у погодженні проектів нормативно-правових актів, розроблених іншими органами виконавчої влади;

– готує самостійно або разом з іншими структурними підрозділами в межах своїх повноважень інформаційні та аналітичні матеріали для подання керівнику ланки;

– сприяє здійсненню заходів щодо запобігання і протидії корупції; готує договори у межах своїх повноважень;

– розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян;

– опрацьовує запити і звернення народних депутатів України та депутатів відповідних місцевих рад;

– забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої воно є; постійно інформує населення про здійснення визначених законом повноважень;

– сприяє у межах своїх повноважень виконанню завдань мобілізаційної підготовки, дотриманню вимог законодавства з охорони праці, техногенної та пожежної безпеки;

– організовує роботу з укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів;

– забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом;

– відповідно до законодавства бере участь у вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів);

- забезпечує захист персональних даних;
- надає методичну допомогу та контролює дотримання підприємствами, установами та організаціями вимог нормативно-правових актів у сфері ЦЗ, а також стандартів, норм та правил з питань пожежної та техногенної безпеки;
- аналізує стан та тенденції з функціонування Ланки у сфері ЦЗ з метою розробки і впровадження планових заходів щодо подальшого розвитку систем запобігання НС та регулювання безпеки;
- готує пропозиції керівнику місцевої ланки щодо формування міських програм та планів заходів у сфері ЦЗ, проекту міського бюджету з фінансування розвитку і функціонування органів управління та сил районної ланки;
- забезпечує ефективне і цільове використання відповідних бюджетних коштів;
- бере участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку у сфері ЦЗ;
- здійснює повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ, передбачені Кодексом ЦЗ України та іншими законами;
- *бере участь у вирішенні питань з:*
- розроблення і здійснення заходів щодо підтримання у готовності органом управління ланки до дій за призначенням у мирний час та в особливий період;
- забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки на потенційно-небезпечних об'єктах та інших об'єктах господарювання, які належать до сфери управління місцевої ланки і можуть створити реальну загрозу виникнення аварії,
- забезпечення діяльності та здійсненні контролю за готовністю до дій за призначенням, створеними на місцевому рівні АРС, спеціалізованими службами ЦЗ, формуваннями ЦЗ та місцевою і добровільною пожежною охороною;
- підтримання у постійній готовності системи оповіщення органів управління та сил ланки, проведення її модернізації та забезпечення функціонування обладнання, яке належить до сфери управління ланкою;
- здійснення заходів щодо забезпечення оповіщення та інформування населення ланки про загрозу і виникнення НС, у тому числі, в доступній формі для осіб з вадами зору та слуху;
- організації АРНР та робіт з ліквідації наслідків НС на території ланки, а також радіаційного, хімічного, біологічного, медичного захисту населення та інженерного захисту територій від наслідків НС;
- організації та проведення відновлювальних робіт з ліквідації наслідків НС;
- організації та здійснення евакуації населення, майна у безпечні райони, їх розміщення;

– розроблення та здійснення на території ланки заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування об'єктів господарювання в особливий період, які належать до сфери управління місцевої ланки;

– визначення категорії ЦЗ об'єктів господарювання, які належать до сфери управління ланки, відповідно до основних показників, та подання їх перелік на затвердження;

– організації створення та використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС;

– організації заходів щодо накопичення і підтримання у постійній готовності засобів індивідуального захисту для населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення і зонах спостереження, персоналу об'єктів господарювання I і II категорії радіаційної небезпеки та формувань ЦЗ, а також приладів дозиметричного та хімічного контролю та розвідки;

– організації взаємодії з територіальними органами центральних ОВВ щодо виконання завдань ЦЗ;

– організації забезпечення життєдіяльності постраждалих від НС, у тому числі, під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок цих дій;

– забезпечення функціонування місцевої комісії з ТЕБ та НС та у разі виникнення НС – спеціальних комісій з ліквідації наслідків НС (за необхідності);

– забезпечення навчання у сфері ЦЗ, техногенної та пожежної безпеки посадових осіб районної держадміністрації, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, що належать до сфери її управління, зокрема керівників та заступників, та навчання населення діям у НС;

– ведення обліку, підготовки статистичної звітності та аналізу причин виникнення НС, які виникають на підпорядкованій території (у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України);

– розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення пожежної безпеки об'єктів господарювання, які належать до сфери управління ланки;

здійснює планування діяльності ланки і, зокрема, розробляє:

– план реагування на НС;

– план ЦЗ на особливий період;

– план основних заходів ЦЗ місцевої ланки на рік;

– план проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків НС державного рівня у мирний час;

з питань організації інженерного захисту забезпечує виконання вимог законодавства щодо створення, використання, утримання та реконструкції фонду захисних споруд ЦЗ та бере участь у:

– визначенні потреби фонду захисних споруд ЦЗ;

– плануванні та організації роботи щодо дообладнання або спорудження підвальних та інших заглиблених приміщень для укриття населення в особливий період;

– підготовці рішень про подальше використання захисних споруд ЦЗ державної та комунальної власності;

– організації обліку фонду захисних споруд ЦЗ та виключенні їх із фонду таких споруд;

– здійсненні забезпечення готовності та утримання захисних споруд ЦЗ; організації проведення технічної інвентаризації захисних споруд ЦЗ.

У здійсненні своїх повноважень та виконанні покладених завдань управління (відділ) має право:

– одержувати в установленому законодавством порядку від інших структурних підрозділів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та підпорядкування інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених завдань;

– залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань спеціалістів, фахівців інших структурних підрозділів органів державної влади, суб'єктів господарювання (за погодженням з їх керівниками), представників громадських об'єднань (за згодою);

– вносити в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення роботи органів управління ланки у сфері ЦЗ;

– користуватись в установленому порядку інформаційними базами органів виконавчої влади, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

– скликати в установленому порядку наради, проводити семінари та конференції з питань, що належать до його компетенції.

Управління здійснює свою діяльність в режимах: повсякденного функціонування згідно з річним календарним планом діяльності управління, планом основних заходів, річним планом розвитку та вдосконалення місцевого рівня; згідно з планом дій та реагування у режимах підвищеної готовності та НС.

Взаємодія у сфері ЦЗ

Управління (відділ) в установленому законодавством порядку та в межах повноважень взаємодіє з іншими структурними підрозділами та апаратом органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також суб'єктами господарювання з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності щодо термінів та періодичності отримання і передачі інформації, необхідної для належного виконання покладених завдань та здійснення запланованих заходів.

До організаційної структури управління (відділу) входять відділи:

– реагування та координації заходів цивільного захисту;

- планування, навчання та підготовки населення;
- оповіщення та інформування (чергова служба).

Організаційна побудова управління (відділу)

Управління з питань НС, є юридичною особою публічного права. Організаційна структура управління (відділу) визначається керівником ланки в рамках місцевого бюджету і може мати кілька структурних підрозділів.

Відділи (сектори), як вид структурного підрозділу управління (відділу), у своїй діяльності керується Конституцією України, Кодексом ЦЗ України та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, інших центральних органів виконавчої влади, нормативно-правовими актами з питань охорони інформації з обмеженим доступом, розпорядженнями голови виконавчого органу міської (обласної) ради, голови районної державної адміністрації, наказами начальника управління, положенням про управління, а також положеннями про відділи.

Управління (відділ) очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади головою районної державної адміністрації, міським головою, керівництвом органів місцевого самоврядування згідно із законодавством про державну службу за погодженням з керівником відповідного вищого структурного підрозділу з питань НС виконавчого органу міської (обласної) ради (державної адміністрації) в установленому законодавством порядку.

Начальник управління (відділу):

- здійснює керівництво управлінням, несе персональну відповідальність за організацію та результати його діяльності, сприяє створенню належних умов праці в управлінні;
- подає на затвердження керівнику ланки положення про управління (відділ);
- затверджує посадові інструкції працівників управління та розподіляє обов'язки між ними;
- планує роботу управління, вносить пропозиції щодо формування планів роботи місцевої державної адміністрації у сфері ЦЗ;
- з метою реалізації розпорядчих документів голови – керівника ланки, видає в межах своєї компетенції накази, що є обов'язковими для виконання органами управління ЦЗ та суб'єктами господарювання незалежно від форм власності, організовує та контролює їх виконання;
- вживає заходів щодо удосконалення організації та підвищення ефективності роботи управління;
- входить до складу колегії місцевої державної адміністрації;

– звітує перед керівником ланки про виконання покладених на управління (відділ) завдань та затверджених планів роботи;

– вносить пропозиції щодо розгляду на засіданнях колегії питань, що належать до компетенції управління, та розробляє проекти відповідних рішень;

– видає у межах своїх повноважень накази щодо внутрішньої роботи управління, організовує контроль за їх виконанням;

– розробляє і подає на затвердження голові місцевої державної адміністрації проекти кошторису та складає штатний розпис управління в межах визначеної граничної чисельності та фонду оплати праці його працівників;

– розпоряджається коштами у межах затвердженого головою місцевої державної адміністрації кошторису управління;

– організовує роботу з підвищення рівня професійної компетентності державних службовців управління;

– у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, подає керівнику місцевої державної адміністрації пропозиції щодо призначення на посаду та звільнення з посади заступника керівника управління, приймає на роботу та звільняє з роботи державних службовців та працівників управління;

– проводить особистий прийом громадян з питань, що належать до повноважень управління;

– забезпечує дотримання працівниками управління правил внутрішнього трудового розпорядку та виконавської дисципліни;

– несе персональну відповідальність за дії працівників управління та за дотримання вимог і відповідність документів, що видаються управлінням, законодавству України.

Накази керівника управління, що суперечать Конституції та законам України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, можуть бути скасовані головою місцевої державної адміністрації, керівником відповідного вищого структурного підрозділу виконавчого органу міської (обласної) ради (державної адміністрації).

Начальник управління має заступників, які призначаються на посаду та звільняються з посади головою районної державної адміністрації за поданням начальника управління.

Начальник управління (відділу) має право:

– представляти інтереси управління у взаємовідносинах з іншими структурними підрозділами місцевої державної адміністрації, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, суб'єктами господарювання за дорученням керівництва держадміністрації;

– одержувати у встановленому законодавством порядку інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на ньо-

го завдань, від інших структурних підрозділів місцевої державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх підпорядкування;

- залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань спеціалістів, фахівців інших структурних підрозділів місцевої державної адміністрації, суб'єктів господарювання (за погодженням з їх керівниками), представників громадських об'єднань (за згодою);

- вносити в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення роботи місцевої державної адміністрації у сфері ЦЗ;

- користуватись в установленому порядку інформаційними базами органів виконавчої влади, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

- скликати в установленому порядку наради, проводити семінари та конференції з питань, що належать до його компетенції.

Начальник управління (відділу) повинен знати:

Нормативно правові акти:

- Конституцію України, Кодекс ЦЗ України, закони України «Про державну службу» та «Про засади запобігання і протидії корупції», укази та розпорядження Президента України, постанови Верховної Ради України, нормативно-правові акти, що стосуються державної служби, нормативно-правові акти ЦЗ;

- рішення (розпорядження) керівника відповідного структурного підрозділу з питань ЦЗ виконавчого органу міської (обласної) ради, голови районної в місті (області) державної адміністрації, прийняті в межах їх повноважень, що регулюють стосунки у сфері ЦЗ;

- правила ділового етикету;

- методи роботи із засобами масової інформації;

- основи державного управління, економіки та управління персоналом;

- основи права політології та ринку праці;

- правила та норми охорони праці та пожежної безпеки;

- основні принципи роботи на комп'ютері та відповідні програмні засоби.

Кваліфікаційні вимоги:

- вища освіта відповідного професійного спрямування з освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста;

- стаж роботи за фахом у державній службі на керівних посадах не менше 3 років або стаж роботи за фахом на керівних посадах в інших сферах економіки не менше 4 років.

Відділ (сектор) планування, навчання та підготовки населення є структурним підрозділом управління з питань надзвичайних ситуацій і підпорядковується начальнику управління.

Відділ у своїй діяльності керується Конституцією, Кодексом ЦЗ України та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, інших центральних органів виконавчої влади, нормативно-правовими актами з питань охорони інформації з обмеженим доступом, розпорядженнями голови виконавчого органу міської (обласної) ради, голови районної державної адміністрації, наказами начальника управління, положенням про управління, а також положенням про відділ (сектор).

Основним завданням відділу є:

- виконання завдань, покладених на управління, за напрямом з питань планування, навчання та підготовки населення у сфері цивільного захисту.

- забезпечення реалізації управлінням та районної державної адміністрації державної політики у сфері цивільного захисту на підпорядкованій території;

- організація виконання Конституції, Кодексу ЦЗ України, законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та здійснює контроль за їх реалізацією;

- сприяння у межах своїх повноважень захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;

- здійснення державного контролю у межах визначених повноважень за дотриманням суб'єктами господарювання правил, норм, стандартів у сфері техногенної, пожежної безпеки та ЦЗ;

- аналіз стану та тенденцій розвитку захисту населення і територій від НС та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки у межах території району та участь у заходах щодо усунення недоліків;

- підготовка пропозицій голові райдержадміністрації до міських програм та планів заходів у сфері цивільного захисту, проекту міського бюджету на фінансування розвитку і функціонування органів управління та сил ланки (щодо організації планування, навчання та підготовки населення);

- розроблення проектів розпоряджень голови райдержадміністрації, у визначених законом випадках – проектів нормативно-правових актів з питань реалізації державної політики у сфері ЦЗ;

- підготовка самостійно або разом з іншими структурними підрозділами інформаційних та аналітичних матеріалів для подання начальнику управління та голові райдержадміністрації в межах своїх повноважень;

- сприяння здійсненню заходів щодо запобігання і протидії корупції; підготовка договорів у межах своїх повноважень;
- розгляд в установленому законодавством порядку звернень громадян та доведення отриманої інформації до начальника управління для прийняття заходів щодо усунення виявлених порушень;
- сприяння у межах своїх повноважень виконання завдань мобілізаційної підготовки, дотримання вимог законодавства з охорони праці, пожежної безпеки;
- комплектування, зберігання, облік та використання архівних документів;
- забезпечення у межах своїх повноважень реалізації державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом;
- участь у вирішенні колективних трудових спорів (конфлікті) в відповідно до законодавства;
- забезпечення захисту персональних даних.

Відділ (сектор) координації заходів цивільного захисту

Відділ координації заходів ЦЗ (далі – відділ) є структурним підрозділом управління з питань НС.

Відділ підпорядкований начальнику управління з питань НС.

Відділ у своїй діяльності керується Конституцією України, Кодексом ЦЗ України та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями голови виконавчого органу міської ради (міської державної адміністрації), голови райдержадміністрації, Положенням про управління, наказами начальника управління, а також Положенням про відділ.

Основним завданням відділу є забезпечення реалізації державної політики з питань координації заходів ЦЗ на території ланки територіальної підсистеми.

Відділ відповідно до визначених повноважень виконує такі завдання щодо:

- організації виконання Конституції України, Кодексу ЦЗ України та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів центральних органів виконавчої влади та здійсненні контролю за їх реалізацією;
- захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- надання методичної допомоги та контролю з питань дотримання суб'єктами господарювання вимог правил, норм, стандартів у сфері пожежної, техногенної безпеки та ЦЗ;
- аналізу стану та тенденції забезпечення техногенної та пожежної безпеки у межах території району з метою подальшого розвитку систем запобігання НС та регулювання безпеки;

- підготовки пропозицій голові райдержадміністрації до: міських програм та планів заходів у сфері ЦЗ;

- проекту міського бюджету на фінансування розвитку і функціонування органів управління та сил місцевої ланки; заходів з питань регіонального розвитку у сфері ЦЗ;

- розробки проектів розпоряджень голови райдержадміністрації, а у визначених законом випадках – проекти нормативно-правових актів з питань реалізації державної політики у сфері ЦЗ;

- надання пропозиції начальнику управління про погодження проектів нормативно-правових актів, розроблених іншими структурними підрозділами районної державної адміністрації та органами виконавчої влади;

- підготовки самостійно або разом з іншими структурними підрозділами інформаційних, аналітичних матеріалів для подання голові райдержадміністрації, угод та договорів;

- здійснення заходів із запобігання і протидії корупції;

- розгляду в установленому законодавством порядку звернення громадян;

- опрацювання запитів і звернення народних депутатів України та депутатів відповідних місцевих рад;

- забезпечення доступу до публічної інформації;

- інформування населення про стан здійснення визначених законом повноважень управління;

- виконання завдань з питань мобілізаційної підготовки та дотримання вимог законодавства з охорони праці, пожежної безпеки;

- здійснення комплектування та використання архівних документів; забезпечення реалізації державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом.

Відділ у межах визначених повноважень бере участь у здійсненні управлінням ЦЗ на території ланки з питань:

- планування та виконання заходів ЦЗ;

- забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки на потенційно-небезпечних та інших об'єктах, що можуть створити реальну загрозу виникнення аварії;

- здійснення контролю за станом готовності АРС та їх формувань, спеціалізованих служб ЦЗ та добровільної пожежної охорони до дій за призначенням на випадок виникнення НС;

- підтримання у постійній готовності системи оповіщення органів управління та сил ланки, проведення її модернізації та забезпечення функціонування обладнання;

- здійснення заходів щодо забезпечення оповіщення та інформування населення району про загрозу і виникнення НС, у тому числі в доступній формі для осіб з вадами зору та слуху;

- організації АРНР, відновлювальних робіт та робіт з ліквідації наслідків НС на території ланки, інженерного захисту її територій;
- створення та використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС;
- забезпечення життєдіяльності постраждалих від НС, а також під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок цих дій;
- організації функціонування місцевої комісії з питань ТЕБ та НС та у разі виникнення НС – спеціальних комісій з їх ліквідації (за необхідності);
- ведення обліку, підготовки статистичної звітності та аналізу причин виникнення НС, які виникають на території району та об'єктах, що належать до сфери управління ланки;
- розроблення та здійсненні комплексу заходів, спрямованих на поліпшення пожежної безпеки об'єктів господарювання, які належать до сфери управління ланки.

Відділ у межах визначених повноважень має право:

- в установленому законодавством порядку отримувати за дорученням начальника управління від інших структурних підрозділів, які належать до сфери управління райдержадміністрації, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;
- залучати за дорученням начальника управління спеціалістів, фахівців інших структурних підрозділів райдержадміністрації, суб'єктів господарювання, представників громадських об'єднань до виконання окремих робіт, а також для участі у вивченні окремих питань;
- готувати пропозиції начальнику управління щодо удосконалення роботи райдержадміністрації у сфері ЦЗ;
- користуватись в установленому порядку інформаційними базами ОВВ, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;
- надавати пропозиції начальнику управління щодо скликання нарад, проведення семінарів та конференцій з питань, що належать до компетенції відділу.

Відділ за дорученням начальника управління взаємодіє:

- із структурними підрозділами районної державної адміністрації та його апаратом;
- органами місцевого самоврядування;
- територіальними органами міністерств та іншими центральними органами виконавчої влади, а також органами управління суб'єктів господарювання з метою впровадження послідовної та узгодженої діяльності у сфері ЦЗ стосовно термінів та періодичності отримання і передачі інформації, здійснення запланованих заходів.

Відділ очолює заступник начальника управління – начальник відділу, який призначається на посаду і звільняється з посади головою районної державної адміністрації згідно із законодавством про державну службу.

Начальник відділу – заступник начальника управління:

– здійснює керівництво відділом, несе персональну відповідальність за організацію та результати його діяльності, сприяє створенню належних умов праці у відділі;

– подає на затвердження начальнику управління Положення про відділ; розподіляє обов’язки між працівниками відділу та подає на затвердження начальнику управління їх посадові інструкції;

– планує роботу відділу, вносить пропозиції щодо формування планів роботи управління та райдержадміністрації у сфері ЦЗ;

– в межах своєї компетенції контролює виконання наказів начальника управління та розпорядчих документів голови райдержадміністрації – керівника ланки, колегії райдержадміністрації органами управління ЦЗ, які належать до сфери управління ланки територіальної підсистеми;

– вживає заходів щодо удосконалення організації та підвищення ефективності роботи відділу;

– звітує перед начальником управління про виконання покладених на відділ завдань та затверджених планів роботи;

– вносить пропозиції у межах компетенції відділу щодо розгляду на нарадах та засіданнях колегії питань щодо забезпечення заходів ЦЗ та розробляє проекти відповідних рішень;

– за дорученням начальника управління представляє інтереси управління у взаємовідносинах з структурними підрозділами районної державної адміністрації, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, з органами управління ЦЗ суб’єктів господарювання;

– контролює у межах своїх повноважень виконання наказів начальника управління щодо внутрішньої роботи управління;

– проводить роботу з підвищення рівня компетентності та професійної підготовки державних службовців відділу;

– у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, подає начальнику управління пропозиції щодо призначення на посади та звільнення з посад головних спеціалістів відділу, їх заохочення або притягнення до дисциплінарної відповідальності у разі порушення виконавської дисципліни;

– проводить особистий прийом громадян з питань, що належать до повноважень відділу;

– забезпечує дотримання працівниками відділу правил внутрішнього трудового розпорядку та виконавської дисципліни;

– несе персональну відповідальність за дотримання працівниками відділу і, зокрема, особисто, вимог законодавства України, а також за ре-

зультати їх діяльності відповідно займаних посад та якість розроблених документів.

- виконує обов'язки (відповідно до розпорядження голови райдержадміністрації) відповідального секретаря місцевої комісії з питань ТЕБ та НС районної державної адміністрації;

- у разі відсутності начальника управління (згідно з розпорядженням голови райдержадміністрації) тимчасово виконує його обов'язки;

- у разі відсутності або неможливості здійснення повноважень, обов'язки заступника начальника управління виконує начальник відділу планування та підготовки населення, а обов'язки начальника відділу координації заходів ЦЗ – головний спеціаліст відділу (за поданням заступника начальника управління – начальника відділу).

Працівники відділу несуть персональну дисциплінарну відповідальність за:

- невиконання або несвоєчасне та неналежне виконання покладених на них обов'язків та функцій;

- недотримання вимог чинного законодавства та внутрішніх організаційно-нормативних документів при здійсненні функцій покладених на відділ;

- надання завідомо недостовірних відомостей та інформації з питань, що належать до компетенції відділу.

Відділ реагування та дій здійснює свою діяльність згідно з покладеними завданнями у складі управління з питань НС та відповідно координує її з структурними підрозділами управління.

Залежно від бюджетних можливостей районної державної адміністрації у складі управління (відділу) з питань НС можливі варіанти функціонування одного, двох структурних підрозділів або посадових осіб з питань ЦЗ, на які відповідно покладаються виконання основних завдань управління (відділу) у сфері ЦЗ в цілому.

2.3.1 Основні завдання, обов'язки та права керівного складу та членів комісії

Основні завдання та обов'язки голови комісії

Голова місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій у своїй роботі керується Конституцією України, указами Президента України, Кодексом ЦЗ України, законами України, постановами та розпорядженнями Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, розпорядженнями голів регіональної та районної державної адміністрації, Положенням про комісію з питань ТЕБ та НС.

Голова комісії відповідає за успішне виконання комісією прийнятих рішень щодо запобігання НС техногенного та природного характеру, реагування на них, ліквідацію їх наслідків, формування пропозицій з ефективного та своєчасного виконання заходів ЦЗ, оптимального викорис-

тання матеріальних та фінансових ресурсів у процесі подолання наслідків НС.

Голова комісії повинен знати законодавчі та нормативні акти з організації діяльності у сфері ЦЗ, сутність та особливості надзвичайних ситуацій техногенного та природного походження, організацію діяльності комісії та основні документи комісії.

Голова Комісії згідно з покладеними завданнями:

у режимі повсякденної діяльності:

- проводить засідання Комісії згідно з календарним планом роботи комісії (у разі його відсутності – перший заступник або заступник голови);
- звертається до органів державного нагляду з клопотаннями щодо проведення позапланових і, зокрема, комплексних перевірок суб'єктів господарювання, які порушують вимоги законодавства у сфері ЦЗ та ТЕБ;
- затверджує функціональні обов'язки членів комісії (за напрямом роботи у складі комісії);
- раз на п'ять років проходить підвищення кваліфікації у сфері ЦЗ за категорією керівників, що очолюють комісії з питань ТЕБ та НС, згідно з чинним законодавством;
- бере участь у проведенні штабних навчань та тренувань.

у режимі підвищеної готовності та НС:

- у разі загрози або виникнення НС (при отриманні повідомлення) терміново здійснює оповіщення та збирає комісію щодо проведення позачергового засідання;

- здійснює управління роботою комісії в пункті управління;
- уточнює та оцінює обстановку, що складається на даний момент, вивчає обставини та причини виникнення НС, готує разом членами комісії рішення щодо реагування на НС та відповідні протокольні доручення.

У разі необхідності приймає рішення про проведення евакуації, визначає заходи щодо подальших дій, утворює штаб з ліквідації наслідків НС з метою проведення АРНР, приймає рішення щодо виїзду на місце виникнення НС для організації управління та проведення робіт з ліквідації наслідків НС.

Голова місцевої комісії має право:

- збирати склад місцевої комісії відповідно до Плану роботи місцевої комісії та у разі необхідності за своїм рішенням;
- залучати до роботи із запобігання виникненню надзвичайної ситуації або ліквідації її наслідків будь-які транспортні, рятувальні, відбудовні, медичні та інші сили і засоби відповідно до законодавства;
- приймати в межах повноважень комісії рішення щодо реагування на надзвичайну ситуацію;
- вносити пропозиції в межах законодавства щодо заохочення осіб, які зробили вагомий внесок у запобігання виникненню надзвичайної ситуації, ліквідацію її наслідків;

– делегувати на період ліквідації наслідків надзвичайної ситуації свої повноваження заступникам голови комісії.

Перший заступник голови комісії у своїй роботі керується Конституцією України, Кодексом ЦЗ України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, що стосуються роботи комісії, розпорядженнями голови районної в місті (області) державної адміністрації, Положенням про місцеву комісію з питань ТЕБ та НС.

Перший заступник голови комісії повинен знати: законодавчі та нормативні акти з організації діяльності у сфері ЦЗ; сутність та особливості надзвичайних ситуацій техногенного та природного походження; організацію діяльності комісії та основні документи комісії.

Перший заступник голови комісії відповідає за успішне виконання прийнятих комісією рішень та доручень з питань запобігання НС техногенного та природного характеру, формування пропозицій щодо ефективного та оптимального виконання заходів у разі загрози або виникнення НС, які можуть виникнути на території району, міста районного підпорядкування (області).

Згідно з покладеними завданнями та обов'язками у режимі повсякденній діяльності:

- бере участь у роботі комісії;
- розробляє та подає пропозиції до річного плану роботи комісії;
- складає та своєчасно подає звітні документи про підсумки виконання рішень комісії та доручень її голови;
- керує плануванням і організацією проведення заходів у сфері ЦЗ, прогнозуванням можливої обстановки у випадку аварій, катастроф і стихійних лих, забезпеченням заходів їх запобігання;
- здійснює забезпечення заходів щодо захисту персоналу та матеріальних цінностей у підвідомчих організаціях і підприємствах від прогнозованих наслідків аварій, катастроф та стихійних лих;
- керує створенням спеціалізованих служб ЦЗ з метою забезпечення виконання заходів ЦЗ та виконання спеціальних робіт з ліквідації наслідків НС, підготовкою цих служб до чіткого виконання покладених на них завдань;
- здійснює заходи щодо забезпечення постраждалого населення продуктами харчування та товарами першої необхідності;
- контролює постійну готовність підвідомчих організацій та підприємств до ліквідації наслідків аварій, катастроф та стихійних лих.

У режимі підвищеної готовності та надзвичайної ситуації:

- оцінює обстановку, прогнозує розмір збитків та можливі наслідки;
- приймає рішення у межах повноважень комісії щодо реагування на НС,
- координації дій з ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійних лих;

– забезпечує оповіщення органів управління ЦЗ організацій і підприємств району; які мають бути залучені до ліквідації наслідків аварій, катастрофи, стихійного лиха

– вживає невідкладні заходи щодо забезпечення захисту персоналу, населення і матеріальних цінностей, надання допомоги постраждалим у НС;

– інформує комісію про обстановку, що склалась, матеріальні втрати, загибель людей та ін.;

на підвідомчих об'єктах господарської діяльності:

– організовує прийом та передачу підвідомчим об'єктам сигналів про загрозу від виниклої аварії, катастрофи та стихійного лиха;

– забезпечує своєчасне прибуття в зону НС відповідні сили та засоби;

– бере участь у узагальненні даних щодо розвитку подій і вносить пропозиції керівництву комісії стосовно реалізації заходів з ліквідації наслідків НС;

– здійснює керівництво і контроль з питань забезпечення формувань ЦЗ та постраждалого населення продуктами харчування і товарами першої необхідності згідно з рішенням комісії.

Перший заступник голови комісії має право:

– у межах своїх повноважень керувати роботою комісії;

– за дорученням голови комісії брати участь у контрольних перевірках з дотримання законодавства у сфері ЦЗ підприємствами, установами та організаціями різних форм власності згідно з чинним законодавством;

– у разі відсутності голови комісії виконує його обов'язки.

– подавати пропозиції голові комісії про заохочення осіб, які брали участь у розробленні та здійсненні заходів із запобігання виникненню НС, ліквідації їх наслідків.

Перший заступник несе персональну відповідальність за:

– виконання своїх службових обов'язків та своїх повноважень, рішень комісії та доручень голови комісії.

Заступник голови комісії підпорядковується її голові та першому заступнику, у своїй роботі керується нормативно-правовими актами у сфері ЦЗ, Положенням про комісію та має знати зміст робочих документів комісії.

Заступник голови комісії вводиться до складу комісії та виводиться з її складу розпорядженням голови районної державної адміністрації.

Основними завданнями та обов'язками заступника голови комісії:

– участь у роботі комісії;

– розробка та подання пропозицій до річного плану роботи комісії; складання та своєчасне подання звітних документів про виконання рішень комісії та доручень її голови;

– здійснення контролю за виконанням планів та рішень комісії;

– за дорученням голови комісії керування роботою робочої групи, проведення аналізу наслідків НС та необхідних розрахунків для підготовки пропозицій щодо прийняття виважених рішень з проведення необхідних заходів у разі загрози або виникненні НС;

– проведення перевірки відповідності документів, поданих організаціями та підприємствами району щодо надання фінансової допомоги із резервного фонду бюджету, нормативно-правовим актам;

– підготовка проектів рішень комісії.

Заступник голови комісії має право:

– брати участь у роботі комісії;

– отримувати від секретаря комісії необхідну інформацію, яка стосується роботи комісії та розгляду питань на її засіданні;

– за дорученням голови комісії брати участь у комісіях з перевірки дотримання законодавства з питань техногенної безпеки суб'єктами господарювання різних форм власності згідно з чинним законодавством.

Секретар комісії підпорядковується голові комісії та його заступникам, здійснює організаційне, інформаційне та методичне забезпечення роботи комісії, скликання та проведення засідань. Секретарем комісії призначається посадова особа структурного підрозділу управління з питань НС районної державної адміністрації, виконавчого органу ради.

Секретар комісії відповідає за:

– своєчасне доведення до виконавців розпоряджень голови комісії; збір і узагальнення інформації;

– облік отриманих комісією та відданих її головою розпоряджень; оформлення і реєстрацію документів комісії;

– організацію підготовки та проведення засідань комісії;

Основною організаційною формою роботи комісії є засідання, які проводяться згідно з планом її роботи, а також у разі необхідності, але не рідше ніж щокварталу.

Засідання комісії вважається правомочним, якщо на ньому присутні більш як половина її складу. Рішення комісії приймається відкритим голосуванням і вважається схваленим, якщо за нього проголосувало більш як половина присутніх на засіданні членів комісії.

У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос головуючого на засіданні. Рішення комісії фіксуються у протоколі засідання. Протокол підписується головуючим на засіданні, секретарем комісії та затверджуються керівником органу, який її утворив.

Член комісії, який не підтримує пропозиції та рекомендації, прийняті Комісією, може викласти у письмовій формі свою окрему думку, що додається до протоколу засідання.

Рішення комісії, прийняті у межах її повноважень, є обов'язковими для виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самов-

рядкування та суб'єктами господарювання, що здійснюють свою діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Організація роботи комісії здійснюється головою комісії за допомогою секретаря, який забезпечує підготовку, скликання та проведення засідань, а також здійснює контроль за виконанням її рішень.

Забезпечення членів комісії спеціальним одягом, засобами індивідуального захисту та створення належних умов для їх роботи в зоні НС покладається на орган, який утворив відповідну комісію.

Умови праці членів комісії

На час виконання обов'язків у складі комісії за членами комісії зберігається середній заробіток за основним місцем роботи.

Оплата праці членів комісії під час ліквідації наслідків НС в умовах загрози для життя і здоров'я регулюється окремими рішеннями обласних, районних, міських державних адміністрацій, виконавчих комітетів міських рад у кожному конкретному випадку.

Залучення спеціалістів

До виконання завдань комісії можуть залучатися спеціалісти різного фаху для розгляду питань, що належать до їх компетенції (за погодженням з керівництвом цих спеціалістів), виходячи з характеру та складності вирішуваних питань. Члени робочих груп комісії можуть працювати в них на договірній основі відповідно до законодавства.

Органи управління з ліквідації наслідків НС на місцевому рівні

Для безпосередньої організації та управління здійсненням комплексу заходів з ліквідації наслідків НС місцевого рівня, які включають АРНР, рішенням місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування створюються відповідні робочі органи управління з ліквідації наслідків НС, а саме:

- спеціальна комісія з ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру (за необхідності);
- керівник робіт з ліквідації наслідків НС; штаб з ліквідації наслідків НС.

Спеціальна комісія з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру місцевого рівня

Спеціальна комісія з ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру місцевого (далі – спеціальна комісія) є координаційним робочим органом, який утворюється у разі необхідності рішенням місцевого ОВВ, органу місцевого самоврядування для координації дій органів управління при виникненні НС місцевого рівня.

Основними завданнями спеціальної комісії є:

- організація виконання плану заходів з ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру;
- формування плану заходів щодо захисту населення і територій від наслідків НС;
- безпосередня організація та координація діяльності структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, пов'язаної з виконанням плану заходів з ліквідації наслідків НС;
- забезпечення життєдіяльності постраждалого населення.

Спеціальна комісія відповідно до покладених на неї завдань:

- координує діяльність структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язану з виконанням комплексу робіт з ліквідації наслідків НС, забезпечення життєдіяльності постраждалого населення, функціонування об'єктів соціальної, комунально-побутової, промислової та аграрної сфери, проведення відбудовних робіт;
- визначає першочергові заходи щодо проведення АРНР у зоні НС; організовує роботу та визначає комплекс заходів з ліквідації наслідків НС;
- залучає до проведення робіт з ліквідації наслідків НС та відбудовних робіт відповідні аварійно-рятувальні, транспортні, будівельні, медичні та інші формування;
- вносить до відповідного місцевого ОВВ, органів місцевого самоврядування пропозиції стосовно виділення додаткових коштів для здійснення першочергових заходів з ліквідації наслідків НС;
- вивчає ситуацію, що склалася, та готує інформацію ДСНС, керівництву відповідного місцевого ОВВ, органам місцевого самоврядування про вжиття заходів реагування на НС, причини її виникнення, хід відбудовних робіт;
- організовує роботу, пов'язану з визначенням розміру збитків внаслідок НС, та затверджує відповідні акти;
- організовує інформування населення про стан справ, прогноз розвитку НС, хід ліквідації наслідків НС та правила поведінки у зоні НС;
- організовує проведення моніторингу стану довкілля на території, що зазнала впливу НС;
- здійснює прогноз розвитку НС;
- вносить керівництву місцевого органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання пропозиції про заохочення осіб, які брали участь у розробленні та здійсненні заходів з ліквідації наслідків НС та проведенні відбудовних робіт;
- організовує надання допомоги постраждалим та сім'ям загиблих у НС; виконує інші необхідні функції з ліквідації наслідків НС у межах своїх повноважень.

Комісія має право:

– залучати, у разі потреби, в установленому порядку до роботи комісії працівників структурних підрозділів місцевих ОБВ, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій;

– надавати структурним підрозділам місцевих ОБВ, органів місцевого самоврядування, керівництву підприємств, установ та організацій відповідні доручення з питань, що належать до її компетенції;

– утворювати, у разі потреби, для опрацювання окремих питань, що належать до її компетенції, робочі групи із залученням до них відповідних спеціалістів підприємств, установ та організацій за погодженням з їх керівниками.

Роботою комісії керує її голова, а у разі відсутності голови – його перший заступник або один із заступників. Голова комісії, його заступники та персональний склад комісії затверджуються рішенням відповідного місцевого ОБВ, органів місцевого самоврядування.

Періодичність, термін та місце проведення засідань комісії визначається її головою. Рішення комісії приймається відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх на засіданні членів і оформляється протоколом, що підписується головою комісії.

Рішення комісії, прийняті у межах її повноважень, є обов'язковими для виконання місцевими ОБВ, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями.

Транспортне обслуговування членів комісії на період НС здійснюється за рахунок місцевих ОБВ, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Організація побутового обслуговування членів комісії під час роботи у зоні НС покладається на місцеві ОБВ, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, території яких знаходяться у межах цієї зони.

Члени комісії на період проведення робіт з ліквідації наслідків НС забезпечуються у разі потреби спеціальним одягом та засобами індивідуального захисту за рахунок місцевих ОБВ, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Зазначені повноваження комісії та порядок її роботи визначено Положенням про неї, яке затверджено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про спеціальну Урядову комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і Загального положення про спеціальну комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру регіонального, місцевого та об'єктового рівня» від 14 червня 2002 року № 843.

Обов'язки голови комісії та її членів та документи комісії визначаються у Положенні про спеціальну комісію з ліквідації наслідків згідно покладених на комісію завдань.

2.4 Органи управління з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на місцевому рівні

Штаб з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Структура, основні завдання та напрями його діяльності

Правовими засадами функціонування штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій місцевого рівня є ст. 76 Кодексу ЦЗ. До роботи штабу залучаються працівники територіальних управлінь центрального ОВВ, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, керівники АРС та формувань, що беруть участь у ліквідації наслідків НС, спеціалісти і фахівці відповідних ОВВ та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Штаб здійснює уточнення плану реагування на НС з урахуванням реальної обстановки. Особлива увага приділяється організації взаємодії між центральними і місцевими органами виконавчої влади та своєчасному інформуванню органів управління, підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності і господарювання, населення про факт виникнення НС.

Штаб з ліквідації наслідків НС розгортається і працює, як правило, у районі виникнення НС.

Завдання штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації

Основним завданням штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації є:

- безпосередня організація і координація АРНР та заходів з ліквідації наслідків НС;
- ведення обліку, збору, обробки та аналізу інформації; підготовка пропозицій для прийняття управлінських рішень; відпрацювання звітних документів.

Штаб відповідно до покладених на нього завдань:

- визначає зону ураження НС, кількість і місця перебування в ній людей, організовує їх рятування та подання медичної допомоги;
- здійснює збір, обробку, аналіз та узагальнення даних про обстановку в зоні НС;
- визначає головний напрям з ліквідації наслідків НС, приймає рішення щодо проведення аварійно-рятувальних робіт, захисту населення і території від її наслідків, забезпечення життєдіяльності постраждалого населення:
- розробляє оперативні плани ліквідації наслідків НС, зосереджує в районі НС необхідні сили і технічні засоби та своєчасно вводить їх у дію;
- визначає кількість і склад аварійно-рятувальних формувань, необхідних для ліквідації НС, порядок і терміни їх залучення згідно з планами реагування на НС і взаємодії;

- з метою ефективного використання сил організовує взаємодію АРС та формувань, залучених до ліквідації наслідків НС;
- здійснює керівництво роботами з ліквідації НС;
- веде облік робіт, що були проведені АРС та формуваннями під час ліквідації наслідків НС;
- веде облік загиблих та постраждалих унаслідок НС;
- здійснює інформування населення про наслідки та прогноз розвитку НС, хід її ліквідації та правила поведінки в зоні НС;
- веде оперативно-технічну документацію та складає звіт для подання органу, що призначив керівника робіт з ліквідації наслідків НС.

Для організації взаємодії штаб визначає:

- органи управління і сили;
- організовує порядок взаємодії та надійний зв'язок;
- забезпечує взаємний обмін оперативною інформацією про обстановку, що склалася, і подальші дії суб'єктів реагування;
- визначає порядок всебічного забезпечення спільних заходів та взаємного надання допомоги транспортними, інженерними, матеріальними, технічними та іншими засобами;
- уточнює план взаємодії;
- доводить до підпорядкованих і взаємодіючих органів управління і сил вказівки щодо порядку оповіщення, управління, зв'язку та обміну інформацією;
- встановлює відповідальність керівників підпорядкованих структурних підрозділів за організацію взаємодії у процесі розв'язання ними конкретних завдань.

У подальшому, при зміні обстановки та необхідності виконання нових завдань, порядок взаємодії додатково уточнюється або визначається заново.

У своїй діяльності штаб з ліквідації наслідків НС взаємодіє із відповідним пунктом управління та спеціальною комісією з ліквідації наслідків НС (у разі її створення).

Залежно від характеру, виду та масштабу НС в структурі штабу створюються групи: планування, напрямків, аварійно-рятувальних робіт.

До групи аварійно-рятувальних робіт можуть залучатися підрозділи з:

- організації пожежогасіння;
- організації евакуації населення;
- відновлення житла;
- радіаційно-хімічного захисту;
- екологічного моніторингу;
- моніторингу здоров'я населення;
- рекультивативі забруднених територій;
- матеріально-технічного забезпечення заходів з ліквідації НС;

- організації роботи з населенням;
- питань взаємодії із засобами масової інформації;
- дізнання, тощо.

Персональний склад штабу з ліквідації наслідків НС і його структуру визначає керівник робіт з ліквідації наслідків НС, який забезпечує його діяльність та встановлює режим роботи.

Безпосередньо керівництво роботою штабу здійснює керівник групи планування, який встановлює порядок і час надання інформації керівникам груп видів робіт для підготовки управлінських рішень, добових оперативних планів з ліквідації наслідків НС, загальних звітів, аналізів тощо.

Керівник групи планування відповідає за роботу штабу, забезпечення інформацією керівника робіт, передачу його розпоряджень та рішень до органів управління і сил, а також за організацію підготовки встановленої звітності до органу управління вищого рівня.

Чисельність працівників штабу та склад груп регулюється керівником штабу залежно від характеру і масштабів НС, оперативної обстановки в зоні НС, стійкості і надійності в організації управління силами і засобами в ході ліквідації наслідків НС.

З метою забезпечення безперервності управління, передачі розпоряджень і отримання інформації в штабі та на пересувному вузлі зв'язку організується цілодобове чергування. Графік чергування складається та затверджується керівником групи планування.

Штаб з ліквідації наслідків НС забезпечується комплектом аварійно-рятувальної документації на електронних (паперових) носіях, засобами постійного зв'язку з відповідними центральними і місцевими ОВВ, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання, які беруть участь у ліквідації НС.

Працівникам штабу з ліквідації наслідків НС забезпечується доступ до інформаційних ресурсів Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань НС.

Робочі місця членів штабу обладнуються відповідною сучасною малогабаритною оргтехнікою. На комп'ютерну техніку встановлюється необхідне програмне забезпечення, бази даних та інша інформація.

Під час ліквідації НС штабом з ліквідації наслідків НС ведеться оперативно-технічна документація (надана у додатках конспекта):

- карта (схема) зони НС; оперативний журнал з ліквідації НС оперативні плани ліквідації НС;
- журнал обліку особового складу підрозділів аварійно-рятувальних служб (формувань) та інших осіб, залучених до ліквідації НС;
- журнал обліку аналізів проб повітря, води та ґрунту залежно від виду НС (за необхідності);

– план матеріально-технічного забезпечення ліквідації наслідків НС (за необхідності).

Після ліквідації наслідків НС працівники штабу систематизують документи, формуючи архівну справу у двох примірниках, готують звіт керівнику робіт з ліквідації наслідків НС щодо прийнятих рішень і стану справ під час ліквідації НС, який той подає органу, що його призначив.

За працівниками штабу з ліквідації наслідків НС на час виконання покладених на них обов'язків зберігається заробітна плата за основним місцем роботи.

Матеріально-технічне забезпечення роботи штабу з ліквідації НС і його працівників здійснюється відповідно до законодавства.

2.5 Система сучасного управління цивільним захистом на місцевому рівні

Система повсякденного управління становить один з елементів у ланцюгу загальної системи управління ЦЗ. Основними складовими системи повсякденного управління місцевого рівня є: пункти управління району, системи оповіщення і зв'язку, а також інформаційні системи, диспетчерські та чергові служби інфраструктури району.

Пункти управління району – спеціально обладнані приміщення (стаціонарні), транспортні засоби або намети (пересувні), оснащені всіма необхідними системами життєзабезпечення та технічними засобами і призначені для розміщення та забезпечення органів управління за умов НС мирного часу та в особливий період.

Стаціонарні пункти управління району розміщуються у адміністративній будівлі райдержадміністрацій, пересувні – в зоні НС.

Основою пункту управління є штаб з ліквідації наслідків НС. Підтримка в постійній готовності системи повсякденного управління – першочергове завдання керівника ланки.

Рівень постійної готовності даних систем досягається:

– завчасним створенням і підготовкою системи управління, яка без істотного нарощування може бути використана за будь-яких НС як мирного, так і воєнного часу;

– своєчасною й повною укомплектованістю особовим складом і технічними засобами управління, високою його підготовкою, злагодженістю в роботі та ефективним використанням сучасних засобів оповіщення, зв'язку, комп'ютерних програм і відповідних баз даних;

– забезпеченням гнучкості і живучості систем зв'язку; спроможністю швидко відновити порушене управління.

У разі виникнення НС або її загрози працівниками систем повсякденного управління організується цілодобове чергування систем управління.

Методи роботи місцевих систем повсякденного управління залежать від рівня їх підготовки, характеру поставлених завдань, умов обстановки та наявності часу. Системою повсякденного управління ЦЗ місцевого рівня забезпечується зв'язок, оповіщення, збирання, аналіз та передавання оперативної інформації в режимах повсякденної діяльності, підвищеної готовності та НС.

Основні завдання системи повсякденного управління:

- забезпечення стійкого функціонування систем зв'язку та інформування, швидкого та оперативного збирання, передавання, аналізу та опрацювання інформації, вчасного прогнозування динаміки розвитку НС;
- вироблення пропозицій за результатами обробки вихідних даних про стан у зоні НС.

2.5.1 Органи з евакуації місцевого рівня. Основні правові засади їх діяльності

В умовах відсутності планового фінансування на утримання й будівництво сховищ для населення та неповної забезпеченості населення захисними спорудами та засобами індивідуального захисту в місцях, де розміщуються об'єкти підвищеної небезпеки, евакуація є основним способом захисту населення від НС техногенного, природного характеру, а також надзвичайних ситуацій, що виникають під час дії правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану тощо.

У разі загрози або виникнення НС місцевого рівня організація проведення евакуації та підготовка районів для розміщення евакуйованого населення, його життєзабезпечення, а також зберігання матеріальних і культурних цінностей покладаються на органи з евакуації місцевих держадміністрацій та місцевого самоврядування.

До органів з евакуації в разі виникнення НС належать:

- комісії з питань евакуації (далі – комісії);
- збірні пункти евакуації;
- проміжні пункти евакуації;
- приймальні пункти евакуації;
- комісії з питань евакуації у безпечних районах.

Органи з евакуації створюється за розпорядженням керівників місцевих ОБВ та органів місцевого самоврядування для планування, підготовки та проведення евакуації, приймання і розміщення населення і знаходяться у підпорядкуванні даних керівників.

Основою правової діяльності органів з евакуації є ст. 33 Кодексу цивільного захисту України та Постанова Кабінету Міністрів від 30.10.2013 р. № 841 «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення НС техногенного та природного характеру», де визначено механізми організованого вивезення (виведення) населення із зони НС або зони можливого ураження населення в

безпечні місця і райони, якщо виникає загроза життю та здоров'ю його, а також загроза пошкодження або знищення матеріальних і культурних цінностей.

Згідно з наведеними вище нормативно-правовими актами *рішення про проведення евакуації на місцевому рівні* приймають керівники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Проведення евакуації на місцевому рівні забезпечується шляхом реалізації таких заходів:

- створення на місцевому та об'єктовому рівнях органів з евакуації; розроблення плану евакуації населення;
- визначення безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та матеріальних і культурних цінностей;
- організації оповіщення суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації;
- організації управління евакуацією;
- життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях його безпечного розміщення;
- навчання населення діям під час проведення евакуації.

2.6 Евакоприймальні комісії

Для розробки планів і організації безпосереднього прийому, розміщення та забезпечення евакуйованого населення із зон НС, у безпечних районах створюються евакоприймальні комісії (далі – приймальні комісії).

Основними завданнями приймальних комісій є:

- планування та реалізація заходів з приймання, розміщення першочергового життєзабезпечення евакуйованого населення;
- організація і контроль комплектування, якісної підготовки підвідомчих комісій з питань евакуації;
- організація і контроль щодо забезпечення евакуації;
- облік і забезпечення зберігання матеріальних і культурних цінностей.

Згідно з покладеними завданнями приймальні комісії здійснюють: *у режимі повсякденної діяльності:*

- спільно з управлінням (відділом) з питань НС місцевого органу виконавчої влади розробку планів прийому і розміщення еваконаселення та заходів з першочергового життєзабезпечення еваконаселення;
- організацію підготовки адміністрації ПЕП;
- здійснення контролю за створенням і підготовкою підпорядкованих приймальних комісій;

у режимі підвищеної готовності:

- контроль за приведенням у готовність підпорядкованих органів з евакуації;

- уточнення плану прийому та розміщення, заходів першочергового життєзабезпечення евакуйованого населення;
- організацію підготовки маршрутів евакуації;
- приведення у готовність проміжних пунктів евакуації на своїй території та пунктів висадки до прийому еваконаселення;

у режимі НС:

- організацію розгортання проміжних та приймальних пунктів евакуації на пунктах висадки;
- керування діяльністю підпорядкованих органів з евакуації щодо прийому та розміщенню населення;
- збирання й узагальнення даних про прибуття, розміщення населення у встановлений термін та доведення донесень про це до вищого органу управління;
- організацію взаємодії з відповідними службами та всебічне забезпечення еваконаселення;

До складу приймальних комісій, сформованих місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, включаються представники місцевої адміністрації, а також підприємств, об'єднань, установ, організацій сфери матеріального виробництва або невиробничої сфери, незалежно від їхньої організаційно-правової форми.

Всі місцеві комісії з питань евакуації та приймальні комісії підпорядковуються безпосередньо відповідним керівникам ланки ТП ЄДС ЦЗ і працюють у тісній взаємодії з Головними управліннями (департаментами) з питань НС державної адміністрації регіонального рівня.

У безпечних районах комісії з питань евакуації ОБВ, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання розробляють плани прийому, розміщення і першочергового життєзабезпечення евакуйованого населення, які оформлюються у вигляді розділів планів дій з попередження і ліквідації НС у мирний час.

2.7 Організація взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

Головною стратегічною метою взаємодії органів влади у сфері запобігання та ліквідації наслідків НС є досягнення високого рівня захищеності населення і територій від небезпечних проявів НС техногенного та природного характеру.

Проблеми нормативно-правового забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації НС за суттю полягають у відносній самостійності органів місцевого самоврядування, яка є досить абстрактною щодо виконання функцій у сфері ЦЗ згідно з державними стандартами і вимогами, спираючись при цьому лише на муніципальну владу і муніципальні ресурси.

Термін «влада» є чи не найбільш поширений, яким оперують в сфері державного управління. В конституційному значенні цей термін являє значний інтерес у контексті предметно-функціонального поділу влади (ст. 6 Конституції України), адміністративно-територіальної організації влади (Розділ IX Конституції України), розгляду місцевого самоврядування як однієї з конституційних основ і форм організації здійснення влади в суспільстві і державі.

Визнання місцевого самоврядування однією із основ конституційного ладу припускає встановлення децентралізованої системи управління та пошуку взаємовідносин з органами державної влади. Наявність місцевого самоврядування передбачає, що в країні, поряд із інтересами особистості, суспільства і держави визнаються та гарантуються ще й місцеві (муніципальні) інтереси, пов'язані з вирішенням питань безпечної життєдіяльності населення кожного окремо взятого населеного пункту. Питання щодо захисту територіально відокремленого населення вимагають розв'язання, але розглядаються як окремі питання місцевого значення і хоча мають державне значення – не підпорядковані інтересам держави.

Державною системою органів влади загальної та спеціальної компетенції, які мають різноманітні за обсягом і характером правомочності, та органів місцевого самоврядування втілюються цілі, завдання і функції управління державною політикою, яка знаходить відображення у вирішенні проблем запобігання небезпечним природним і техногенним проймам та ліквідації їх негативних наслідків через виконання норм права.

Поділ державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, яку в Україні здійснюють відповідно Верховна Рада, система виконавчорозпорядчих органів на чолі з Кабінетом Міністрів України, система судів України, означає, що в середині єдиної державної влади між трьома її гілками існує поділ функцій і певних повноважень, пов'язаних із забезпеченням безпеки громадян від техногенних і природних загроз.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження відповідно до законів України, встановлених у межах визначених Конституцією України (ст. 6).

Вищий орган законодавчої влади, яким є Верховна Рада України, визначає основні напрями та пріоритети захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, у сфері запобігання та ліквідації НС; формує правове регулювання відносин щодо забезпечення запобігання та ліквідації НС; встановлює порядок організації і функціонування органів місцевого самоврядування та органів державної влади у цій сфері; здійснює контроль за їх діяльністю тощо.

Виключно законами України зумовлюються засади екологічної безпеки та правового режиму зон надзвичайних екологічних ситуацій. Верховна Рада України затверджує загальнодержавні програми захисту

населення і територій, оголошує окремі місцевості зонами надзвичайної екологічної ситуації.

Виконавча влада реалізується державою через Кабінет Міністрів України та його виконавчі органи на місцях. які забезпечують виконання законодавчих актів України, зокрема, Конституції України та актів Президента України, постійний контроль за дотриманням їх іншими ОВВ всіх рівнів та застосування необхідних заходів щодо усунення виявлених порушень.

Кабінет Міністрів України покликаний забезпечити захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від НС шляхом організації запобігання і ліквідації їх наслідків та надання допомоги постраждалим. Ця функція визначає сутність і характер повноважень Кабінету Міністрів України, під законність рішень, тобто прийняття їх на основі Конституції України, законів України, указів Президента України для виконання.

Відповідно до принципу поділу влади виконавча влада розробляє і втілює державну політику, спрямовану на забезпечення виконання законів, та керує сферами суспільного життя. Вона має можливість самостійно приймати рішення, необхідні для виконання досліджуваних питань, проте є підзвітною законодавчій гілці влади.

Ефективність влади залежить від того, наскільки вона є надійною і здатною до реалізації суспільних потреб, а ця здатність – від наявності в її системі відповідного ефективно діючого механізму як реальної організаційної сили, опанувавши яку, влада починає управляти суспільними процесами держави, спираючись на взаємодію.

Практична складова взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у значній мірі випереджає розвиток правотворчої діяльності у даній сфері. Усунення існуючих суперечностей нормативно-правового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації наслідків НС можливо завдяки внесенню сформульованих змін та доповнень до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», Кодексу ЦЗ України та поетапного створення системо утворюючих правових актів з урахуванням гнучких стратегій сучасного європейського права з даних питань.

Необхідність взаємодії органи державної влади та органів місцевого самоврядування впливає з Конституції України, а термін «взаємодія» отримує все більше поширення в законодавстві. Поняття «взаємодії» органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та ліквідації НС належить до нормативно невизначених.

З правової точки зору взаємодією органів державної влади та органів місцевого самоврядування розуміють як спільну узгоджену діяльність, спрямовану на досягнення спільної мети, що здійснюється в пев-

них формах відповідно до законодавчих актів України, внаслідок якої складається система відносин, що регулюються нормами конституційного права та права місцевого самоврядування.

З іншого боку, здійснюючи взаємодію на місцевому рівні у сфері ЦЗ, суб'єкти забезпечення ЦЗ пов'язані між собою організаційними управлінськими зв'язками, серед яких на перший план виходить оперативне управління силами і засобами місцевої ланки територіальної підсистеми, нагляд, контроль та координація в ході реагування та ліквідації наслідків НС. Враховуючі особливості взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, можливо визначити поняття такої взаємодії як систему узгоджених і взаємопов'язаних за метою, часом, місцем та ресурсами організаційно-управлінських, соціально-економічних і правових відносин, що виникають між органами місцевого самоврядування та органами державної влади у прямому або у неопосередкованому вирішенні питань у сфері ЦЗ, та породжують права і обов'язки учасників цих відносин.

Ефективність організації взаємодії значною мірою пов'язана з принципами державно-управлінської діяльності; організаційно-функціональної діяльності органів місцевого самоврядування, що впливають з Конституції України та Європейської хартії місцевого самоврядування; правових та організаційних засад ЦЗ.

Формування основних засад взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері ЦЗ, виходячи з правих норм та сутності управління у сфері ЦЗ, має будуватися на принципах загального та спеціального порядку.

Запропонована система принципів взаємодії у сфері запобігання та ліквідації наслідків НС створює однозначні критерії та передбачає вимоги щодо вибору шляхів досягнення зазначеної мети.

До принципів *загального порядку* відповідно належать:

– принцип верховенства Конституції (ч. 2 ст. 8 Основного Закону), який, у сукупності з «імперативом» принципу законності, забезпечує під час взаємодії виконання вимог від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб та громадян щодо дотримання Конституції та виданих відповідно до неї законів, визначають у процесі здійснення їх діяльності їхні повноваження, порядок прийняття відповідних управлінських рішень, надання адміністративних послуг;

– принципи народовладдя та децентралізації у сфері формування, організації та функціонування визначають механізми розподілу та передачі владних повноважень держави;

– принцип субсидіарності регулює порядок прийняття рішень у державі на нижньому рівні, і регламентує втручання верхньої ланки управління у прийняття рішень, за виключенням випадків, якщо її рішення будуть ефективнішими за відповідні дії нижніх ланок. За допомо-

гою принципу субсидіарності відбувається формування компетенції кожного рівня влади, розподіл між ними повноважень, відповідності та гарантії їхньої діяльності;

- міжгалузевий принцип гласності та доступності інформації вимагає визнання необхідності обов'язкового дотримання безперешкодного руху інформаційних потоків щодо діяльності державних і самоврядних органів управління у сфері запобігання та ліквідації наслідків НС;

- принцип самостійності місцевого самоврядування забезпечує самостійність прийняття територіальною громадою рішення щодо питань місцевого значення, володіння, користування і розпорядження муніципальною власністю, формування, затвердження і виконання місцевого бюджету, встановлення місцевих податків і зборів, а також вирішують інші питання місцевого значення.

До спеціальних принципів взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування спеціальних належать:

- принцип цілеспрямованості взаємодії, перш за все, обирає та визначає ту сферу, яка потребує докладання діяльності відповідних органів влади, а напрями і конкретні форми взаємодії – з урахуванням характеристик питань, що вимагають розв'язання;

- принцип організуючої спрямованості взаємодії визначає відносини, що виникають між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, певною мірою мають риси управлінських відносин. Ігнорування законів управління, яким необхідно слідувати при взаємодії органів публічного управління, неминуче призводить до зниження результативності такої взаємодії;

- принцип рівноправності органів державної влади та місцевого самоврядування у вирішенні досліджуваних питань дозволяє мінімізувати розбіжності у визначенні обсягу їх повноважень.

- принцип єдності соціально-економічних цілей органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Єдність цілей повинна спрямовувати діяльність усіх ланок державного управління направлених на мінімізацію НС і їх наслідків;

- принцип дотримання балансу інтересів органів державної влади та органів місцевого самоврядування є важливим принципом у налагодженні взаємодії, оскільки забезпечує гарантії дотримання балансу інтересів самоврядних і державних органів;

- принцип поєднання державного управління із самоврядним управлінням в рамках компетенції. Значення цього принципу важко переоцінити, його прояв дуже багатогранний, і разом з тим, практика зіштовхується з проблемами його неухильної реалізації.

Принцип ефективності управління в НС реалізується завдяки головних факторів управління: механізму, процесу та системи управління.

Принцип єдиноначальності і колегіальності має своєрідний прояв у відносинах між органами місцевого самоврядування та органи державної влади. Він полягає в зосередженні функцій і повноважень в руках однієї особи і одночасному прийнятті рішення узгодженого з іншими суб'єктами забезпечення сфери запобігання та ліквідації НС.

Принцип системності у взаємодії органів місцевого самоврядування та органи державної влади у сфері запобігання і ліквідації НС означає, що взаємодія здійснюється послідовно та комплексно.

Принцип плановості. Значення принципу полягає у встановленні основних напрямів розвитку взаємодії в перспективі.

Пріоритет безпеки життя і здоров'я людей означає, що людське життя має найвищу цінність, що і визначає наявність даного принципу.

Принцип консолідування і координованості дій визначає, що управління в НС забезпечується єдністю зусиль всіх рівнів влади і всіх елементів суспільства.

Принцип територіально-функціональної організації управління у сфері запобігання і ліквідації НС застосовується у формуванні організаційних структур управління.

Принцип професійності. Діяльність у сфері запобігання і ліквідації НС заснована на наукових підходах, освіті, професійній підготовці, досвіді, етичних нормах громадського середовища і безперервного вдосконалення цих складових.

Під зазначеними принципами взаємодії органів місцевого самоврядування та органи державної влади у сфері запобігання та ліквідації НС слід розуміти систему відправних положень, які віддзеркалюють сутність їх спільної діяльності щодо захисту населення від техногенних і природних негативних проявів.

Таким чином, поняття взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з урахуванням існуючих на нинішній час питань їх співпраці – це система узгоджених і взаємопов'язаних за метою, часом, місцем та ресурсами організаційно-управлінських, соціально-економічних і правових відносин, що виникають між органами місцевого самоврядування та органами державної влади у прямому або не у прямому вирішенні питань ЦЗ населення і територій від НС природного та техногенного характеру, породжують права і обов'язки учасників цих відносин.

Ключові слова: органи державної влади, цивільний захист, управління надзвичайними ситуаціями, сили і засоби цивільного захисту, нормативно-правове забезпечення цивільної безпеки.

Перелік питань до самоконтролю

1. У чому полягає сутність поняття надзвичайна ситуація.
2. Розкритіть досвід розвинених країни світу в ліквідації надзвичайних ситуацій та організації системи цивільної безпеки.

3. Розкрийте особливості нормативно-правового-забезпечення цивільної безпеки в Україні.

4. Назвіть основні проблеми організації цивільного захисту населення в Україні.

5. Розкрийте основні завдання місцевої ланки територіальної підсистеми у сфері цивільного захисту.

6. У чому полягають основні функції та завдання з організації діяльності керівників ланки територіальної підсистеми цивільного захисту.

7. Якими нормативно-правовими актами регулюється система цивільної безпеки України.

РОЗДІЛ 3

СИЛИ ТА ЗАСОБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ МІСЦЕВОГО РІВНЯ

3.1. Організація діяльності аварійно-рятувальних служб місцевого рівня.

3.1.1. Основні завдання та функції аварійно-рятувальних служб.

3.1.2. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення служб.

3.2. Територіальні спеціалізовані служби цивільного захисту місцевого рівня.

3.2.1. Порядок утворення, основні завдання та функції.

3.2.2. Органи управління, сили і засоби.

3.2.3. Планування та організація діяльності, режими функціонування.

3.2.4. Фінансування та матеріальне забезпечення.

3.3. Формування цивільного захисту місцевого рівня, їх основні функції та завдання, структура і діяльність формувань.

3.3.1. Порядок створення формувань ЦЗ місцевого рівня.

3.3.2. Основні завдання територіальних формувань цивільного захисту.

3.3.3. Структура формувань цивільного захисту. Застосування формувань ЦЗ у мирний час та особливий період.

3.3.4. Комплектування формувань цивільного захисту працівниками та технічними засобами.

3.3.5. Обов'язки керівного складу та працівників формувань цивільного захисту.

3.3.6. Готовність формувань до дій.

3.3.7. Організація захисту особового складу формувань у ході виконання завдань за призначенням.

Сили та засоби ЦЗ створюються та призначаються для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у зонах НС та осередках ураження. Зокрема, для проведення АРНР, ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру місцевого рівня залучаються територіальні підрозділи державної оперативної-рятувальної та пожежно-

рятувальної служби, сили об'єктової та місцевої ланки функціональних та територіальної підсистем ЄДСЦЗ.

До складу сил і засобів місцевої ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ входять відповідні сили та засоби структурних утворень функціональних та територіальних підсистем ЄДСЦЗ, а саме:

- аварійно-рятувальні служби;
- спеціалізовані служби цивільного захисту місцевого рівня;
- пожежно-рятувальні підрозділи (частини);
- формування цивільного захисту;

Завдання сил цивільного захисту місцевої ланки

Основними завданнями сил цивільного захисту місцевої ланки є такі:

- проведення робіт та вжиття заходів щодо запобігання НС на підпорядкованій території, захист населення і територій від них;
- проведення АРНР у разі виникнення НС техногенного і природного характеру та в особливий період;
- гасіння пожеж;
- ліквідація наслідків НС за умов екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, підтоплень, радіоактивного, забруднення хімічного та біологічного зараження, інших небезпечних проявів;
- проведення робіт із життєзабезпечення постраждалого населення;
- надання екстреної медичної допомоги постраждалим у районі НС і транспортування їх до закладів охорони здоров'я;
- проведення аварійно-рятувального обслуговування об'єктів підвищеної небезпеки й окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС;
- проведення відновлювальних та інших робіт.

3.1 Організація діяльності аварійно-рятувальних служб місцевого рівня

Правові та організаційні засади створення та функціонування АРС визначаються статтями 22 та 23 Кодексу ЦЗ України.

Згідно з цим АРС поділяються на:

- державні, регіональні, комунальні, об'єктові та громадських організацій;
 - спеціалізовані та неспеціалізовані; професійні та непрофесійні.
- АРС утворюються:
- державні – центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, іншими центральними ОВВ;

- регіональні – місцевими органами державної влади в областях та місті Києві відповідно;
- комунальні – органами місцевого самоврядування у місті, районі міста, селищі, селі;
- об'єктові – керівником суб'єкта господарювання, що експлуатує об'єкти підвищеної небезпеки;
- АРС громадських організацій – громадською організацією відповідно до закону.

АРС, що створені на професійній основі, є юридичними особами.

Спеціалізовані професійні АРС, діяльність яких пов'язана з організацією та проведенням гірничорятувальних робіт, є воєнізованими.

Непрофесійні об'єктові АРС створюються з числа інженерно-технічних та інших досвідчених працівників суб'єкта господарювання, які мають необхідні знання та навички у проведенні АРНР і здатні за станом здоров'я виконувати роботи в екстремальних умовах.

Метою діяльності служби є:

- запобігання виникненню НС, мінімізація їх наслідків та захист населення і територій;
- термінове реагування на НС техногенного та природного характеру, проведення аварійно-рятувальних робіт на об'єктах і територіях;
- захист навколишнього природного середовища та локалізація зон впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф.

Принципи діяльності АРС

Основними принципами діяльності АРС є:

- пріоритетність завдань, пов'язаних з рятуванням життя і охороною здоров'я людей та збереженням довкілля;
- безумовне надання переваги забезпеченню раціональної та превентивної безпеки життєдіяльності населення;
- обов'язковість своєчасної реалізації заходів, спрямованих на запобігання виникненню НС техногенного та природного характеру і мінімізацію їх негативних наслідків;
- ефективно й комплексне використання наявних сил і засобів, призначених для організації запобігання НС і реагування на них;
- забезпечення комплексного обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування об'єктів і територій, що знаходяться в зоні відповідальності служби;
- взаємодія з іншими службами.

Працівники АРС поділяються на основних та допоміжних. До основних працівників АРС належать їх керівники, які організують та забезпечують готовність АРС до проведення АРНР, і рядові, що безпосередньо виконують ці роботи. До допоміжних працівників професійної служби належать працівники, які забезпечують її повсякденну діяльність.

Завдання і функції, організація та порядок повсякденної діяльності, конкретних АРС місцевого рівня та функціонування їх під час виконання завдань за призначенням визначається статутом АРС або положеннями про службу.

Статут або положення про службу розробляється на підставі Типового статуту або положення аварійно-рятувальної служби, затверджується відповідно місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання, які утворили службу, і є її основним керівним та організаційним документом.

Постановою Кабінету Міністрів від 17.08.2001 р. № 1058 «Про затвердження Типового статуту державної аварійно-рятувальної служби» (зі змінами від 30 листопада 2004 р. N 1607) рекомендовано органам місцевого самоврядування, громадським організаціям, а також керівникам підприємств, установ та організацій усіх форм власності під час затвердження статутів (положень) АРС керуватися положенням Типового статуту державної АРС.

Державні, комунальні аварійно-рятувальні служби та аварійно-рятувальні служби громадських організацій набувають статусу юридичної особи з дня їх державної реєстрації у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб. Статуту державних, комунальних АРС та АРС громадських організацій, що подаються державному реєстратору, погоджуються з центральним ОБВ, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ.

3.1.1 Основні завдання та функції аварійно-рятувальних служб

На АРС покладається виконання таких завдань:

- аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі (додаток В.2) суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС;

- подання місцевим ОБВ, органам місцевого самоврядування та суб'єктам господарювання пропозицій щодо поліпшення протиаварійного стану об'єктів господарювання і територій та усунення виявлених порушень щодо вимог дотримання техногенної безпеки;

- невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, які експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, про виявлення порушень вимог пожежної та техногенної безпеки на підпорядкованих об'єктах;

- проведення АРНР, робіт з ліквідації наслідків НС у разі їх виникнення; виконання робіт із запобігання виникненню та мінімізації наслідків НС і щодо захисту від них населення і територій;

- захист навколишнього природного середовища та локалізація зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф;

– забезпечення готовності своїх органів управління, сил і засобів до дій за призначенням;

– пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, надання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної, допомоги особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров'я стані, на місці події та під час евакуації до лікувальних закладів;

– ліквідація особливо небезпечних проявів НС в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіаційного та бактеріального зараження, інших небезпечних проявів;

– контроль за готовністю об'єктів і територій, що ними обслуговуються, до проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

– участь у розробленні та погодженні планів локалізації і ліквідації аварій на об'єктах і територіях, що ними обслуговуються;

– організація ремонту та технічного обслуговування аварійно-рятувальних засобів, розроблення та виробництво їх окремих зразків;

– участь у підготовці працівників підприємств, установ та організацій і населення до дій в умовах НС.

АРС мають право на:

– отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання покладених на службу завдань;

– безперешкодний доступ на територію об'єктів для виконання АРНР, робіт з ліквідації наслідків НС;

– встановлення вимог щодо додержання заходів безпеки для всіх осіб, які перебувають у зоні НС;

– проведення під час ліквідації наслідків НС документування, кіно- і відео зйомки, фотографування та звукозапису;

– тимчасову заборону або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та у межах зони НС.

3.1.2 Матеріально-технічне та фінансове забезпечення служб

Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності АРС здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, підприємств, установ, організацій, що створюють АРС, коштів від надання додаткових платних послуг, а також добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, інших не заборонених законодавством джерел.

3.2 Територіальні спеціалізовані служби цивільного захисту місцевого рівня

Згідно зі статтями 22 та 25 Кодексу ЦЗ України для проведення спеціальних робіт та забезпечення заходів ЦЗ місцевими ОВВ, органами місцевого самоврядування на базі профільних підприємств, установ, ор-

ганізацій, з залученням фахівців певної спеціальності, техніки і майна спеціального призначення утворюються спеціалізовані служби ЦЗ.

Спеціалізовані служби ЦЗ – це позаштатні служби (підрозділи) відповідної функціональної спрямованості у складі сил ЦЗ, а саме: енергетики, захисту сільськогосподарських тварин і рослин, зв'язку і оповіщення, протипожежні, торгівлі та харчування, технічні, транспортного забезпечення, охорони громадського порядку.

Як правило, територіальні спеціалізовані служби ЦЗ місцевого рівня (далі – спеціалізовані служби ЦЗ) утворюються за територіально-функціональним принципом шляхом об'єднання об'єктових спеціалізованих служб ЦЗ у відповідну спеціалізовану службу або на базі окремої спеціалізованої організації, управління, об'єднання, акціонерного товариства.

3.2.1 Порядок утворення, основні завдання та функції

Нормативно-правовими засадами діяльності спеціалізованих служб ЦЗ є Кодекс ЦЗ України, Положення про ЄДС ЦЗ, розпорядження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, накази керівників підприємств, установ і організацій та відповідне Положення про спеціалізовану службу.

Порядок утворення та функціонування спеціалізованих служб ЦЗ визначається Положенням про спеціалізовані служби ЦЗ, яке затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 р. № 469.

У Положенні про спеціалізовану службу ЦЗ визначаються загальні принципи створення, основні завдання і функції, обов'язки та права служби, планування та функціонування діяльності спеціалізованих служб, організація управління службою, порядок матеріально-технічного забезпечення та фінансування. Положення затверджується керівником ланки територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ за погодженням з місцевим органом управління з питань НС та відповідною службою вищого рівня.

Утворення спеціалізованої служби ЦЗ місцевого рівня здійснюється згідно з розпорядженням керівника територіальної підсистеми та відповідним наказом посадової особи, яка утворює службу.

За недостатності або відсутності необхідної бази однієї галузі (одного від органів місцевого самоврядування) до складу служб включають інші підприємства, установи, організації, об'єднання, служби, формування та підрозділи, що працюють на даній території (незалежно від їх форм власності, господарювання та підпорядкування) і які за своїми функціями та повсякденною сферою діяльності відповідають основним завданням, покладеним на спеціалізовану службу.

У разі неможливості або недоцільності створення служби місцевого рівня, але за необхідності виконання окремих її завдань, на базі наявних підприємств, установ, організацій тощо, за умови їх відповідності вище-

зазначеним вимогам та характерним функціям, створюється необхідна кількість формувань або підрозділів формувань служби з покладанням на них зазначених завдань та підпорядкуванням їх відповідній регіональній спеціалізованій службі ЦЗ вищого рівня.

Реорганізація та ліквідація служб відбувається у відповідності з розпорядженнями керівників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування згідно з чинним законодавством.

Основними завданнями та функціями територіальної спеціалізованої служби ЦЗ місцевого рівня є:

- організація та планування заходів діяльності відповідно до профілю служби на місцевому рівні;
- виконання завдань забезпечення заходів ЦЗ та захисту населення і територій від наслідків НС за призначенням;
- організація та проведення навчань командно-начальницького та працівників з метою підготовки служби до дій у НС за призначенням.
- постійний моніторинг та оцінка техногенно-екологічної обстановки і урахування її у своїй діяльності;
- управління підпорядкованими силами та засобами, організація та координація їх повсякденної діяльності і підготовки до дій за призначенням.

За сферою діяльності місцева територіальна спеціалізована служба ЦЗ відповідно до покладених завдань здійснює наступне:

- бере участь у розробленні планів реагування на НС та ЦЗ району на особливий період;
- забезпечує виконання заходів ЦЗ за умов функціонування служби у режимі НС та в особливий період;
- організовує підготовку, контроль готовності органів управління служб, їх ланок, груп, команд до дій за призначенням та їх всебічного забезпечення;
- забезпечує та проводить навчання за програмою спеціальної підготовки фахівців певної спеціальності, які входять до складу спеціалізованої служби;
- підтримує у готовності техніку і майно спеціального призначення до вирішення завдань ЦЗ у мирний час та в особливий період;
- готує пропозиції для прийняття рішення на проведення спеціальних робіт і заходів ЦЗ та їх забезпечення під час ліквідації наслідків НС та управління підрозділами спеціалізованої служби, що залучаються до таких робіт;
- організовує та підтримує взаємодію з відповідними органами управління та силами ЦЗ функціональних і територіальних підсистем, їх ланок під час ліквідації наслідків конкретних НС;
- створює та поповнює матеріальні та інші ресурси служби.

3.2.2 Органи управління, сили та засоби

Загальне керівництво спеціалізованою службою ЦЗ місцевого рівня покладається на керівника місцевої ланки територіальної підсистеми та його першого заступника – заступника голови комісії з питань ТЕБ та НС.

Безпосередньо спеціалізовану службу ЦЗ очолює і здійснює її керівництво - начальник служби або його заступник – керівник спеціалізованої профільної організації або суб'єкта господарювання (управління, служби, відділу, підприємства), що реалізує свою діяльність на території району, міста, селища.

Призначення начальника служби узгоджується з управлінням або відділом з питань НС району. Організаційна структура місцевої територіальної спеціалізованої служби ЦЗ визначається начальником служби залежно від наявності сил і засобів на підпорядкованій території.

Начальником служби формується штаб служби, до складу якого входять групи: оперативного планування, узагальнення та збору інформації, з питань ліквідації аварій, матеріального забезпечення та ін., які підпорядковуються начальнику служби і керівнику штабу.

Штаб спеціалізованої служби цивільного захисту є основним робочим органом управління начальника служби і створюється із числа відповідальних працівників та посадових осіб структурних підрозділів виконавчого органу, об'єднання, підприємства, установи та організації, на базі якої (якого) цю службу створено, без звільнення зазначених осіб від виконання своїх штатних функціональних обов'язків за займаною посадою.

Начальник штабу служби ЦЗ призначається (за поданням начальника служби) відповідним розпорядженням керівника ланки з числа перших заступників (заступників) посадової особи, яка призначена начальником цієї служби, або, як виняток, із числа керівників структурних підрозділів ОВВ, підприємств, установ, організацій та об'єднань, які входять до складу служби.

Організаційну структуру та чисельність працівників штабу служби ЦЗ затверджує керівник місцевої ланки територіальної підсистеми за поданням начальника цієї служби на основі обґрунтованих пропозицій відповідного постійно діючого структурного підрозділу суб'єкта господарювання, на базі якого створена служба.

На вищезазначений постійно діючий структурний підрозділ (орган управління) уповноважений у справах ЦЗ, покладається безпосереднє повсякденне керівництво діяльністю служби цивільного захисту. Чисельність штатних працівників цього підрозділу визначається відповідно до вимог п. 2 ст. 20 Кодексу ЦЗ України.

Начальник місцевої територіальної спеціалізованої служби ЦЗ відповідно до покладених завдань:

– здійснює керівництво підпорядкованою службою;

– розробляє План дій служби ЦЗ з організації забезпечення заходів ЦЗ району;

– бере участь у розробці плану евакуації населення району;

– проводить розрахунки щодо необхідності створення спеціалізованих формувань, необхідних для вирішення покладених на службу завдань;

– визначає можливості формувань у виконанні АРНР, їх організаційно-штатну структуру, потрібну чисельність особового складу, техніки, матеріально-технічних запасів;

– бере участь у підготовці особового складу до дій у НС з метою відпрацювання практичних навичок щодо виконання покладених завдань;

– бере участь у розробці та удосконаленні системи управління службою; бере участь в плануванні забезпечення підпорядкованої служби та необхідними матеріально-технічними засобами та оснащенням;

– підтримує необхідну взаємодію з органами управління ланки та іншими службами ЦЗ;

– готує пропозиції для прийняття рішень на проведення аварійно-рятувальних робіт та участь в них підпорядкованих служб ЦЗ та спеціалізованих (невоєнізованих) формувань;

– бере участь у плануванні заходів служби в особливий період; забезпечує організацію виконання інших спеціальних заходів, що передбачаються в Положенні про конкретну службу;

Начальник спеціалізованої служби ЦЗ у межах своїх повноважень та компетенції має право:

– приймати рішення, видавати накази, розпорядження, директиви, вказівки та інструкції з питань ЦЗ, виконання завдань і функціонування служби, обов'язкові для виконання всіма підпорядкованими інстанціями;

– впроваджувати в установленому порядку План дій органів управління та сил служби;

– здійснювати контроль за роботою, проводити комплексні та інші перевірки стану ЦЗ і готовності до дій за призначенням підпорядкованих інстанцій, а також комплексні, штабні та командно-штабні навчання і тренування з цих питань;

– отримувати від місцевого ОВВ, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для проведення відповідних робіт з ліквідації наслідків НС;

на безперешкодний доступ на об'єкти господарювання і їх територію для забезпечення заходів під час виконання АРНР, робіт з ліквідації наслідків НС силами і засобами служби;

– встановлювати вимоги щодо дотримання заходів безпеки для всіх осіб, які перебувають у зоні НС.

– здійснювати інші повноваження, які не виходять за межі його компетенції та сфери діяльності.

Ураховуючи вищенаведене, органи управління службою мають забезпечувати:

- своєчасне здійснення забезпечення заходів ЦЗ, які сприяють підвищенню стійкості роботи підприємств, установ та організацій, підприємств службі, в умовах НС і в особливий період;

- успішне вирішення завдань, покладених на службу, а також приведення в готовність сил і засобів служби до дій щодо забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт у зонах НС і в осередках ураження в особливий період;

- своєчасне доведення до виконавців завдань щодо застосування сил і засобів служби в умовах обстановки, яка складається;

- керівництво і контроль за виконанням поставлених завдань, надання виконавцям всебічної допомоги;

- безперервну та чітку взаємодію сил служби та обмін базами даних з органами управління, уповноваженими у справах ЦЗ, органами військового командування та військовими частинами, іншими спеціалізованими службами ЦЗ у ході спільного виконання завдань;

- своєчасне маневрування силами та засобами служби у разі необхідності вирішення раптових завдань, що виникають.

Основні сили спеціалізованої служби ЦЗ

Основними силами спеціалізованої служби ЦЗ є формування спеціалізованої служби ЦЗ.

Формування спеціалізованої служби ЦЗ створюються для виконання своїх спеціальних завдань у надзвичайних ситуаціях та у особливий період. Організаційно формування служби складаються із загонів, команд, груп, ланок, та інших підрозділів, залежно від своєї специфіки.

Зазначені формування створюються на основі обґрунтування їх необхідності розрахунками, у яких враховуються характер та обсяги завдань у НС, наявність людських ресурсів, необхідних спеціалістів, техніки, матеріальних засобів, а також місцеві умови тощо. Чисельність формувань визначається з урахуванням чисельності працюючого персоналу в мирний та воєнний час.

Для забезпечення заходів ЦЗ з ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру у мирний час частина формувань служби (для кожної служби встановлюється окремо) утримується у підвищеній готовності.

Кількість таких формувань визначається рішенням керівника місцевої ланки територіальної підсистеми. Терміни приведення їх у готовність до дій за призначенням не повинні перевищувати 6–8 годин з часу надходження відповідного розпорядження.

Засоби спеціалізованої служби цивільного захисту

Засобами спеціалізованої служби цивільного захисту є:

– спеціальне обладнання, агрегати, механізми, спеціальна та інша техніка, що використовуються у виробництві, передбачена табелями та штатами формувань служби, і не підлягає поставкам до Збройних сил України згідно з мобілізаційними планами;

– табельна техніка та майно відповідно до номенклатури, затвердженої згідно з законодавством, (індивідуальні засоби захисту, радіометрична та дозиметрична апаратура, засоби та прилади хімічної розвідки, засоби зв'язку та оповіщення, інженерне, медичне та інше майно тощо).

Облік забезпеченості (укомплектованості) формувань особовим складом, табельною технікою та майном ведеться штабами спеціалізованої служби ЦЗ (постійно діючими структурними підрозділами, органами управління, штатними працівниками) всіх рівнів (від міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади до об'єкта включно).

3.2.3 Планування та організація діяльності, режими функціонування

Основою організації діяльності та управління спеціалізованою службою ЦЗ є План дій органів управління та сил служби та рішення, що приймаються її начальниками служб у ході здійснення забезпечення заходів ЦЗ, а також розпорядчі акти вищих органів управління.

Забезпечення планової діяльності служби здійснюється шляхом розробки планових документів служби:

– плану дій органів управління та сил спеціалізованої служби ЦЗ; плану розвитку та удосконалення служби;

– інших документів, необхідних для забезпечення діяльності служби.

План дій узгоджується з начальником управління з питань НС і затверджується начальником служби.

План вводиться в дію у разі загрози або виникненні НС рішенням начальника служби та періодично коригується (не менше одного разу на півроку), про що робиться відмітка на листі коригування.

Підрозділи, що входять в службу, виконують завдання за своїм головним призначенням, перебуваючи в готовності до виконання завдань, що передбачені планом дій.

Спеціалізовані служби ЦЗ місцевого рівня, як складові сил ЄДС ЦЗ, функціонують залежно від масштабів і особливостей НС, що прогнозується або виникають у режимах функціонування ЄДС ЦЗ.

Утримання та приведення в готовність сил та засобів служби покладається на начальника служби, який здійснює контроль за діяльністю спеціалізованої служби в режимах повсякденній діяльності, підвищеної готовності, надзвичайної ситуації та в особливий період.

3.2.4 Фінансування та матеріальне забезпечення

Матеріально-технічне та фінансове забезпечення служби ЦЗ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджету, коштів суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел.

3.3 Формування цивільного захисту місцевого рівня, їх основні функції та завдання, структура і діяльність формувань

Формування цивільного захисту представляють собою позаштатні підрозділи, що входять до складу сил ЦЗ та утворюються як пости, ланки, групи, бригади, колони, команди та загони на непрофесійній основі з метою їх застосування у сфері ЦЗ для проведення великих обсягів робіт з ліквідації наслідків НС. Формування ЦЗ місцевого рівня є однією з складових сил ЄДС ЦЗ, на які покладаються проведення робіт та вжиття заходів щодо запобігання НС, захисту населення і територій від них, забезпечення проведення АРНР.

3.3.1 Порядок створення формувань ЦЗ місцевого рівня

Правові засади щодо порядку створення, завдань і функцій формувань ЦЗ затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 р. № 787. Цей Порядок визначає основні засади утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту. Формування цивільного захисту утворюються як пости, ланки, групи, бригади, колони, команди та загони на непрофесійній основі і входять до складу сил цивільного захисту.

Види формувань ЦЗ

Залежно від призначення формування ЦЗ можуть бути:

- рятувальні;
- аварійно-відновлювальні;
- аварійно-технічні;
- пожежні;
- інженерні;
- медичні;
- транспортні;
- ремонтні;
- формування радіаційного і хімічного спостереження;
- формування санітарної обробки людей, спеціальної обробки майна, одягу та транспорту;
- формування матеріально-технічного й продовольчого забезпечення;
- формування зв'язку;
- формування захисту сільгосптварин та рослин;
- обслуговування захисних споруд ЦЗ та ін.

Особливості створення формувань ЦЗ

Територіальні формування ЦЗ місцевого рівня утворюються шляхом об'єднання об'єктових формувань ЦЗ на відповідній території, у тому числі за згодою центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать суб'єкти господарювання, що їх утворили: органи управління територіальних формувань ЦЗ місцевого рівня утворюються суб'єктами господарювання, що належать до сфери управління місцевих органів виконавчої влади або перебувають у комунальній власності.

Відповідно об'єктові формування ЦЗ утворюються суб'єктами господарювання, які мають чисельність працюючого персоналу понад 50 осіб та володіють транспортною, будівельною, комунальною, медичною, пожежною та іншою спеціальною технікою і відповідають одній з таких умов:

- віднесені до відповідної категорії цивільного захисту (особливої важливості, першої або другої категорії);
- мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави та (або) продовжують свою виробничу діяльність в особливий період;
- експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки або потенційно небезпечні об'єкти.

Зазначені формування призначені для проведення значних обсягів робіт з ліквідації наслідків НС на територіях та об'єктах, у тому числі, що виникли внаслідок воєнних (бойових) дій чи терористичних актів, а також для проведення відновлювальних робіт, які потребують залучення великої кількості населення й техніки.

Добровільні формування цивільного захисту

Правовими засадами діяльності добровільних формувань цивільного захисту є Кодекс ЦЗ України (ст. 27) та Положення про добровільні формування ЦЗ, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 р. № 616.

До добровільних формувань цивільного захисту залучаються громадяни на добровільних засадах.

Громадяни, які виконують завдання із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільного формування цивільного захисту, зобов'язані:

- виконувати завдання та обсяг робіт, визначені залежно від характеру НС;
- дотримуватися заходів безпеки під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС, правил поведінки в зоні надзвичайної ситуації;
- вивчати способи захисту від НС, надання домедичної допомоги, правила користування засобами захисту.

Добровільні формування цивільного захисту мають право:

- на отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та АРС, що працюють у зоні надзвичайної ситуації, інформації, необхідної для проведення заходів і робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

- на безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання і їх територію для виконання АРНР, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

- вимагати додержання заходів безпеки від усіх осіб, які перебувають у зоні надзвичайної ситуації.

Громадяни, які виконують завдання із запобігання або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільного формування цивільного захисту, мають право на:

- отримання інформації про надзвичайну ситуацію та про заходи необхідної безпеки;

- забезпечення і використання під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації засобів індивідуального захисту;

- відшкодування шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

- медичну допомогу та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних та психологічних травм під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС.

З метою виконання окремих функцій у сфері цивільного захисту можуть утворюватися громадські організації.

Громадські організації залучаються на добровільних або договірних засадах до робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій за наявності в учасників ліквідації НС відповідного рівня підготовки.

3.3.2 Основні завдання територіальних формувань цивільного захисту

Основні завдання територіальних формувань ЦЗ визначаються з урахуванням наявної спеціальної техніки, майна та підготовлених працівників і можуть включати:

- проведення АРНР із ліквідації НС (крім аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання та окремих територій), у тому числі надзвичайних ситуацій, що виникли внаслідок бойових дій або терористичних актів;

- проведення відновлювальних робіт через НС, що потребують залучення великої кількості людей і техніки у мирний час та в особливий період;

– здійснення заходів щодо життєзабезпечення населення, яке постраждало від НС, бойових дій або терористичних актів;

– виконання робіт з локалізації зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварійних ситуацій і аварій на об'єктах підвищеної небезпеки;

гасіння великих пожеж;

– проведення спеціальної обробки техніки, будівель, майна, територій та санітарної обробки людей;

– інженерне, транспортне, матеріально-технічне забезпечення заходів цивільного захисту;

– забезпечення функціонування системи зв'язку ЦЗ; обслуговування захисних споруд ЦЗ.

Відповідно до покладених на них завдань основними функціями формувань цивільного захисту є:

– проведення загальної та спеціальної розвідки у зоні надзвичайної ситуації;

– пошук, рятування та надання домедичної допомоги постраждалим; здійснення заходів щодо локалізації надзвичайних ситуацій, у тому числі тих, що виникли внаслідок воєнних (бойових) дій або терористичних актів;

– рятування матеріальних та культурних цінностей;

– здійснення заходів щодо відновлення роботи пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення;

– санітарне очищення та знезараження територій.

Функції конкретних формувань ЦЗ визначаються в положеннях про ці формування.

3.3.3 Структура формувань цивільного захисту. Застосування формувань ЦЗ у мирний час та особливий період

Організаційна структура територіальних формувань ЦЗ, порядок їх оснащення технікою і майном визначаються в положеннях, що розробляються на основі Примірного положення про формування цивільного захисту, затвердженого у встановленому законодавством порядку центральним органом виконавчої влади.

Положення для формувань місцевого рівня затверджуються місцевими держадміністраціями, міськими радами у містах обласного значення, для об'єктових формувань – керівниками суб'єктів господарювання, які ці формування створили.

Методичне керівництво та контроль за утворенням формувань цивільного захисту здійснює ДСНС.

Залучення формувань цивільного захисту до дій за призначенням здійснюється згідно з планами реагування на надзвичайні ситуації, планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту у разі ви-

никнення надзвичайних ситуацій, планами локалізації і ліквідації наслідків аварії, а також планами цивільного захисту на особливий період.

Рішення про залучення об'єктових формувань цивільного захисту до дій за призначенням приймають керівники суб'єктів господарювання, які утворили ці формування.

Рішення про залучення територіальних формувань цивільного захисту до дій за призначенням приймають відповідно місцеві держадміністрації та міські ради у містах обласного значення, які утворили ці формування.

3.3.4 Комплектування формувань цивільного захисту працівниками та технічними засобами

До формувань ЦЗ на добровільній основі залучаються працівники суб'єктів господарювання, які здатні за станом здоров'я виконувати роботи в умовах надзвичайної ситуації, у тому числі чоловіки віком від 18 до 60 років та жінки – від 18 до 55 років, за винятком вагітних жінок, жінок, які мають дітей віком до 8 років, інвалідів I та II групи, та осіб, що входять до складу професійних АРС (далі – працівники).

У разі призову працівників на військову службу під час мобілізації формування цивільного захисту укомплектовуються працівниками, які не призначені для служби у Збройних Силах, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту, а також не залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення.

Призначення працівників до формувань ЦЗ та керівників цих формувань здійснюється відповідно до укладеного трудового договору суб'єктом господарювання згідно з рішенням про утворення таких формувань.

Чисельність працівників, які призначаються до складу формувань ЦЗ, не повинна перевищувати 10–15 відсотків загальної чисельності працюючих на підприємстві, в установі та організації.

3.3.5 Обов'язки керівного складу та працівників формувань цивільного захисту

Виконання завдань ЦЗ, поставлених перед керівним складом та працівниками формувань, у значній мірі, залежить від рівня підготовки і оснащення формувань технікою і засобами, готовності їх до дій у НС, вмілого керування їх діями керівним складом формувань (загонів, підрозділів, ланок, груп, постів та ін.), організації взаємодії формувань та їх структурних підрозділів.

Командир формування є безпосереднім начальником особового складу формування і несе персональну відповідальність за спеціальну та морально- психологічну підготовку, готовності працівників формувань до виконання поставлених завдань. Командир формування підпорядковується вищому органу управління та її начальнику.

Основними завданнями, що покладаються на командира формування є підтримка дієздатності формування та своєчасне приведення формування у готовність у разі виникнення НС, організація злагодженої роботи всіх ланок формування та їх працівників під час виконання робіт.

Згідно з покладеними завданнями командир формування зобов'язаний:

- знати структуру і забезпечувати організацію управління підпорядкованим формуванням з урахуванням його можливостей та призначення;

- відповідати за порядок забезпечення та комплектування формування технікою, спеціальним майном, засобами індивідуального захисту;

- підтримувати необхідний рівень підготовки, підвищувати моральні та ділові якості підлеглих;

- постійно вдосконалювати особисту підготовку з питань ЦЗ, організовувати та проводити заняття, навчання та тренування з особовим складом формування;

- вміло керувати роботою формування, постійно підтримувати взаємодію з іншими формуваннями ЦЗ (під час проведення АРНР);

- рішуче та енергійно добиватися виконання поставлених завдань, підтримувати ініціативу виконавців, у випадку необхідності, самостійно

- приймати рішення залежно від перебігу подій та виникаючих обставин; контролювати заходи виконання заходів безпеки у роботі з технікою,

- під час маршу, а також своєчасно приймати заходи щодо захисту від вторинних факторів ураження;

- вивчати разом з працівниками формування засоби індивідуального захисту, прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю, заходи з проведення знезараження та санітарної обробки людей;

- здійснювати контроль за належним використанням, утриманням та зберіганням майна, спеціальної техніки, періодично особисто перевіряти їх справність та зберігання;

- постійно заохочувати смілі, розумні та ініціативні дії підлеглих.

Особи, які зараховані у склад формувань ЦЗ зобов'язані:

- проходити навчання у групах підготовки з ЦЗ;

- брати участь в тренуваннях та навчаннях ЦЗ;

- утримувати закріплену за ними техніку, майно та інструмент у справному стані;

- знати стан техногенної безпеки на території району;

- знати обстановку на потенційно-небезпечних об'єктах та об'єктах підвищеної небезпеки на підпорядкованих територіях;

- підвищувати свою професійну, фізичну та морально-психологічну підготовку;

– брати участь в рятувальних роботах, виконувати інші завдання, які покладені на формування ЦЗ.

Працівники зобов'язані:

- виконувати визначені завдання залежно від характеру НС;
- дотримуватися під час проведення аварійно-відновлювальних робіт заходів безпеки, правил поведінки в зоні НС;
- навчатися діям в умовах загрози і виникнення НС, а також оволодівати навичками надання першої допомоги потерпілим, користування засобами індивідуального і колективного захисту.

Працівники мають право на:

- отримання інформації про НС та заходи необхідної безпеки;
- забезпечення під час проведення аварійно-відновлювальних робіт засобами індивідуального захисту та спеціальним одягом;
- інші права, визначені у Кодексі цивільного захисту України.

Умови виконання працівниками покладених на них обов'язків, а також порядок їх заохочення обумовлюються у колективних договорах, укладених суб'єктами господарювання, і визначаються окремими наказами їх керівників.

3.3.6 Готовність формувань до дій

Підготовка формувань ЦЗ організовується і здійснюється згідно з Порядком підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 р. № 443, Порядком здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 р. № 444.

Навчання та практична підготовка керівного складу та працівників формувань здійснюється відповідно до щорічних планів комплектування з навчання керівного складу та фахівців, згідно з щорічними планами основних заходів ЦЗ функціональних та територіальних підсистем і організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, які затверджуються відповідно центральними ОВВ, обласними та Київською міською держадміністрацією.

3.3.7 Організація захисту особового складу формувань під час виконання завдань за призначенням

Облік працівників, а також техніки і майна, визначених для використання під час проведення аварійно-відновлювальних робіт, ведеться суб'єктами господарювання, що утворили формування.

За працівниками закріплюються визначені для використання під час проведення аварійно-відновлювальних робіт техніка і майно суб'єктів господарювання, що утворили формування, в обсягах, передбачених у положеннях про відповідне формування.

Забезпечення формувань цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної і хімічної розвідки та дозиметричного контролю здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю» (зі змінами від 24 березня 2021 р. № 248). Порядок визначає механізм забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами радіаційного та хімічного захисту у разі застосування ядерної та інших видів зброї масового ураження проти України в умовах воєнного стану або у разі виникнення надзвичайної ситуації на радіаційно та хімічно небезпечних об'єктах господарювання в умовах мирного стану.

Ключові слова: сили і засоби цивільного захисту, надзвичайні ситуації, аварійно-рятувальні служби, спеціалізовані служби цивільного захисту, пожежно-рятувальні підрозділи (частини), формування цивільного захисту, положення аварійно-рятувальної служби.

Перелік питань до самоконтролю

1. Основні завдання сил цивільного захисту ланки.
2. Основні завдання територіальних формувань ЦЗ.
3. Основні функції формувань цивільного захисту.
4. Основні принципи діяльності аварійно-рятувальних служб.
5. Основні завдання аварійно-рятувальних служб.
6. Основні функції аварійно-рятувальних служб.
7. Обов'язки керівного складу формувань цивільного захисту.
8. Обов'язки працівників формувань цивільного захисту.
9. Особливості підготовки формувань цивільного захисту.
10. Організація захисту особового складу формувань під час виконання завдань за призначенням.

РОЗДІЛ 4

ПІДГОТОВКА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ТА СИЛ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ МІСЦЕВОГО РІВНЯ

4.1. Організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації у сфері цивільного захисту керівного складу та фахівців місцевого рівня.

4.2. Організація практичної підготовки керівного складу на місцевому рівні.

4.2.1. Практична підготовка органів управління у сфері цивільного захисту.

4.2.2. Практична підготовка сил цивільного захисту.

Існуюча система підготовки керівного складу та сил ЦЗ до дій у НС передбачає проведення її на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях.

Підготовка органів управління та сил ЦЗ на місцевому рівні здійснюється з метою забезпечення їх готовності до виконання завдань ЦЗ в мирний час і особливий період та складається з проведення функціонального навчання та практичної підготовки.

Функціональне навчання є формою підвищення кваліфікації цільового призначення, що забезпечує своєчасне і систематичне оновлення, поглиблення спеціальних знань та практичних навичок, необхідних для виконання певних функцій щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації та здійснення ефективного управління у сфері цивільного захисту.

Практична підготовка – це спеціальні навчання і тренування з питань цивільного захисту, що проводяться на місцевому рівні відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки та планів цивільного захисту на особливий період, затверджених в установленому законодавством порядку.

Завдання щодо підготовки органів управління та сил ЦЗ

Основними завданнями з підготовки органів управління та сил ЦЗ є:
– поглиблення теоретичних знань, набуття практичних умінь і відпрацювання практичних навичок, необхідних для проведення заходів з ЦЗ;

– відпрацювання злагодженості дій органів управління та сил ЦЗ під час проведення заходів з ЦЗ;

– проведення оцінки стану готовності органів управління та сил ЦЗ до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС;

– навчання керівного складу та фахівців органів управління та сил ЦЗ з питань застосування сучасних засобів зв'язку і автоматизації управління, спеціальної техніки, обладнання та інструментів;

– впровадження у практику передового досвіду з підготовки органів управління та сил ЦЗ.

Підготовка органів управління та сил ЦЗ здійснюється відповідно до планів основних заходів ЦЗ ланок територіальних підсистем ЄДС ЦЗ.

Фінансування заходів з підготовки органів управління та сил ЦЗ місцевого рівня здійснюється за рахунок відповідних кошторисів місцевого бюджету, а також коштів суб'єкта господарювання.

4.10 Організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації у сфері цивільного захисту керівного складу та фахівців місцевого рівня

Навчання осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту на місцевому рівні, здійснюється з метою набуття та систематичного оновлення спеціальних знань, умінь і навичок з питань цивільного захисту шляхом проведення функціонального навчання та практичної підготовки.

Порядок проведення функціонального навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту визначений та затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23.10.2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту». Цей Порядок визначає механізм проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту. Для навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, ДСНС разом з місцевими держадміністраціями та органами місцевого самоврядування утворює навчально-методичні центри сфери цивільного захисту, до яких належать навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності та територіальні курси цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Для організації та проведення функціонального навчання ДСНС разом з місцевими держадміністраціями та органами місцевого самовряду-

вання утворені бюджетні установи системи освіти у сфері цивільного захисту – навчально-методичні центри ЦЗ та безпеки життєдіяльності (НМЦ ЦЗ та БЖД). Функції головного навчально-методичного центру в системі освіти у сфері цивільного захисту виконує Інститут державного управління у сфері цивільного захисту.

Основні засади функціонування, завдання, повноваження та функції навчально-методичних центрів визначаються типовим положенням про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, що затверджується центральним органом виконавчої влади за погодженням з міністерством освіти і науки.

Місцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання визначають щорічну потребу в навчанні керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, а також забезпечують періодичність його проведення.

Особи керівного складу та фахівці органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, у перший рік призначення на посаду і періодично один раз на три – п'ять років зобов'язані проходити функціональне навчання.

Перелік категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та періодичність проходження функціонального навчання наведено у додатку даного конспекту.

Для організації проведення функціонального навчання керівного складу та фахівців місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання НМЦ ЦЗ та БЖД розробляються відповідні програми, що затверджуються керівниками територіальних підсистем ЄДС ЦЗ.

Формування навчальних груп з функціонального навчання здійснюється згідно з планом комплектування навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Функціональне навчання проводиться з відривом від виробництва із збереженням заробітної плати.

Особам, які пройшли функціональне навчання, видається посвідчення встановленого зразка. Відповідний запис про навчання вноситься у трудову книжку.

Облік осіб, які зобов'язані проходити функціональне навчання, ведеться центральними та місцевими ОБВ, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання.

Функціональне навчання осіб керівного складу та фахівців органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері цивільно-

го захисту проводиться відповідно до державного замовлення за рахунок коштів державного бюджету, передбачених для фінансування ДСНС України.

4.2 Організація практичної підготовки керівного складу на місцевому рівні

Згідно зі ст. 92 Кодексу ЦЗ України порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ визначається Кабінетом Міністрів України. Зокрема, цей Порядок визначено та затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 р. № 443.

Порядок дій органів управління та сил ЦЗ під час проведення заходів з підготовки визначається відповідно: до планів цивільного захисту на особливий період; планів проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків НС державного рівня у мирний час; заходів з проведення цільової мобілізації, передбачених у мобілізаційних планах; планів реагування на НС; планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки; інструкцій щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій (з чисельністю персоналу 50 осіб і менше).

Види заходів з підготовки, періодичність та тривалість їх проведення, склад органів управління та сил цивільного захисту, що залучаються до їх проведення, визначені у додатку до Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ.

Методичне керівництво підготовкою органів управління та сил цивільного захисту, ведення обліку проведених заходів з підготовки на державному рівні здійснює ДСНС, а на регіональному та місцевому рівні – територіальний орган ДСНС.

4.2.1 Практична підготовка органів управління у сфері цивільного захисту

Підготовка органів управління здійснюється шляхом проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань з керівним складом і фахівцями ОБВ, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з цивільного захисту, керівниками підрозділів (служб, формувань) сил цивільного захисту, керівниками підрозділів (посадовими особами) з питань цивільного захисту суб'єктів господарювання.

Організація підготовки органів управління покладається на керівників таких органів.

Командно-штабні навчання є формою підготовки органів управління разом з підпорядкованими їм силами цивільного захисту.

Штабні тренування проводяться з метою набуття посадовими особами органів управління практичних навичок, необхідних для виконан-

ня завдань щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, забезпечення злагодженості дій органів управління.

Штабні тренування, що проводяться з посадовими особами одного органу управління, є роздільними, а з посадовими особами кількох і більше органів управління – спільними.

Командно-штабні навчання та штабні тренування проводяться за місцезнаходженням органів управління на стаціонарних пунктах управління. У разі необхідності тренування можуть проводитися на пересувних (рухомих) пунктах управління.

Порядок підготовки та проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань викладені у «Методичних рекомендаціях щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань органів управління цивільним захистом», затверджених наказом ДСНС від 29.01.2014 № 44 (зі змінами від 18.05.2017 № 273).

4.2.2 Практична підготовка сил цивільного захисту

Підготовка сил цивільного захисту здійснюється шляхом проведення спеціальних, показових, експериментальних навчань (тренувань) з питань цивільного захисту.

Організація підготовки сил цивільного захисту здійснюється органами управління, а також органами управління суб'єктів господарювання, у складі яких вони перебувають.

Безпосередню підготовку сил цивільного захисту здійснюють їх керівники.

Спеціальні навчання (тренування) проводяться з метою відпрацювання практичних навичок керівного складу та фахівців сил цивільного захисту, необхідних для запобігання виникненню НС, захисту населення і територій у разі їх виникнення, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, перевірки готовності сил цивільного захисту.

Показові навчання (тренування) проводяться з метою демонстрації можливостей нової техніки і технологій, способів організації та проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Експериментальні навчання (тренування) проводяться з метою пошуку або випробування і освоєння інноваційних технологій проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, нової організаційної взаємодії сил цивільного захисту, застосування нових зразків техніки.

Організація підготовки до дій за призначенням сил ЦЗ місцевого рівня покладається відповідно на місцеві органи виконавчої влади та на органи місцевого самоврядування, у сфері управління яких вони перебувають. Порядок організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту викладені в наказі МВС України від 28.11.2019 № 991 «Про затвердження Порядку організації та

проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту». Цей Порядок визначає основні положення щодо організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту, що застосовуватимуться підприємствами, установами, організаціями та закладами вищої освіти незалежно від форм власності й підпорядкування під час реалізації ними завдань.

Ключові слова: матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності АРС, спеціалізовані служби цивільного захисту, Порядок утворення та функціонування спеціалізованих служб, сили спеціалізованої служби цивільного захисту, засобами спеціалізованої служби цивільного захисту.

Перелік питань до самоконтролю

1. Основні завдання та функції територіальної спеціалізованої служби ЦЗ місцевого рівня.
2. Хто очолює та здійснює спеціалізовану службу ЦЗ.
3. Які повноваження начальника місцевої територіальної спеціалізованої служби ЦЗ.
4. Що є основними силами спеціалізованої служби ЦЗ.
5. Яким чином здійснюється забезпечення планової діяльності служби.
6. За який рахунок здійснюється матеріально-технічне та фінансове забезпечення служби.
7. Основні завдання територіальних формувань цивільного захисту.
8. Особливості організації практичної підготовки керівного складу на місцевому рівні.
9. Особливості практичної підготовки органів управління у сфері цивільного захисту.
10. Особливості практичної підготовки сил цивільного захисту.

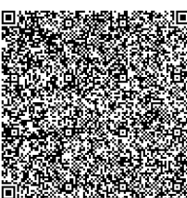
РОЗДІЛ 5 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХОДІВ І ДІЙ У МЕЖАХ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

5.1. Порядок проведення контролю і перевірки стану техногенної безпеки та цивільного захисту.

5.2. Оцінка стану цивільного захисту місцевої ланки територіальної підсистеми цивільного захисту.

5.2.1. Визначення готовності органів управління до реагування на надзвичайні ситуації.

5.2.2. Основні заходи у сфері цивільного захисту.

5.2.2.1. Оповіщення суб'єктів забезпечення ЦЗ.

5.2.2.2. Матеріально-технічне забезпечення заходів ЦЗ.

5.2.2.3. Укриття населення у захисних спорудах ЦЗ.

5.2.2.4. Заходи з евакуації у НС.

5.2.2.5. Радіаційний захист населення і територій від надзвичайних ситуацій.

5.2.2.6. Хімічний захист населення і територій від НС.

5.2.2.7. Інженерний захист територій.

5.2.2.8. Медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. 5.3. Реагування на НС і ліквідація їх наслідків.

5.4. Організація життєзабезпечення постраждалого населення в НС.

Правові й організаційні засади, основні принципи та порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) визначено Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V (чинний, зі змінами).

Згідно зі ст. 64 Кодексу цивільного захисту України ДСНС уповноважена організувати та здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки щодо виконання вимог законів

та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, ЦЗ і діяльності аварійно-рятувальних служб.

Реалізацію даних повноважень у цій сфері ДСНС здійснює шляхом проведення планових та позапланових перевірок відповідно до закону безпосередньо і через свої територіальні органи, а саме:

- органи державного нагляду у сфері пожежного нагляду;
- органи державного нагляду у сфері ЦЗ і техногенної безпеки;
- підрозділи забезпечення та інші структурні підрозділи.

Повноваження органів державного нагляду у сфері техногенної безпеки та пожежної безпеки

До повноважень органів державного нагляду у сфері техногенної безпеки та пожежної безпеки належать:

– здійснення державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства органами та суб'єктами господарювання, АРС;

– здійснення контролю за додержанням вимог техногенної та пожежної безпеки під час проектування та будівництва приміщень, будівель і споруд виробничого призначення;

– участь у розробленні державних правил з питань техногенної та пожежної безпеки;

– погодження у порядку, визначеному законодавством, проектів національних і галузевих стандартів, норм, правил, технічних умов і регламентів та інших нормативно-технічних документів щодо забезпечення техногенної та пожежної безпеки;

– участь у проведенні експертизи у сфері цивільного захисту проектів будівництва стосовно додержання вимог щодо техногенної та пожежної безпеки;

– участь у розробленні положень, інструкцій та інших нормативних актів, що розробляються суб'єктами господарювання у сфері техногенної та пожежної безпеки;

– здійснення відповідно до закону ліцензування господарської діяльності з надання послуг у сфері техногенної та пожежної безпеки і цивільного захисту, у тому числі виконання робіт протипожежного призначення;

– проведення перевірки за повідомленнями та заявами про злочини, пов'язані з пожежами та порушенням правил пожежної безпеки;

– участь у розслідуванні причин виникнення надзвичайних ситуацій та невиконання запобіжних заходів;

– забезпечення контролю за створенням, збереженням і цільовим використанням матеріальних ресурсів, призначених для ліквідації наслідків НС, центральними ОВВ, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання;

– складення актів перевірок, приписів про усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки у разі виявлення таких порушень;

– звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, дільниць, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо ці порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей;

– реєстрація декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки;

– складення протоколів про притягнення до адміністративної відповідальності та притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб і громадян, винних у порушенні законів та інших нормативно-правових актів у сфері пожежної, техногенної безпеки та ЦЗ;

– перевірка стану планування та готовності до здійснення заходів з організованої евакуації населення у разі виникнення НС;

– подання центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування інформації про юридичних та фізичних осіб, винних у порушенні законодавства у сфері ЦЗ;

– розроблення нормативно-правових актів відповідно до компетенції та забезпечення їх прийняття в установленому законом порядку;

– застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог законодавства у сфері ЦЗ, техногенної та пожежної безпеки;

– розгляд справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних з порушенням установлених законодавством вимог пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, і накладення адміністративних стягнень;

– проведення технічного розслідування обставин і причин виникнення надзвичайних ситуацій, загибелі і травмування людей, знищення і пошкодження майна;

– проведення перевірки наявності документів, що дають право на виконання вибухопожежонебезпечних робіт;

– здійснення звукозапису, фото- і відео зйомки як допоміжних засобів документування правопорушень у сфері техногенної та пожежної безпеки, підготовка пропозицій щодо запобігання виникненню НС;

– скликання в установленому порядку та проведення нарад з питань, що належать до їх компетенції;

– отримання в установленому порядку від ЦОВВ, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання необхідної інформації;

– залучення до комплексних перевірок представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фахівців науково-дослідних та проектних установ, інших органів державного нагляду за погодженням з їх керівниками, якщо їх повноваження на здійснення чи участь у комплексних заходах передбачені законом;

– здійснення інших повноважень, передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

5.1 Порядок проведення контролю і перевірки стану техногенної безпеки та цивільного захисту

Порядок проведення контролю і перевірки стану техногенної безпеки та цивільного захисту здійснюється згідно з наказом МВС «Про затвердження Інструкції з організації перевірок діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту» від 06.02.2017 р. № 92 (далі – Інструкція).

Головною метою перевірки є оцінка діяльності щодо реалізації державної політики у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, готовності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, на яких покладено завдання із координації дій та управління функціональними і територіальними підсистемами ЄДС ЦЗ на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Організація та проведення перевірок стану техногенної безпеки та цивільного захисту

Організація та проведення перевірок стану техногенної безпеки та цивільного захисту покладається на Державну службу України з надзвичайних ситуацій та на територіальні органи ДСНС. Згідно з Інструкцією Державна служба України з надзвичайних ситуацій є органом державного нагляду та контролю, а територіальні органи ДСНС є територіальними органами державного нагляду та контролю.

Перевірки стану техногенної безпеки та цивільного захисту проводяться або комісією органу державного нагляду та контролю, або комісією територіальних органів державного нагляду та контролю.

До складу комісії залучаються посадові особи органу державного нагляду та контролю і територіальних органів державного нагляду та контролю відповідно до їх повноважень та напрямів перевірки. Крім то-

го, до роботи в складі комісії можуть залучатися представники міністерств та інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств і установ, громадських організацій за згодою їх керівників.

Перевірки залежно від мети, термінів, обсягів і завдань поділяються на комплексні, контрольні та цільові.

ДНС і його територіальні органи здійснюють перевірки відповідно до планів роботи органів державного нагляду та контролю на поточний рік, які розробляються відповідно до Плану основних заходів цивільного захисту України на плановий рік і затверджуються їх керівниками до 20 грудня року, що передує плановому:

- окремі питання з плану заходів включаються до планів основних заходів цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем та їх ланок на поточний рік, відповідних планів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

- до річних планів роботи та планів підсистем можуть вноситися зміни до 25 числа останнього місяця кварталу, що передує плановому;

- перевірки, включені до річного плану або планів підсистем, є плановими, інші перевірки є позаплановими.

З метою перевірки органів управління та АРС до виконання завдань цивільного захисту в мирний час і особливий період, під час перевірки можуть відпрацьовуватися ввідні з окремих питань перевірки, а за погодженням з керівником об'єкта перевірки проводитися планові спеціальні навчання, командно-штабні навчання, штабні тренування відповідно до Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту (26.06.2013 р. № 443). У цьому разі не менше ніж за 30 днів до початку проведення перевірки за дорученням голови комісії (територіальної комісії) розробляються плани і графіки.

Перевірка має здійснюватися в присутності керівника об'єкта перевірки, або його заступника, або уповноваженої ним особи.

Органи державного нагляду здійснюють перевірку за умови письмового повідомлення керівника об'єкта перевірки про проведення перевірки та оформлення посвідчення на проведення перевірки. Посвідчення на проведення перевірки є чинним лише протягом зазначеного в ньому строку здійснення перевірки.

Під час підготовки до планової перевірки члени комісії (територіальної комісії) зобов'язані:

- вивчити програму перевірки, матеріали (акти) попередніх перевірок, наявні звітні та інші матеріали про структуру і діяльність об'єкта перевірки (за наявності);

- не пізніше ніж за 3 дні до виїзду на перевірку розробити та погодити в безпосереднього керівника особистий план роботи в складі комісії (територіальної комісії) та представити його голові комісії (територіальної комісії) на затвердження.

За 2 дні до виїзду на планову перевірку (для позапланових – за добу) голова комісії проводить загальний інструктаж, під час якого вирішуються організаційні питання, перевіряється готовність членів комісії (територіальної комісії) до роботи, уточнюються строки і порядок інформування про хід перевірки, а також питання, що підлягають обов'язковому відображенню в акті перевірки. Про результати перевірки члени комісії (територіальної комісії) щоденно інформують керівників об'єктів, які перевірялись, або уповноважених ними осіб.

Оформлення результатів перевірки стану техногенної безпеки та цивільного захисту

За результатами перевірки голова комісії (територіальної комісії) за участю осіб в останній день перевірки складає її акт у 2 примірниках з урахуванням вимог, визначених у розділах III, IV, V Інструкції для конкретного виду перевірки:

- акт перевірки складається у формі, яка дає змогу відобразити всі питання, визначені програмою перевірки;

- в акті перевірки визначаються дата та місце складання акта, підстава, мета, дата перевірки, перелік всіх об'єктів перевірки, перелік питань перевірки з відображенням недоліків, позитивних та негативних питань, виявлених під час перевірки щодо кожного об'єкта перевірки, чи досягнута мета перевірки, робляться загальні висновки та вносяться пропозиції щодо усунення виявлених недоліків із зазначенням рекомендованих строків їх усунення;

- у кінці акта комплексної перевірки зазначається загальна оцінка діяльності об'єкта перевірки;

- акт перевірки у двох примірниках підписується всіма членами комісії (територіальної комісії), керівником об'єкта перевірки і протягом 5 робочих днів після завершення перевірки затверджується головою комісії;

- голова Комісії не пізніше 10 робочих днів після завершення перевірки інформує Голову ДСНС про результати перевірки;

- один примірник акта перевірки, затверджений головою комісії (територіальної комісії), протягом 15 робочих днів після завершення перевірки надсилається поштою керівникові об'єкта для вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень (недоліків);

- у разі потреби може бути виготовлено необхідну кількість копій акта перевірки.

5.2 Оцінка стану цивільного захисту місцевої ланки територіальної підсистеми цивільного захисту

Оцінка стану цивільного захисту ланки територіальної підсистеми цивільного захисту місцевого рівня здійснюється на підставі комплексної перевірки готовності органів управління, сил та засобів до реагуван-

ня на НС, наявності відповідної документації, стану забезпечення заходів ЦЗ тощо.

5.2.1 Визначення готовності органів управління до реагування на надзвичайні ситуації

Готовність органів управління до реагування на надзвичайні ситуації

- *«відповідає вимогам»*, якщо:

- розроблено документи, що визначають порядок приведення у готовність органів управління до виконання завдань щодо організації і проведення заходів з локалізації та ліквідації НС техногенного та природного характеру. У наявності організаційна, технічна та інша документація з питань здійснення керівництва за НС (накази, інструкції, доповіді, довідники тощо);

- створено оперативні групи для дій за умов НС, які забезпечені необхідними засобами захисту, зв'язку, транспортом тощо, вирішено питання життєзабезпечення для роботи в польових умовах, організована їх підготовка;

- органи управління, оперативні групи, штаби з ліквідації наслідків НС забезпечені необхідними формами документів, іншими нормативно-технічними та довідковими документами;

- органи управління здатні оперативно приймати обґрунтовані управлінські рішення під час проведення навчань і тренувань або в реальних умовах НС;

- *«обмежено відповідає вимогам»*, якщо:

- не в повному обсязі розроблені необхідні документи та організаційно-технічна документація з питань управління в режимах повсякденного функціонування, підвищеної готовності та в режимах НС, надзвичайного стану, в особливий період (накази, інструкції, доповіді, довідники тощо);

- оперативні групи та штаби з ліквідації наслідків НС до дій за НС підготовлені не в повній мірі, а саме: наявні нормативно-технічні та довідкові документи не дають змоги отримати необхідні дані для управління процесом локалізації та ліквідації надзвичайної ситуації конкретного типу та організації заходів захисту населення, що потрапляє у зону впливу небезпечних факторів; недостатня забезпеченість необхідним комплектом засобів захисту, зв'язку, транспортом та елементами життєзабезпечення для роботи в зонах НС;

- органи управління припустилися певних прорахунків у прийнятті управлінських рішень у ході проведення навчань і тренувань або в реальних умовах НС;

- *«не відповідає вимогам»*, якщо не виконано умов порядку оцінки «обмежено відповідає вимогам» за одним будь-яким критерієм або за таким критерієм:

– під час ліквідації НС або під час проведення навчань органи управління не впоралися з покладеними на них обов'язками.

5.2.2 Основні заходи у сфері цивільного захисту

Основним заходами ЄДСЦЗ України при виникненні НС є захист населення – створення необхідних умов для збереження життя і здоров'я людей у НС. Головна мета захисних заходів – уникнути або максимально знизити ураження населення. З метою ефективної реалізації завдань ЦЗ, зменшення матеріальних втрат та недопущення шкоди об'єктам, матеріальним і культурним цінностям та довіллю в разі виникнення НС центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підпорядковані їм сили і засоби, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, добровільні рятувальні формування здійснюють оповіщення та інформування, спостереження і лабораторний контроль, укриття у захисних спорудах, евакуацію, інженерний, медичний, психологічний, біологічний, екологічний, радіаційний та хімічний захист.

5.2.2.1 Оповіщення суб'єктів забезпечення ЦЗ

Оповіщення про загрозу або виникнення НС полягає у своєчасному доведенні такої інформації до органів управління ЦЗ, сил ЦЗ, суб'єктів господарювання та населення. Оповіщення про загрозу або виникнення НС забезпечується шляхом:

1) функціонування загальнодержавної, територіальних, місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС, спеціальних, локальних та об'єктових систем оповіщення;

2) централізованого використання телекомунікаційних мереж загального користування, у тому числі мобільного (рухомого) зв'язку, відомчих телекомунікаційних мереж і телекомунікаційних мереж суб'єктів господарювання в порядку, встановленому КМУ, а також мереж загальнонаціонального, регіонального та місцевого радіомовлення і телебачення та ін. технічних засобів передавання (відображення) інформації;

3) автоматизації процесу передачі сигналів і повідомлень про загрозу або виникнення НС;

4) функціонування на об'єктах підвищеної небезпеки автоматизованих систем раннього виявлення НС та оповіщення;

5) організаційно-технічної інтеграції різних систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС та автоматизованих систем раннього виявлення НС та оповіщення;

6) функціонування в населених пунктах, а також місцях масового перебування людей сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло для передачі інформації з питань ЦЗ.

Встановлення сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло покладається на органи місцевого самоврядування,

суб'єкти господарювання, які самі визначають місця їх встановлення. Оператори телекомунікації, телерадіоорганізації зобов'язані забезпечити підключення технічних засобів мовлення до автоматизованих систем централізованого оповіщення з установленням спеціального обладнання для автоматизованої передачі сигналів і повідомлень про загрозу або виникнення НС. Інформацію з питань ЦЗ становлять відомості про НС, що прогноуються або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них. Органи управління ЦЗ зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації оперативну та достовірну інформацію з питань ЦЗ та про свою діяльність, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі. Інформація має містити дані про суб'єкт, який її надає, та сферу його діяльності, про природу можливого ризику під час аварій, включаючи вплив на людей та навколишнє природне середовище, про спосіб інформування населення у разі загрози або виникнення аварії та поведінку, якої слід дотримуватися.

Система оповіщення та інформативного забезпечення ЦЗ

Система оповіщення та інформативного забезпечення створюється завчасно в усіх ланках пунктів управління. Основу системи оповіщення утворюють автоматизована система централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС, а також спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення.

Автоматизована система оповіщення може забезпечити оповіщення населення, поєднавши місцеву телефонну мережу для подачі сигналу «Увага всім!» та повну інформацію за допомогою засобів радіомовлення й телебачення. Оповіщення підпорядкованих сил ЦЗ і населення організовується і забезпечується старшими органами управління ЦЗ. Одночасно з інформацією про НС передаються вказівки про порядок дій формувань ЦЗ і населення. Сигнали, подані вищим органом управління ЦЗ, мають дублюватися всіма підпорядкованими структурами. Дублювати сигнали на об'єктах і в селах можна за допомогою місцевого радіотрансляційного вузла, гудків підприємств, сирен транспорту, ударами в рейку, дзвонів. Для своєчасного попередження населення введені сигнали попередження населення у мирний і воєнний час.

Сигнал «Увага всім!» повідомляє населення про надзвичайну обстановку в мирний час і на випадок загрози нападу противника у воєнний час. Сигнал подається органами ЦЗ за допомогою сирени і виробничих гудків.

Тривалі гудки означають попереджувальний сигнал. Почувши їх, необхідно включити радіо, телевізор і прослухати текст інформації про дії населення після одержання сигналу. Якщо немає радіо, телевізора або вони не працюють, слід з'ясувати значення і зміст інформації у сусідів

або інших людей, які знають про неї. Після одержання інформації необхідно виконати всі вказівки тексту інформації сигналу.

Сигнали і варіанти оповіщення населення в мирний час

Сигнал «Аварія на атомній електростанції». Повідомляються місце, час, масштаби аварії, інформація про радіаційну обстановку та дії населення. Якщо є загроза забруднення радіоактивними речовинами, необхідно провести герметизацію житлових, тваринницьких, складських приміщень. Провести заходи захисту від радіоактивних речовин сільськогосподарських тварин, кормів, врожаю, продуктів харчування та води. Прийняти йодні препарати.

Сигнал «Аварія на хімічно небезпечному об'єкті». Повідомляються місце, час, масштаби аварії, інформація про можливе хімічне зараження території, напрямок та швидкість можливого руху зараженого повітря, райони, яким загрожує небезпека. Надається інформація про поведінку населення. Залежно від обставин: залишатися на місці, у закритих житлових приміщеннях, на робочих місцях чи залишати їх і, застосувавши засоби індивідуального захисту, вирушити на місце збору для евакуації або в захисні споруди.

Сигнал «Землетрус». Подається повідомлення про загрозу землетрусу або його початок. Населення попереджається про необхідність відключити газ, воду, електроенергію; повідомити сусідів; взяти необхідний одяг, документи, продукти харчування, вийти на вулицю і розміститися на відкритій місцевості на безпечній відстані від будинків, споруд, ліній електропередачі.

Сигнал «Затоплення». Повідомляється район, в якому очікується затоплення в результаті підйому рівня води в річці чи аварії дамби. Населення, яке проживає в даному районі, повинне взяти необхідні речі, документи, продукти харчування, воду, виключити електроенергію, відключити газ і зібратись у вказаному місці для евакуації.

Сигнал «Штормове попередження». Подається інформація для населення про посилення вітру. Населенню необхідно зачинити вікна, двері, по можливості, перейти в підвали, погребі. Повідомити сусідів.

Сигнали оповіщення населення у воєнний час

Сигнал «Повітряна тривога» подається для всього населення. Попереджається про небезпеку ураження противником даного району. По радіо передається текст: «Увага! Увага! Повітряна тривога! Повітряна тривога!». Одночасно сигнал дублюється сиренами, гудками підприємств і транспорту. Тривалість сигналу 2-3 хв. При цьому сигналі об'єкти припиняють роботу, транспорт зупиняється і все населення укривається в захисних спорудах. Робітники і службовці припиняють роботу відповідно до інструкції і вказівок адміністрації. Там, де неможливо через техноло-

гічний процес або через вимоги безпеки зупинити виробництво, залишаються чергові, для яких мають бути захисні споруди. Сигнал може застати у будь-якому місці й будь-який час. В усіх випадках необхідно діяти швидко, спокійно, впевнено, без паніки.

Сигнал «Відбій повітряної тривоги». Органами ЦЗ через радіотрансляційну мережу передається текст: «Увага! Увага! Громадяни! Відбій повітряної тривоги!». За цим сигналом населення залишає захисні споруди і повертається на свої робочі місця і в житлові будинки.

Сигнал «Радіаційна небезпека» подається в населених пунктах і в районах, в напрямку яких рухається радіоактивна хмара, що утворилася від вибуху ядерного боєприпасу. Почувши цей сигнал, необхідно прийняти радіозахисні медичні препарати, надіти респіратор, протипилову пов'язку, ватно-марлеву маску або протигаз, взяти запас продуктів, документи, медикаменти, предмети першої потреби і направитися у сховище або ПРУ.

Сигнал «Хімічна тривога» подається у разі загрози або безпосереднього виявлення хімічного або біологічного зараження. За цим сигналом необхідно прийняти захисні медичні препарати, швидко надіти протигаз, засоби захисту шкіри, якщо можливо, та укритися в захисних спорудах. Якщо таких поблизу немає, то від ураження аерозолями отруйних речовин і бактеріальних засобів можна сховатися в житлових чи виробничих приміщеннях.

5.2.2.2 Матеріально-технічне забезпечення заходів ЦЗ

Матеріально-технічне забезпечення заходів цивільного захисту

• *«відповідає вимогам»*, якщо:

– центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування на всіх рівнях визначено порядок створення резервів матеріальних ресурсів для ліквідації НС;

– резерв матеріальних ресурсів для ліквідації надзвичайних ситуацій створений. Реально накопичено не менше 75% розрахункової потреби відповідних засобів матеріальних резервів;

– номенклатура та обсяги резервів матеріальних ресурсів обґрунтовані, відповідають характеру та масштабам можливих надзвичайних ситуацій;

– документи, що визначають (регламентують) номенклатуру та обсяги, порядок створення, зберігання, використання, видачі та поповнення ресурсів матеріальних резервів для ліквідації надзвичайних ситуацій в наявності;

– матеріально-технічні, продовольчі, медичні та інші засоби перебувають у придатному стані, з відповідними термінами зберігання і вчасно можуть бути використані в умовах НС;

– ведуться облік і контроль наявних матеріальних резервів та стану їх використання;

– місця зберігання матеріально-технічних засобів відповідають установленому порядку та забезпечують їх цілісність та наявність;

– на 70% наявних матеріально-технічних засобів є сертифікати якості;

• **«обмежено відповідає вимогам», якщо:**

– центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування на всіх рівнях переважно визначено порядок створення резервів матеріальних ресурсів для ліквідації НС;

– резерв матеріальних ресурсів для ліквідації НС створений не в повному обсязі. Накопичено не менше 50% розрахункової потреби відповідних засобів матеріальних резервів;

– більшість номенклатури та обсягів резервів матеріальних ресурсів науково не обґрунтовані, не повністю відповідають характеру та масштабам можливих НС;

– не в повному обсязі розроблені документи, що визначають (регламентують) номенклатуру та обсяги, порядок створення, зберігання, використання, видачі та поповнення ресурсів матеріальних резервів для ліквідації НС;

– матеріально-технічні, продовольчі, медичні та інші засоби мають прострочений термін застосування більше ніж на 2% від визначеного;

– облік і контроль стану наявних резервів матеріальних ресурсів здійснюються нерегулярно;

– окремі місця зберігання матеріально-технічних ресурсів не відповідають установленому порядку та умовам забезпечення їх цілісності і збереженості;

– на більше ніж 70% наявних матеріально-технічних засобів є сертифікати якості;

• **«не відповідає вимогам», якщо:**

– не виконано умов порядку оцінки обмежено відповідає вимогам» за двома будь-якими критеріями або за такими критеріями:

– центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування не визначено порядок створення резервів матеріальних ресурсів для ліквідації НС;

– матеріально-технічні, продовольчі, медичні та інші засоби перебувають у несправному стані, з простроченими термінами зберігання більш ніж на 2% і вчасно не можуть бути використані в умовах НС;

– місця зберігання матеріально-технічних засобів не відповідають установленому порядку і не забезпечують їх цілісності та збереженості;

– менше ніж 70% наявних матеріально-технічних засобів мають сертифікати якості.

5.2.2.3 Укриття населення у захисних спорудах ЦЗ

Укриття населення в захисних спорудах ЦЗ – це комплекс заходів із завчасним будівництвом захисних споруд та підтримання їх у готовності до використання, а також пристосуванням наявних приміщень для захисту населення.

Укриття населення в захисних спорудах є надійним способом захисту від вражаючих факторів ядерної, хімічної, бактеріологічної, звичайної зброї, у разі аварій і деяких стихійних лих (ураганів, снігових заносів).

До захисних споруд цивільного захисту належать:

1) сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів;

2) протирадіаційне укриття – негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості;

3) швидкоспоруджувана захисна споруда ЦЗ – захисна споруда, що зводиться із спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період.

Для захисту людей від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок НС у мирний час, та дії засобів ураження в особливий період також використовуються:

а) споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення;

б) найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків НС, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Для вирішення питань щодо укриття населення в захисних спорудах ЦЗ центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання завчасно створюють фонд таких споруд.

Для забезпечення укриття населення в містах, селах, селищах створюється фонд захисних споруд ЦЗ шляхом:

1) комплексного освоєння підземного простору населених пунктів для взаємопогодженого розміщення в ньому споруд і приміщень соціально-побутового, виробничого і господарського призначення з урахуванням необхідності пристосування і використання частини приміщень для укриття населення в разі виникнення НС;

2) обстеження і взяття на облік підземних і наземних будівель та споруд, що відповідають вимогам захисту, споруд підземного простору населених пунктів, гірничих виробок і природних порожнин;

3) дообладнання з урахуванням вимог захисту підвальних та інших заглиблених приміщень;

4) будівництва заглиблених споруд, інших нерухомих об'єктів, пристосованих для виконання завдань ЦЗ;

5) будівництва в період загрози виникнення НС найпростіших сховищ та укриттів;

6) будівництва окремих сховищ і протирадіаційних укриттів.

Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд визначаються ДСНС України. Утримання захисних споруд ЦЗ у готовності до використання за призначенням здійснюється суб'єктами господарювання, на балансі яких вони перебувають (у тому числі споруд, що не увійшли до їх статутних капіталів у процесі приватизації (корпоратизації), за рахунок власних коштів.

Захисні споруди ЦЗ можуть використовуватися у мирний час для господарських, культурних і побутових потреб у порядку, що визначається КМУ. Захисні споруди ЦЗ державної та комунальної власності не підлягають приватизації (відчуженню). Контроль за готовністю захисних споруд ЦЗ до використання за призначенням забезпечує центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, спільно з відповідними органами та підрозділами ЦЗ, місцевими державними адміністраціями.

Укриттю у захисних спорудах цивільного захисту підлягають:

1) у сховищах:

а) працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій ЦЗ та розташованих у зонах можливих значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність в особливий період;

б) персонал атомних електростанцій, ін. ядерних установок і працівники суб'єктів господарювання, які забезпечують функціонування таких станцій;

в) працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до категорії особливої важливості ЦЗ та розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів, а також працівники чергового персоналу суб'єктів господарювання, які забезпечують життєдіяльність міст, віднесених до відповідних груп ЦЗ;

г) хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, які не підлягають евакуації або не можуть бути евакуйовані у безпечне місце;

2) у протирадіаційних укриттях:

а) працівники суб'єктів господарювання, віднесених до першої та другої категорій ЦЗ та розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність у воєнний час;

б) працівники суб'єктів господарювання, розташованих у зонах можливих руйнувань та значного радіоактивного забруднення навколо АЕС;

в) населення міст, не віднесених до груп ЦЗ, та інших населених пунктів, а також населення, евакуйоване з міст, віднесених до груп ЦЗ;

г) хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, розташованих за межами зон можливих значних руйнувань міст, віднесених до груп ЦЗ, і суб'єктів господарювання, віднесених до категорій ЦЗ, а також закладів охорони здоров'я, які продовжують свою діяльність у воєнний час;

3) у швидкостроєних захисних спорудах цивільного захисту, найпростіших укриттях та спорудах подвійного призначення – населення міст, віднесених до груп ЦЗ, яке не підлягає евакуації у безпечне місце.

5.2.2.4 Заходи з евакуації у НС

Евакуація – організоване виведення чи вивезення із зони НС або зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення. Евакуація проводиться на державному, регіональному, місцевому або об'єктовому рівні. Залежно від особливостей НС встановлюються такі види евакуації:

- обов'язкова;
- загальна або часткова;
- тимчасова або безповоротна.

Рішення про проведення евакуації приймають:

- 1) на державному рівні – КМУ;
- 2) на регіональному рівні – Рада міністрів АРК, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації;
- 3) на місцевому рівні – районні, районні у м. Києві чи Севастополі державні адміністрації, відповідні органи місцевого самоврядування;
- 4) на об'єктовому рівні – керівники суб'єктів господарювання.

У разі виникнення радіаційних аварій рішення про евакуацію населення, яке може потрапити до зони радіоактивного забруднення, приймається місцевими державними адміністраціями на підставі висновку відповідно до прогнозованого дозового навантаження на населення або за інформацією суб'єктів господарювання, які експлуатують ядерні установки, про випадки порушень у їх роботі.

У невідкладних випадках керівник робіт з ліквідації наслідків НС, а в разі його відсутності – керівник аварійно-рятувальної служби, який першим прибув у зону НС, може прийняти рішення про проведення екстреної евакуації населення із зони НС або зони можливого ураження.

Обов'язкова евакуація населення

Обов'язкова евакуація населення проводиться у разі виникнення загрози:

- 1) аварій з викидом радіоактивних та небезпечних хімічних речовин;
- 2) катастрофічного затоплення місцевості;
- 3) масових лісових і торф'яних пожеж, землетрусів, зсувів, інших геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів;
- 4) збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій у безпечні райони, які визначаються Міністерством оборони України на особливий період).

Загальна евакуація населення

Загальна евакуація проводиться для всіх категорій населення із зон:

- 1) можливого радіоактивного та хімічного забруднення;
- 2) катастрофічного затоплення місцевості з чотиригодинним добіганням проривної хвилі при руйнуванні гідротехнічних споруд. Часткова евакуація проводиться для вивезення категорій населення, які за віком чи станом здоров'я у разі виникнення НС не здатні самостійно вжити заходів щодо збереження свого життя або здоров'я, а також осіб, які відповідно до законодавства доглядають (обслуговують) таких осіб.

Часткова евакуація може проводитися також для інших категорій населення за рішенням відповідних органів і посадових осіб.

Тимчасова евакуація населення

Тимчасова евакуація проводиться при порівняно невеликій, тимчасовій загрозі:

- підняття рівня води;
- хімічна аварія на віддаленні та ін.

Негайна евакуація є терміновим заходом, якщо надзвичайна подія (пожежа, вибух, аварія та ін.) уже виникла або може виникнути в обмежений відрізок часу. Евакуація населення здійснюється комбінованим способом, який передбачає у мирний час вивезення основної частини населення з міст і небезпечних районів усіма видами наявного транспорту, а у воєнний час – транспортом, який не передається до складу Збройних Сил України, у поєднанні з виведенням найбільш витривалої частини населення пішим порядком.

Особливості проведення евакуації населення

Проведення евакуації забезпечується шляхом:

- 1) утворення регіональних, місцевих та об'єктових органів з евакуації;
- 2) планування евакуації;

3) визначення безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та майна;

4) організації оповіщення керівників суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації;

5) організації управління евакуацією;

6) життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення;

7) навчання населення діям під час проведення евакуації.

За рішенням відповідних органів, для виведення чи вивезення основної частини населення із зони НС, районів можливих бойових дій залучаються у порядку, встановленому законом, транспортні засоби суб'єктів господарювання, а в разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю населення – усі наявні транспортні засоби суб'єктів господарювання та громадян. Суб'єкту господарювання та громадянину, транспортні засоби яких залучені, компенсуються вартість надання послуг і розмір фактичних (понесених) витрат за рахунок коштів, що виділяються з бюджету на ліквідацію наслідків НС або усунення загрози її виникнення, у порядку, визначеному КМУ. Працівник суб'єкта господарювання, власник, водій ТЗ, які відмовилися від перевезення населення у зв'язку з НС, несуть відповідальність відповідно до закону.

План цивільного захисту з розділом про захист населення

Основним документом, який визначає обсяг, зміст, термін проведення евакуації населення, є план ЦЗ з розділом про захист населення. На основі плану евакуації у містах, районах, підприємствах, організаціях і навчальних закладах створюються евакуаційні комісії, а у сільській місцевості – евакоприймальні комісії.

До обов'язків міської, районної евакуаційної комісії міста, району входять:

- облік населення, установ і організацій, які підлягають евакуації;
- облік можливостей населених пунктів замиської зони щодо прийому і розміщення населення, установ і організацій;
- розподіл районів населених пунктів замиської зони між районами міста, підприємствами, установами і організаціями;
- облік транспортних засобів і закріплення їх за об'єктами для перевезення людей;
- визначення складу піших колон і маршрутів їх руху;
- підготовка заходів матеріального, технічного та інших видів забезпечення і евакуації;
- визначення терміну проведення евакуації.

Рішенням начальника ЦЗ об'єкта створюється об'єктова евакуаційна комісія. До її складу входять представники профспілок, відділу кадрів, штабу ЦЗ, начальники цехів та інших виробничих підрозділів. Очолює ко-

місію один із заступників керівника об'єкта. Обов'язками об'єктової евакуаційної комісії є облік працюючих і членів їх сімей, які підлягають евакуації, визначення складу піших колон і уточнення маршрутів їх руху, вирішення питань транспортного забезпечення, підготовка проміжних пунктів евакуації, районів евакуації, пунктів посадки і висадки; організація зв'язку і взаємодії з районною евакуаційною комісією і збірним евакуаційним пунктом, встановленням зв'язку з евакоприймальною комісією і приймальним евакопунктом сільської місцевості та вирішення разом з ними питань розміщення, працевлаштування, матеріального забезпечення, медичного і побутового обслуговування евакуйованого населення.

Міські евакуаційні комісії створюють збірні евакуаційні пункти

Кожному збірному евакуаційному пункту (ЗЕП) присвоюється державний реєстраційний номер. Розміщуються ЗЕП у громадських будівлях – школах, будинках культури та ін. Пункти збирають населення, проводять реєстрацію його, організують посадку людей на транспорт або формують піші колони і відправляють їх у замську зону.

Евакуація проводиться за особливим розпорядженням управління з питань ЦЗ відповідного рівня (області, міста, районів міста). Про початок евакуації населення повідомляють на підприємствах, установах, у навчальних закладах, а також через радіотрансляційну мережу і місцеве телебачення. Дізнавшись про початок евакуації, люди повинні негайно підготуватися до виїзду (виходу), скласти необхідні речі, засоби індивідуального захисту, медикаменти, продукти, документи і гроші. У будинку, квартирі зняти фіранки з вікон, прибрати предмети і речовини, які легко спалахують. Прибулі на збірний евакуаційний пункт реєструються, розподіляються за видами транспорту, ешелонами, автоколонами, а ті, що йдуть пішки, – за колонами.

Проміжні пункти евакуації

Для піших евакуйованих, якщо райони розміщення їх далеко, можуть організуватися проміжні пункти евакуації (ППЕ). Їх влаштовують за межами небезпечних зон, у населених пунктах, розміщених на евакуаційному маршруті, поблизу доріг. По можливості евакуйовані пересаджуються на транспорт. На маршрутах піших колон надається медична допомога в медпунктах населених пунктів, через які проходить маршрут, або організованих при колонах.

Приймальні евакуаційні комісії і приймальні евакуаційні пункти

Для організації прийому і розміщення евакуйованого населення, а також для забезпечення його всім необхідним створюються приймальні евакуаційні комісії (ПЕК) і приймальні евакуаційні пункти (ПЕП) сільських районів. ПЕК проводять свою роботу разом зі штабами і службами ЦЗ. До складу ПЕК села чи сільськогосподарського об'єкта входять відпо-

відальні працівники державної адміністрації, представники торгівлі, громадського харчування, освіти, медичних, побутових та інших організацій. ПЕК району, села, об'єкта встановлює зв'язок з евакуаційною комісією міста і уточнює питання прийому і розміщення населення, графік руху ешелонів і автомобільних колон, чисельність людей. ПЕП влаштовують у школах, дитячих садках, клубах та інших громадських будівлях, бажано поблизу пунктів прибуття евакуйованого населення. На ПЕП зустрічають евакуйованих, розподіляють за населеними пунктами, надають першу медичну допомогу, розселяють людей.

В місцях розселення звільняють приміщення, які призначені для розміщення розосереджуваного і евакуйованого населення, уточнюють всі питання розміщення людей у будинках місцевих жителів, в пансіонатах, туристичних таборах, підсобних господарствах та інших громадських приміщеннях. Завчасно готують колективні засоби захисту. Якщо сховищ до часу прибуття населення буде недостатньо, то організують додаткове їх будівництво. Для виконання цих робіт залучають все працездатне населення, в тому числі і населення, яке прибуло з міста. Місцеві жителі повинні бути готові поділитися з прибулими продуктами харчування, особливо в перші дні приїзду, до того, як буде організоване їх постачання. Забезпечення евакуйованих продуктами харчування і предметами першої необхідності організується через місцеві торговельні організації, мережу громадського харчування і побутового обслуговування.

Комунально-побутове обслуговування евакуйованого населення покладається на місцеві комунально-побутові установи: майстерні, перукарні, пральні, бані. Кількість їх при необхідності може бути збільшена за рахунок розгортання в замській зоні комунально-побутових служб евакуйованим населенням. Медичне обслуговування евакуйованих здійснюється діючими на місцях лікарнями, поліклініками, медпунктами сільської місцевості, які можуть бути додатково укомплектовані евакуйованими медичними працівниками та забезпечені засобами санітарної обробки і знезаражування. У місцях розселення евакуйоване населення повинне суворо дотримуватися розпоряджень місцевої адміністрації, органів ЦЗ. Його залучають до роботи в сільському господарстві, на лісгосподарському виробництві, на місцевих підприємствах і підприємствах, вивезених із небезпечної зони, які продовжують роботу.

5.2.2.5 Радіаційний захист населення і територій від надзвичайних ситуацій

Серед вражаючих факторів радіаційної аварії і ядерного вибуху особливе місце займає радіоактивне забруднення (РЗ). Воно поширюється на сотні кілометрів. При цьому на великих площах може створюватися забруднення, яке буде небезпечним для населення протягом тривалого часу. За цих умов необхідно організувати захист населення від РЗ та їх

випромінювань на основі даних про рівні радіації, характер, район і масштаби радіоактивного забруднення місцевості.

Для визначення впливу РЗ місцевості на особовий склад формувань ЦЗ при проведенні рятувальних і невідкладних робіт, населення, виробничу діяльність об'єктів господарювання виявляють і оцінюють радіаційну обстановку.

Радіаційна обстановка – це масштаб і ступінь РЗ місцевості, які впливають на дії формувань рятувальних служб, населення і роботу об'єктів господарювання. Вона може бути виявлена й оцінена за даними прогнозу і розвідки.

Прогнозування радіоактивного забруднення проводиться на основі гіпотетичних розрахунків можливих аварій на АЕС, на основі встановлених закономірностей залежно від масштабів і характеру РЗ місцевості від потужності й виду ядерного вибуху та метеорологічних умов.

У випадку аварії на АЕС або зруйнування її у воєнний час обов'язковою умовою є оцінка радіаційної обстановки методом прогнозування або за даними радіаційної розвідки масштабів і ступеня РЗ місцевості й атмосфери. Оцінка проводиться з метою визначення впливу РЗ місцевості на дії населення і обґрунтування оптимальних режимів його діяльності.

Основні завдання оцінки радіаційної обстановки при аварії на АЕС

Основні завдання оцінки радіаційної обстановки при аварії на АЕС:

- контроль викидання РР з реактора;
- контроль поширення РР, швидкість і масштаб їх перенесення;
- контроль забруднення радіонуклідами сільськогосподарських і лісових угідь та водойм;
- контроль вмісту РР в урожаї, продуктах харчування, кормах, воді;
- індивідуальний дозиметричний контроль населення й особового складу формувань ЦЗ.

Для наочності й оперативності використання даних радіаційної обстановки при розв'язанні типових завдань передбачається відображення на картах (схемах) фактичних або прогнозованих зон радіоактивного забруднення місцевості.

Для прогнозування РЗ місцевості необхідні такі вихідні дані: розміщення АЕС, вид і потужність реактора, координати, потужність і вид ядерного вибуху, час аварії чи вибуху, напрямок і швидкість середнього вітру. Середнім вітром називається вітер, який є середнім за швидкістю і напрямком для всіх шарів атмосфери від поверхні землі до висоти підняття верхньої кромки хмари вибуху. Напрямок середнього вітру вказується азимутом у градусах. Азимут середнього вітру – це кут у горизонтальній площині між напрямком, звідки дме вітер, і відрахованим за ходом годинникової стрілки.

Методом прогнозу можна встановити напрямок і швидкість руху радіоактивної хмари, час її підходу до населеного пункту, час випадання РЗ, визначити розміри зон РЗ і найбільш імовірне їх розміщення на місцевості. З огляду на те, що процес випадання РЗ може тривати кілька годин або днів, ця обставина дає можливість використати дані прогнозування завчасно, тобто до надходження РЗ до населеного пункту і провести особливо важливі заходи для захисту населення й особового складу рятувальних служб: оповіщення про загрозу РЗ, підготовка об'єктів до переходу на режим роботи в умовах РЗ, завершення робіт підготовки протирадіаційних укриттів для розміщення в них людей, підготовка індивідуальних засобів захисту органів дихання, підготовка тваринницьких приміщень для укриття сільгосптварин, заготівля кормів, укриття урожаю, захист джерел питної води, продуктів харчування, сировини. За результатами прогнозування проводиться оцінка можливих наслідків впливу РЗ на населення, на ведення рослинництва, тваринництва та промислової діяльності. Проте прогноз РЗ має відносний характер, тому його обов'язково уточнюють радіаційною розвідкою з метою своєчасного забезпечення штабів, командирів рятувальних формувань, керівників, власників і спеціалістів даними про фактичну радіаційну обстановку. Конкретні дії особового складу рятувальних формувань, керівників, власників, спеціалістів і населення, встановлення режиму роботи об'єктів в умовах РЗ проводиться тільки на основі оцінки радіаційної обстановки за даними радіаційної розвідки. Тому збір і обробка даних, оцінка радіаційної обстановки є одним із важливих завдань штабів, командирів формувань, органів управління ЦЗ.

Оцінка радіаційної обстановки – це розв'язання основних завдань різних варіантів дій рятувальних служб ЦЗ, а також виробничої діяльності об'єктів і галузей виробництва в умовах радіоактивного забруднення, аналіз одержаних результатів і вибір найбільш доцільних варіантів дій, які б виключали радіаційне ураження людей, сільськогосподарських тварин і забруднення радіоізотопами урожаю, продуктів і води. Для оцінки радіаційної обстановки в населеному пункті й на виробничому об'єкті за даними розвідки необхідні такі вихідні дані:

1. Час ядерного вибуху, від якого виникло радіоактивне забруднення. Ці дані можна одержати з відділу У ДСНС в області або методом розрахунку. Як що час ядерного вибуху не відомий, його можна визначити за швидкістю зниження рівня радіації. Для цього у будь-якій точці місцевості необхідно виміряти два рази рівень радіації з інтервалом (у хв або год). За одержаним відношенням рівнів радіації при другому і першому вимірюванні P_2/P_1 і проміжку часу між вимірюваннями за відповідною таблицею визначити час з моменту вибуху до другого вимірювання.

2. Рівні радіації на об'єкті та час їх випромінювання. Для нанесення зон РЗ необхідно виміряти рівні радіації у кількох точках. Ці заміри бу-

дуть зроблені у різний час. У результаті розпаду РЗ поступово знижується (спадає) рівень радіації. Тому необхідно виміряти рівні радіації привести до одного часу, тобто на 1 год після вибуху (до еталонного рівня). Тільки після цього можна наносити зони забруднення на карту.

3. Значення коефіцієнтів ослаблення радіації будовами, спорудами, сховищами, укриттями, транспортними засобами. Для цього можна використати середні значення коефіцієнтів ослаблення, одержані розрахунково. Але надійніше після випадання РР уточнити ці коефіцієнти замірюванням рівнів радіації всередині будинку (споруди), де будуть знаходитися люди, і на відкритій місцевості на відстані 20-30 м від будинку (споруди): $K_{осл} = P_{відкр} / P_{буд}$, де $P_{відкр}$ – рівень радіації на відкритій місцевості; $P_{буд}$ – рівень радіації в будинку (споруді). Інтервал між двома замірюваннями не повинен перебільшувати 2-3 хв.

4. Допустимі дози опромінення встановлюють залежно від конкретної обстановки, характеру завдання, яке будуть виконувати рятувальні формування. Слід урахувати, яке опромінення може бути одержане – одноразове чи багаторазове. Слід враховувати те, що спочатку накопичення дози опромінення відбувається інтенсивніше, тому встановлену дозу перші чотири доби необхідно ділити у відповідній пропорції.

Визначення можливих доз опромінення за час перебування на місцевості, забрудненій РЗ

За необхідності проведення рятувальних робіт чи робіт, пов'язаних з виробництвом, слід завчасно розрахувати можливі дози опромінення, які можуть одержати люди при перебуванні на забрудненій РР території. Розрахувати дозу можливого опромінення можна за допомогою лінійок ДЛ, РЛ- 1, РЛ-3, формул або таблиць.

Дозу можна визначити за формулою $D = P \cdot t$,

де D – доза опромінення;

P – рівень радіації (потужність дози);

t – тривалість опромінення.

Проте ця формула підходить при сталому рівні радіації.

Після Чорнобильської аварії наразі на значних територіях спостерігається сталий рівень радіації або такий, що знижується дуже повільно. За допомогою цієї формули можна орієнтовно визначити дози опромінення. Визначаючи сумарні дози опромінення, одержані людьми неодноразово, необхідно враховувати, що організм до деякої міри відновлює частину ураження, викликаного опроміненням. Проте у перші чотири доби з початку опромінення відновлення не відбувається. Після чотирьох діб організм починає боротися з променевим ураженням і з часом ступінь ураження відповідає не початковій дозі, а залишковій від початкової.

Залишкова доза радіації – це доза опромінення у відсотках від одержаної в результаті опромінення дози і не відновлена організмом до да-

ного часу. Залежно від часу опромінення вона становить через 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 тижнів відповідно 90, 75, 60, 50, 42, 35, 30, 25, 20, 17, 15, 13, 11 і 10 %. Визначаючи повторне опромінення людей потрібно враховувати дозу залишкового опромінення і нову, одержану дозу.

Розрахунок доз радіації, одержаних людьми при подоланні зон забруднення

При подоланні відрізків шляху РЗ, потрібно визначити дозу опромінення при подоланні території РЗ на будь-який заданий час після ядерного вибуху та найбільш доцільний час подолання території забруднення, за який доза опромінення не перебільшувала б встановлену. Середній рівень радіації (P_{cp}) визначається за сумою вимірних значень рівнів радіації на маршруті руху, поділеною на кількість точок вимірювання. З метою одержання більш достовірних результатів, визначаючи дози опромінення на маршрутах руху, рівні радіації слід вимірювати через однакові проміжки шляху.

Кінцевим етапом оцінки радіаційної обстановки є висновки начальника ЦЗ об'єкта про:

- вплив РЗ на виробничу діяльність об'єкта, ведення рятувальних і невідкладних робіт на об'єкті, проведення виробничих робіт;
- найбільш доцільний варіант дій формувань при перетинанні зон і веденні рятувальних робіт на об'єкті;
- заходи захисту населення і особового складу формувань;
- кому й які необхідно дати розпорядження з метою забезпечення дій формувань в умовах РЗ;
- заходи захисту населення, тварин, рослин, врожаю, продуктів, сировини, кормів, вододжерел;
- визначення сил і засобів для ліквідації наслідків РЗ;
- заявка для завезення необхідних засобів.

Висновки щодо оцінки радіаційної обстановки знаходять відображення в рішенні начальника ЦЗ для організації рятувальних і невідкладних робіт і є основою для організації захисту особового складу рятувальних формувань і населення в умовах РЗ.

Визначення режиму захисту населення і виробничої діяльності об'єкта

Порядок застосування засобів і способів захисту людей, який передбачає максимальне зменшення можливих доз опромінення і вибір найбільш доцільних дій у зонах РЗ, називається режимом захисту.

Режим захисту працюючих на об'єкті й населення, яке знаходиться вдома, включає три основні етапи, які повинні виконуватися в суворій послідовності:

перший – тривалість припинення роботи об'єкту (час безперервного перебування людей у захисних спорудах);

другий – тривалість роботи об'єкта з використанням для відпочинку захисних споруд або житлових будинків;

третій – тривалість роботи об'єкта з обмеженим перебуванням людей на відкритій місцевості.

5.2.2.6 Хімічний захист населення і територій від НС

Хімічна обстановка – це сукупність наслідків хімічного зараження території БОР чи НХР, які впливають на діяльність об'єкти господарювання, формування ЦЗ і населення. Хімічна обстановка може утворитися при застосуванні хімічної ЗМУ, або в результаті аварійного розливу, чи викидання НХР і утворення зон хімічного зараження й осередків хімічного ураження.

Оцінюючи хімічну обстановку, що виникла в результаті потрапляння в навколишнє середовище НХР, необхідно визначити: розміри зон хімічного ураження, площі зони зараження і тип хімічної речовини. На основі цих даних оцінюють глибину поширення зараженого повітря, стійкість хімічних речовин на місцевості, час перебування людей у засобах захисту шкіри, можливі ураження людей, сільськогосподарських тварин і рослин, зараження споруд, будинків, урожаю, кормів, продуктів, води.

Хмара НХР – суміш пари і дрібних крапель НХР із повітрям в обсягах (концентраціях), небезпечних для населення, тварин, рослинності. Первинна хмара НХР – пароподібна частина НХР, яка є в будь-якій ємності над поверхнею зрідженої НХР і яка виходить в атмосферу безпосередньо при руйнуванні ємності (за 1-3 хв) без випару з підстильної поверхні. Вторинна хмара НХР — хмара НХР, яка виникає протягом певного часу внаслідок випарювання НХР із підстильної поверхні (для легко летючих речовин час розвитку вторинної хмари після закінчення дії первинної хмари відсутній, для інших речовин він залежить від властивостей НХР, вологості та температури повітря).

Глибина поширення хмари зараженого повітря визначається відстанню від повітряної межі району застосування хімічної ЗМУ до межі поширення зараженого повітря з уражаючими концентраціями. Вона залежить від рельєфу місцевості, метеорологічних умов, щільності забудови населених пунктів, наявності лісових насаджень. Так, кожний кілометр глибини лісу в напрямку вітру зменшує на 2,5 км відстань, яку проходить хмара на рівній місцевості. З метою визначення масштабів, характеру, ступеня впливу небезпечних хімічних речовин на людей, тварин, рослин, воду, корми, урожай і розробки доцільних дій рятувальних формувань і населення при ліквідації хімічного зараження й ведення робіт на об'єкті проводять оцінку хімічної обстановки методом прогнозування або за даними розвідки.

Вихідні дані для оцінки хімічної обстановки

Вихідними даними для оцінки хімічної обстановки є:

- район і час зараження БОР чи НХР;
- тип і кількість БОР чи НХР;
- ступінь захищеності людей, тварин, продуктів харчування, кор- мів;
- умови зберігання і характер потрапляння в навколишнє середо- вище НХР;
- топографічні умови місцевості, характер забудови, наявність лі- сових насаджень на шляху поширення зараженого повітря;
- метеоумови - швидкість та напрямок вітру в приземному шарі, температура повітря і ґрунту, ступінь вертикальної стійкості повітря.

Стани (ступені) вертикальної стійкості атмосфери:

4) інверсія - зростання температури повітря з висотою, коли нижні шари повітря холодніші за верхні. Такий стан приземного шару атмосфе- ри виникає при ясній погоді, малій (до 4 м/с) швидкості вітру, у вечірній час, приблизно за 1 год до заходу сонця. Інверсія перешкоджає розсію- ванню зараженого повітря по висоті і створює найбільш сприятливі умо- ви для збереження високих концентрацій БОР та НХР;

5) ізотермія - характеризується стабільною рівновагою повітря (температура повітря в межах 20-30 м від земної поверхні майже однако- ва). Зазвичай спостерігається в хмарну погоду і при сніговому покриві. Ізотермія сприяє тривалому застою парів БОР та НХР на місцевості, в лісі, в житлових кварталах міст і населених пунктів;

6) конвекція - зниження температури повітря з висотою, коли ни- жній шар повітря нагрітий сильніше за верхній і відбувається переми- щення його по вертикалі (спостерігаються висхідні потоки повітря). Та- кий стан виникає при ясній погоді, малих (до 4 м/с) швидкостях вітру, приблизно через 2 години після сходу сонця і руйнується приблизно за 2- 2,5 години до заходу сонця. Конвекція сприяє швидкому розсіюванню хмари зараженого повітря і зменшенню вражаючої дії НХР.

Втрати людей в осередку хімічного ураження залежать від типу хі- мічної речовини, чисельності людей, які перебувають в осередку ура- ження, місця їх знаходження, ступеня захищеності й своєчасного засто- сування протигазів.

5.2.2.7 Інженерний захист територій

Оцінка інженерної обстановки проводиться з метою визначення масштабів руйнування, обсягів, термінів і черговості, а також сил і засо- бів для проведення рятувальних та невідкладних робіт. Перш за все не- обхідно визначити ступені руйнування населеного пункту й об'єктів гос- подарювання. Знаючи ступінь руйнування, можна визначити величину збитків, обсяги рятувальних і невідкладних робіт. Розглянемо характе- ристику ступенів руйнування.

Повні руйнування – це руйнування всіх елементів будівель, у тім числі й підвальних приміщень, ураження людей, що знаходяться в них, збитки становлять більше 70 % вартості основних виробничих фондів (балансової вартості). Подальше їх використання не можливе.

Сильні руйнування – це руйнування частини стін і перекриття поверхів, деформація їх, виникнення тріщин у стінах, ураження значної частини людей, що знаходяться в них. Збитки ставлять від 30 до 70 % вартості основних виробничих фондів. Можливе обмежене використання будівель, що збереглися. Відновлення можливе після капітального ремонту.

Середні руйнування – це руйнування переважно другорядних елементів будівель і споруд (покрівлі, вікон, дверей і перегородок), виникнення тріщин у стінах. Підвальні приміщення зберігаються, перекриття залишаються. Люди уражаються частіше уламками конструкцій. Збитки становлять 10...30 % вартості основних виробничих фондів (балансової вартості будівель). При середньому ремонті відновлюються техніка, транспорт та промислове обладнання. Будівлям необхідний капітальний ремонт.

Слабкі руйнування – це руйнування вікон, дверей та перегородок. Ураження людей можливе уламками конструкцій. Підвали і нижні поверхи не пошкоджуються. Вони придатні для використання після поточного ремонту будівель. Збитки становлять до 10 % вартості основних виробничих фондів (будівель). Відновлення можливе після середнього або поточного ремонту.

Після виникнення НС, викликаной вибухами і утворенням повітряної хвилі надмірного тиску, для оцінки матеріальних збитків і втрат населення в населених пунктах узагальненим критерієм є ступінь ураження населеного пункту, який можна визначити за формулою $C_p = P_p / P_{\text{нп}}$, де C_p – ступінь руйнування населеного пункту (об'єкта); P_p – площа руйнувань; $P_{\text{нп}}$ – загальна площа населеного пункту (об'єкта).

Складники інженерного захисту територій

Інженерний захист територій включає:

1) проведення районування територій за наявністю ПНО і небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також ризику виникнення НС, пов'язаних з ними;

2) віднесення міст до відповідних груп ЦЗ та віднесення суб'єктів господарювання до відповідних категорій ЦЗ;

3) розроблення та включення вимог інженерно-технічних заходів ЦЗ до відповідних видів містобудівної і проектної документації та реалізація їх під час будівництва і експлуатації;

4) урахування можливих проявів небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, наслідків аварій під час розроблення генеральних планів населених пунктів і ведення містобудування;

5) розміщення об'єктів підвищеної небезпеки з урахуванням наслідків аварій, що можуть статися на таких об'єктах;

6) розроблення і здійснення заходів щодо безаварійного функціонування об'єктів підвищеної небезпеки;

7) будівництво споруд, будівель, інженерних мереж і транспортних комунікацій із заданими рівнями безпеки та надійності;

8) будівництво протизсувних, протиповеневих, протиселевих, протилавинних, протиерозійних та інших інженерних споруд спеціального призначення, їх утримання у функціональному стані;

9) обстеження будівель, споруд, інженерних мереж і транспортних комунікацій, реалізація заходів щодо їх безпечної експлуатації тощо.

Суб'єкти здійснення інженерного захисту територій

Здійснення заходів інженерного захисту територій покладається на суб'єктів забезпечення ЦЗ. За результатами визначення ризиків виникнення НС внаслідок небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також на об'єктах підвищеної небезпеки ДСНС України веде Державний реєстр небезпечних територій у порядку, встановленому КМУ. Розроблення містобудівної документації та проектування об'єктів, що належать суб'єктам господарювання і можуть спричинити виникнення НС та вплинути на стан захисту населення і територій, здійснюються з урахуванням вимог інженерно-технічних заходів ЦЗ. Об'єкти, що належать суб'єктам господарювання, проектування яких здійснюється з урахуванням вимог інженерно-технічних заходів ЦЗ, визначаються КМУ. Заходи ЦЗ об'єктів будівництва визначаються у проектній документації відповідно до будівельних норм. Вимоги інженерно-технічних заходів ЦЗ, дотримання яких обов'язкове під час розроблення містобудівної та проектної документації, визначаються відповідно до Закону України «Про будівельні норми».

5.2.2.8 Медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення

Медичний захист

Медичний захист і забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення включає:

1) надання медичної допомоги постраждалим внаслідок НС, рятувальникам та ін. особам, які залучалися до виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасіння пожеж, проведення їх медико-психологічної реабілітації. Медична допомога населенню забезпечується службою медицини катастроф, керівництво якою здійснює МОЗ України;

2) планування і використання сил та засобів закладів охорони здоров'я незалежно від форми власності;

3) своєчасне застосування профілактичних медичних препаратів та своєчасне проведення санітарно-протиепідемічних заходів;

4) контроль за якістю та безпекою харчових продуктів і продовольчої сировини, питної води та джерелами водопостачання;

5) завчасне створення і підготовку спеціальних медичних формувань;

6) утворення в умовах НС необхідної кількості додаткових тимчасових мобільних медичних підрозділів або залучення додаткових закладів охорони здоров'я;

7) накопичення медичного та спеціального майна і техніки;

8) підготовку та перепідготовку медичних працівників з надання екстреної медичної допомоги;

9) навчання населення способам надання домедичної допомоги та правилам дотримання особистої гігієни;

10) здійснення заходів з метою недопущення негативного впливу на здоров'я населення шкідливих факторів навколишнього природного середовища та наслідків НС, а також умов для виникнення і поширення інфекційних захворювань;

11) проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічної та епідемічної ситуації;

12) санітарну охорону територій та суб'єктів господарювання в зоні НС;

13) здійснення інших заходів, пов'язаних з медичним захистом населення, залежно від ситуації, що склалася.

Здійснення заходів медичного захисту населення покладається на суб'єктів забезпечення ЦЗ. Для проведення медико-психологічної реабілітації, при санаторно-курортних закладах незалежно від форми власності утворюються центри медико-психологічної реабілітації. Перелік санаторно-курортних закладів, в яких утворюються центри медико-психологічної реабілітації, затверджується спільним актом МОЗ та ДСНС.

Медико-психологічна реабілітація – комплекс лікувально-профілактичних, реабілітаційних та оздоровчих заходів, спрямованих на відновлення психофізіологічних функцій, оптимальної працездатності, соціальної активності рятувальників аварійно-рятувальних служб, осіб, залучених до виконання аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення НС, а також постраждалих внаслідок НС, передусім неповнолітніх осіб.

Психологічний захист населення

Заходи психологічного захисту спрямовуються на зменшення та нейтралізацію негативних психічних станів і реакцій серед населення у разі загрози та виникнення НС і включають:

1) планування діяльності, пов'язаної з психологічним захистом;

2) своєчасне застосування ліцензованих та дозволених до застосування в Україні інформаційних, психопрофілактичних і психокорекційних методів впливу на особистість;

3) виявлення за допомогою психологічних методів чинників, які сприяють виникненню соціально-психологічної напруженості;

4) використання сучасних психологічних технологій для нейтралізації негативного впливу чинників НС на населення тощо.

Організація та здійснення заходів психологічного захисту населення покладаються на ДСНС України.

Біологічний захист населення, тварин і рослин

Біологічний захист населення, тварин і рослин включає:

1) своєчасне виявлення чинників та осередку біологічного зараження, його локалізацію і ліквідацію;

2) прогнозування масштабів і наслідків біологічного зараження, розроблення та запровадження своєчасних протиепідемічних, профілактичних, протиепізоотичних, протиепіфітотичних і лікувальних заходів;

3) проведення екстреної неспецифічної та специфічної профілактики біологічного зараження населення;

4) своєчасне застосування засобів індивідуального та колективного захисту;

5) запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, обсервації та карантину;

6) здійснення дезінфекційних заходів в осередку зараження, знезараження суб'єктів господарювання, тварин та санітарної обробки населення;

7) надання екстреної медичної допомоги ураженим біологічними патогенними агентами тощо.

Біологічний захист населення, тварин і рослин додатково включає встановлення протиепідемічного, протиепізоотичного та протиепіфітотичного режимів та їх дотримання суб'єктами господарювання, закладами охорони здоров'я та населенням. Здійснення заходів біологічного захисту покладається на суб'єктів забезпечення ЦЗ.

5.3 Реагування на НС і ліквідація їх наслідків

Організація робіт із ліквідації наслідків НС

Для координації дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, органів управління та сил ЦЗ, а також організованого та планового виконання комплексу заходів та робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій:

1) використовуються пункти управління та центри управління в НС;

2) утворюються спеціальні комісії з ліквідації наслідків НС;

3) призначаються керівники робіт з ліквідації наслідків НС;

4) утворюються штаби з ліквідації наслідків НС;

- 5) визначається потреба у силах ЦЗ;
- 6) залучаються сили ЦЗ до ліквідації наслідків НС.

До утворення спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС або призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС організацію заходів з ліквідації наслідків НС здійснюють відповідні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Загальне керівництво організацією та проведенням заходів і робіт з ліквідації наслідків НС, відновлювальних робіт здійснює залежно від рівня та характеру походження надзвичайної ситуації КМУ, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, на адміністративній території або території яких сталася НС.

Для забезпечення сталого управління суб'єктами забезпечення ЦЗ та реалізації функцій, передбачених на особливий період, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання використовується державна система пунктів управління. Для управління у режимі повсякденного функціонування суб'єктами забезпечення ЦЗ, координації дій органів управління та сил ЦЗ, здійснення цілодобового чергування і забезпечення функціонування системи збору, оброблення, узагальнення і аналізу інформації про обстановку в районах НС у системі ДСНС функціонує державний центр управління в НС. На регіональному рівні у системі ДСНС функціонують центри управління в НС. У разі виникнення НС відповідні центри управління в НС безпосередньо взаємодіють із штабом з ліквідації наслідків НС у разі його утворення і забезпечують його роботу. Розпорядження і вказівки керівника робіт з ліквідації наслідків НС для персоналу таких центрів управління в НС обов'язкові для виконання. У разі виникнення НС до роботи центрів управління в НС залучаються представники заінтересованих органів державної влади.

Керівник робіт з ліквідації наслідків НС

Керівник робіт з ліквідації наслідків НС призначається для безпосереднього управління аварійно-рятувальними та ін. невідкладними роботами під час виникнення будь-якої НС. Залежно від рівня НС керівником робіт з ліквідації наслідків НС призначається:

- 1) КМУ у разі виникнення НС державного рівня – Перший віцепрем'єр-міністр, віцепрем'єр-міністр чи керівник одного з центральних органів виконавчої влади або його перший заступник (заступник);
- 2) Радою міністрів АРК, обласною, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями у разі виникнення НС регіонального рівня – перший заступник або один із заступників Голови Ради міністрів АРК, голови обласної, Київської чи Севастопольської міських державних адміністрацій;

3) районною державною адміністрацією у разі виникнення НС місцевого рівня – один із заступників голови районної державної адміністрації;

4) виконавчим органом міської ради у разі виникнення НС місцевого рівня – один із заступників міського голови;

5) сільською, селищною радою у разі виникнення НС об'єктового рівня – сільський, селищний голова;

6) керівником суб'єкта господарювання у разі виникнення НС відповідного об'єктового рівня – керівник або один із керівників суб'єкта господарювання відповідно до затвердженого розподілу обов'язків.

До прибуття керівника робіт з ліквідації наслідків НС його обов'язки виконує керівник підрозділу (служби, формування) сил ЦЗ або оперативної групи (представник центру управління в НС), який прибув до зони НС першим. Якщо НС трапилася на ПНО або ОПН, до прибуття керівника робіт з ліквідації наслідків НС його обов'язки виконує диспетчер об'єкта або особа старшого інженерно-технічного персоналу, яка перебуває на зміні. У разі ліквідації наслідків НС, яка за характером та наслідками не потребує спеціального призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС, обов'язки такого керівника забезпечує керівник аварійно-рятувальної служби, що виконує ліквідацію наслідків цієї НС.

На час ліквідації наслідків НС у підпорядкування керівника робіт з ліквідації наслідків НС переходять усі аварійно-рятувальні служби, що залучаються до ліквідації таких наслідків. Ніхто не має права втручатися в діяльність керівника робіт з ліквідації наслідків НС.

Залежно від обставин, що склалися у зоні НС, керівник робіт з ліквідації наслідків НС самостійно приймає рішення щодо:

1) здійснення заходів з евакуації;

2) зупинення діяльності суб'єктів господарювання, розташованих у зоні НС, та обмеження доступу населення до такої зони;

3) залучення в установленому порядку до проведення аварійно-рятувальних та ін. невідкладних робіт необхідних транспортних засобів, ін. майна суб'єктів господарювання, розташованих у зоні НС, аварійно-рятувальних служб, а також громадян за їх згодою;

4) зупинення аварійно-рятувальних та ін. невідкладних робіт, якщо виникла підвищена загроза життю або здоров'ю рятувальників та ін. осіб, які беруть участь у ліквідації наслідків НС;

5) інші рішення, необхідні для ліквідації наслідків НС та забезпечення безпеки постраждалих.

Рішення керівника робіт з ліквідації наслідків НС оформляється розпорядженням. Підготовка розпоряджень керівника робіт з ліквідації наслідків НС, їх реєстрація в установленому порядку після підписання та доведення до виконавців здійснюється штабом з ліквідації наслідків НС. Розпорядження керівника робіт з ліквідації наслідків НС є обов'язковими для ви-

конання всіма суб'єктами, які беруть участь у ліквідації наслідків НС, а також громадянами і суб'єктами господарювання, розташованими у зоні НС. Керівник робіт з ліквідації наслідків НС, керівники аварійно-рятувальних служб мають право на повну та достовірну інформацію про НС для організації робіт з ліквідації її наслідків і зобов'язані інформувати відповідні органи державної влади, органи місцевого самоврядування про вжиті ними заходи. Після ліквідації наслідків НС керівник робіт з ліквідації наслідків НС подає органам, що його призначив, звіт про прийняті рішення і перебіг подій під час ліквідації наслідків НС. Керівник робіт з ліквідації наслідків НС несе персональну відповідальність за управління аварійно-рятувальними та ін. невідкладними роботами з ліквідації наслідків НС.

Штаб з ліквідації наслідків НС

Для безпосередньої організації і координації аварійно-рятувальних та ін. невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС утворюється штаб з ліквідації наслідків НС, який є робочим органом керівника робіт з ліквідації наслідків НС. Рішення про утворення та ліквідацію штабу з ліквідації наслідків НС, його склад приймає керівник робіт з ліквідації наслідків НС. Керівництво роботою штабу з ліквідації наслідків НС здійснює його начальник, який призначається керівником робіт з ліквідації наслідків НС.

До складу штабу з ліквідації наслідків НС входять працівники ДСНС, керівники аварійно-рятувальних служб, що беруть участь у ліквідації наслідків НС, представники або експерти відповідних центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками).

Штаб з ліквідації наслідків НС розгортається і працює, як правило, у районі виникнення НС. На період функціонування штабу з ліквідації наслідків НС відповідні центри управління в НС безпосередньо взаємодіють з ним і забезпечують його роботу. Під час ліквідації наслідків НС ведеться оперативно-технічна документація, пов'язана з ліквідацією наслідків НС, та складається звіт про роботу залучених аварійно-рятувальних служб, який є складовою матеріалів з розслідування цієї НС.

Залучення сил ЦЗ до ліквідації наслідків НС здійснюється згідно з планами реагування на НС, планами взаємодії органів управління та сил ЦЗ у разі виникнення НС, а також планами локалізації і ліквідації наслідків аварії. Рішення про залучення сил ЦЗ приймають органи управління, яким підпорядковані такі сили, на підставі звернень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, на території яких виникла НС, або керівник робіт з ліквідації наслідків НС відповідно до її рівня. У надзвичайних ситуаціях сили і засоби функціональних підсистем підпорядковуються органам управління відповідних територіальних підсистем ЄДСЦЗ.

За рішенням КМУ, Ради міністрів АПК, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в Україні або у межах конкретної її території тимчасово вводиться:

1) режим підвищеної готовності (у разі загрози виникнення НС залежно від прогнозованих наслідків та можливого рівня НС);

2) режим надзвичайної ситуації (у разі виникнення НС з тяжкими наслідками).

Проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС у мирний час та в особливий період

Проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС у мирний час та в особливий період здійснюється безоплатно й включає:

1) організацію та управління аварійно-рятувальними та ін. невідкладними роботами;

2) розвідку районів, зон, ділянок, об'єктів проведення робіт з ліквідації наслідків НС;

3) визначення та локалізацію зони НС;

4) виявлення та позначення районів, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження (крім районів бойових дій);

5) прогнозування зони можливого поширення НС та масштабів можливих наслідків;

6) ліквідацію або мінімізацію впливу небезпечних чинників, які виникли внаслідок НС;

7) пошук та рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги і транспортування до закладів охорони здоров'я;

8) евакуацію або відселення постраждалих;

9) виявлення та знешкодження вибухонебезпечних предметів;

10) санітарну обробку населення та спеціальну обробку одягу, техніки, обладнання, засобів захисту, будівель, споруд і територій, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження;

11) надання медичної допомоги постраждалим, здійснення санітарно-протиепідемічних заходів, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення в районі виникнення НС та місцях тимчасового розміщення постраждалих;

12) запровадження обмежувальних заходів, обсервації та карантину;

13) надання психологічної та матеріальної допомоги постраждалим, проведення їх медико-психологічної реабілітації;

14) забезпечення громадського порядку в зоні НС;

15) проведення першочергового ремонту та відновлення роботи пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення, транспорту і зв'язку;

- 16) здійснення заходів соціального захисту постраждалих внаслідок НС;
- 17) проведення ін. робіт та заходів залежно від характеру та виду НС.

5.4 Організація життєзабезпечення постраждалого населення в НС

Загальна оцінка здійснюється шляхом узагальнення результатів готовності органів управління, сил та засобів по напрямкам діяльності. Під час НС значна частина населення часто залишається без житла, продуктів харчування, води, предметів першої необхідності, потребує медичної допомоги. Ураховуючи зазначене, життєзабезпечення населення, особливо на початковому етапі ліквідації НС, є одним з першочергових завдань органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, органів управління системи ЦЗ. Метою життєзабезпечення населення є задоволення фізіологічних, матеріальних і духовних потреб населення в умовах НС і відповідно до встановлених норм.

Організація життєзабезпечення населення в екстремальних умовах є комплексом заходів, спрямованих на створення і підтримання нормальних умов, життя, здоров'я і працездатності людей, який включає:

- 1) тимчасове розміщення громадян в безпечних районах, забезпечення соціально-побутових умов населення в місцях їх тимчасового розміщення;
- 2) організація харчування у районах лиха і тимчасового розселення, забезпечення постраждалого населення питною та технічною водою;
- 3) організація забезпечення населення, що потерпіло, одягом, взуттям і предметами першої необхідності;
- 4) забезпечення медичного обслуговування та санітарно-епідемічного нагляду в районах тимчасового розселення, задоволення потреб в медикаментах, запасах донорської крові, обладнання та іншого медичного майна в необхідних обсягах, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо виконання санітарно-епідемічного режиму й заходів особистої гігієни;
- 5) забезпечення населення інформацією про характер і рівень небезпеки, порядок поведінки;
- 6) морально-психологічну підготовку і заходи щодо підтримання високої психологічної стійкості людей в екстремальних умовах;
- 7) організація надання фінансової допомоги потерпілим, відновлення втрачених документів;
- 8) організація роботи інформаційно-роз'яснювальних груп від органів місцевої влади щодо інформування населення про порядок відшкодування збитків спричинених НС, зустрічі керівництва держадміністра-

ції, депутатського корпусу району та представників міськвиконкому з постраждалими;

9) проведення постійного моніторингу проблемних питань, котрі викликають соціальне напруження серед населення и прийняття відповідних заходів з їх вирішення;

10) відновлення функціонування сфери соціального захисту населення, яке потерпіло внаслідок НС.

Тимчасове розміщення постраждалого від НС населення може здійснюватись в пункті життєзабезпечення населення у НС.

Ключові слова: державний нагляд (контроль) у сфері цивільного захисту, перевірки й аудит стану техногенної безпеки та цивільного захисту, комісії (територіальні комісії), заходи захисту населення і територій, евакуаційні заходи, система оповіщення, інформативне забезпечення, засоби індивідуального захисту, захисні споруди цивільного захисту, заходи життєзабезпечення постраждалих, біологічний захист, радіаційний захист, хімічний захист, інженерний захист, медичний захист.

Перелік питань для самоконтролю

1. Основні заходи і засоби захисту населення і територій.
2. Основні положення інженерного захисту.
3. Основні принципи медичного захисту.
4. Заходи біологічного захисту.
5. Шляхи забезпечення радіаційного та хімічного захисту.
6. Система оповіщення й інформативного забезпечення.
7. Основні сигнали оповіщення населення в мирний час.
8. Сигнали оповіщення населення у воєнний час.
9. Основні види та способи евакуації.
10. Особливості роботи евакуаційних комісій та збірних евакопунктів.
11. Функції приймальних евакуаційних комісій та пунктів.
12. Види захисних споруд ЦЗ.
13. Поділ населення на групи при укритті в захисних спорудах ЦЗ.
14. Засоби індивідуального захисту органів дихання.
15. Засоби індивідуального захисту шкіри.
16. Основні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки.
17. Основні повноваження ДСНС з нагляду (контролю) у сфері цивільного захисту.
18. Види перевірок стану техногенної безпеки та цивільного захисту.
19. Особливості організації та проведення перевірок стану техногенної безпеки та цивільного захисту.
20. Підстави для зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів.

РОЗДІЛ 6

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЇЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

- 6.1. Сутність Механізму цивільного захисту ЄС.*
- 6.2. Перспективи імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні.*
- 6.3. Розвиток системи публічного управління у сфері цивільного захисту в Україні на центральному рівні.*
- 6.4. Удосконалення взаємодії органів публічної влади у сфері цивільного захисту в Україні на місцевому рівні.*

В умовах військових конфліктів і мирного часу має забезпечуватися подальший розвиток демократії, ринкової економіки, громадянського суспільства. Одним із найбільш актуальних шляхів такого розвитку є вдосконалення її системи управління цивільним захистом. Воно передбачає формування партнерської моделі у сфері забезпечення захисту населення та територій від наслідків НС. Ця модель має ґрунтуватися на:

- 1) розподілі функцій між державними органами влади й органами місцевого самоврядування;
- 2) наявності в них належного фінансового забезпечення та раціонального його використання;
- 3) розвитку відповідного кадрового корпусу, здатного забезпечувати цивільний захист як в середині України, так і за її межами.

Останнє можливо за умови вчасного надання/отримання міжнародної допомоги, однією з перспективних форм реалізації якої є Механізм цивільного захисту ЄС.

6.1. Сутність Механізму цивільного захисту ЄС

Гене́за та структура Механізму цивільного захисту ЄС

Механізм цивільного захисту ЄС – це найбільш значне надбання Європейського Союзу у сфері цивільного захисту (далі – Механізм). Цей Механізм заснований у 2001 році. Механізм представляє собою систему надання міжнародної координованої оперативної допомоги в разі виник-

нення надзвичайних (-ої) ситуацій (-ї). Він активізується під час надання комплексної міжнародної допомоги, необхідної в разі масштабних і загрозливих надзвичайних ситуацій, з якими держава не може впоратися. За цих умов вона може звернутися за міжнародною підтримкою в межах зазначеного Механізму, що передбачає надання допомоги як державам-членам ЄС, так й іншим країнам. Визначальна ознака функціонування такого Механізму полягає в підтримці постраждалих країн і координації дій держав-членів Механізму цивільного захисту ЄС.

Окрім 27 держав-членів ЄС, у Механізмі також беруть участь 10 інших країн. Так, до складу Механізму входять: Австрія, Англія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція.

Механізм цивільного захисту ЄС інституційно складається з:

- 1) Координаційного центру з реагування на надзвичайні ситуації;
- 2) Європейського потенціалу реагування на НС (це добровільне об'єднання попередньо визначених спроможностей держав-членів);
- 3) підготовлених експертів;
- 4) Загальної системи зв'язку та інформації в надзвичайних ситуаціях;
- 5) контактних пунктів в державах-членах.

Особливості функціонування Механізму цивільного захисту ЄС

За даними Європейської Комісії, з моменту створення Механізм відповів на більш ніж 700 запитів щодо допомоги всередині та за межами ЄС. Стихійні лиха не знають кордонів і можуть одночасно та без попередження вразити одну чи декілька країн. Спільний підхід до скоординованого цивільного захисту дозволяє об'єднати можливості служб екстреного реагування, уникнути дублювання їхніх зусиль та гарантувати відповідність допомоги потребам саме постраждалих осіб.

Крім того, Механізм дозволяє координувати діяльність національних інституцій у забезпеченні готовності та запобігання стихійним лихам, а також сприяє обміну передовим досвідом. Це забезпечує постійну розробку більш високих загальних стандартів, що дозволяють командам реагування краще застосовувати різні підходи та взаємозамінно працювати у разі стихійного лиха.

Механізм активізується в умовах «надзвичайної» необхідності, коли потрібна додаткова допомога постраждалій країні в реагуванні на природні й техногенні катастрофи. На жаль, під час реагування на катас-

трофи, спричинені терористичними актами, ядерними чи радіологічними аваріями, Механізм застосовується не повною мірою.

Вектори функціонування Механізму визначаються окремими «модулями» (рис. 6.1). Їхнє застосування залежить від конкретної надзвичайної ситуації, що потребує надання міжнародної допомоги, яка може мати форму: матеріально-технічної підтримки; міжнародних команд та обладнання; надання гуманітарної допомоги; залучення експертів для проведення оцінки ситуації. До реалізації тих чи інших модулів можуть залучатися в різній мірі можливості країн-учасниць Механізму.

Основу для реалізації модулів у межах Механізму цивільного захисту ЄС становить принцип пріоритетності попередження природних і техногенних катастроф. В Україні також реалізуються превентивні заходи у сфері цивільного захисту (девіз служби «Запобігти. Врятувати. Допомогти»). Цей засадничий принцип передбачає сприяння результативному та збалансованому практичному підходу до запобігання та готовності до реагування на НС. Європейська Комісія відіграє ключову роль у координації реагування на стихійні лиха та інші надзвичайні ситуації в усьому світі, покриваючи не менше 75% транспортних та/або експлуатаційних витрат під час розгортання модулів у країні, яка постраждала від НС та не може самотужки справитися з її ліквідацією.

Катастрофа сталася всередині або за межами ЄС

Постраждала країна звертається до Координаційного центру реагування на надзвичайні ситуації (ERCC)

Механізм цивільного захисту ЄС активується в межах окремого модуля . ERCC координує надання міжнародної допомоги такої, як персонал й обладнання

Допомогу надали. Експерти із цивільного захисту ЄС повертаються до власних країн.

Рис. 6.1 Особливості реалізації Механізму цивільного захисту ЄС

Для дієвого реагування на надзвичайні ситуації за необхідності може застосовуватися Механізм цивільного захисту ЄС, що дозволяє оперативну та результативну здійснювати обмін:

- 1) силами та засобами цивільного захисту;
- 2) конфіденційною інформацією;
- 3) позитивним управлінським досвідом, що отримується під час ліквідації надзвичайної ситуації.

Варто відзначити, що інституції ЄС продовжують реалізовувати заходи щодо посилення існуючого Механізму цивільного захисту ЄС. У 2018 році Європейський Парламент, Рада ЄС та Єврокомісія досягли згоди щодо перспективних напрямів модернізації Механізму цивільного захисту ЄС. Одним із таких напрямків є створення нового європейського резерву потужностей – резерву rescEU. Він був створений у 2019 р. і передбачає:

- 1) формування необхідної матеріально-технічної бази (наприклад, залучення пожежних літаків і вертольотів);
- 2) одночасне посилення заходів щодо запобігання катастрофам;
- 3) забезпечення готовності сил і засобів, необхідних для за діяння в межах Механізму.

Крім того, rescEU може бути активований у майбутньому для реагування на надзвичайні ситуації в таких сферах: медичній, хімічній, біологічній, радіологічній, ядерній.

Резерв rescEU застосовується у випадках, коли активи обмежені або відсутні. За цих умов ЄС отримує додаткові резервні можливості для допомоги перевантаженим державам-членам Механізму цивільного захисту.

6.2 Перспективи імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні

Публічно-управлінські заходи щодо імплементації Механізму цивільного захисту ЄС

Згідно з Рішенням № 1313/2013/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17.12.2013 р. щодо Механізму цивільного захисту Союзу набуття членства в цьому Механізмі вимагає від країни-члена реалізації низки управлінських заходів:

- 1) правових;
- 2) організаційних;
- 3) ресурсних;
- 4) кадрових;
- 5) фінансових.

Одне з особливих місць серед цих заходів належить кадровим і фінансовим. Адже кадрові заходи вимагають значного часу для підготовки необхідних практичних фахівців (рис. 6.2), а фінансові заходи відзначаються обмеженістю та вичерпністю. Тому необхідним є забезпечення раціонального використання фінансових ресурсів країною-членом Механізму цивільного захисту ЄС та вчасного створення нею кадрового потенціалу.

Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів зумовлює активізацію системи публічно-управлінських заходів, спрямованих на швидке реагування на НС.

Активізація цієї системи передбачає формування правової бази, кадрового корпусу, раціональне використання «портфелю» ресурсів.

У цьому контексті за кордоном проводяться навчальні тренінги, а також сертифікація відповідних фахівців, здатних працювати у межах окремо взятого модуля Механізму цивільного захисту ЄС.

Щодо України, то її завданням є якісна підготовка вітчизняних експертів, які працюватимуть у межах конкретного модуля. Цей процес є тривалим у часі, тому із нього слід розпочинати імплементацію МЦЗЄС.

Рис. 6.2 Публічно-управлінські заходи щодо імплементації

Механізму цивільного захисту ЄС

Правова база щодо участі України в Механізмі цивільного захисту ЄС

08.11.2023 року відбулося підписання та ратифікація Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, щодо участі України в Механізмі цивільного захисту Союзу (далі – Угода). Ця Угода містить 5 статей, що визначають:

- сферу застосування,
- умови щодо участі в Механізмі;
- розмір фінансового внеску;
- особливості моніторингу, звітності й оцінки;
- прикінцеві положення.

Крім того, Угода містить 2 додатки, в яких визначено:

1) правила, що регулюють фінансовий внесок України до Механізму (зокрема, розрахунок і сплата фінансового внеску);

2) особливості здійснення належного фінансового управління, захисту фінансових інтересів і стягнення, що включають:

- перевірку й аудит;
- боротьбу з порушеннями, шахрайством та іншими кримінальними правопорушеннями, що зачіпають фінансові інтереси Союзу;
- стягнення та примусове виконання;
- зв'язок й обмін інформацією.

Підготовка фахівців є тривалим процесом, тому з навчального процесу потрібно починати імплементацію Механізму в Україні. У ст. 4 Угоди

визначено, що англійська мова використовується для процедур, пов'язаних із запитами, контрактами та звітами, а також для інших адміністративних аспектів Механізму. Даний факт засвідчує важливість активізації поглибленого формування у здобувачів вищої освіти й фахівців у сфері ЦЗ знань з англійської мови. езультативна імплементація Механізму в Україні вимагає реалізації відповідної дорожньої карти.

Фінансові заходи щодо імплементації Механізму цивільного захисту ЄС

Фінансові заходи щодо імплементації Механізму передбачають, що Україна бере участь як країна і робить внесок у Механізм цивільного захисту. Це передбачено і відповідною Угодою між Україною та ЄС, і Рішенням № 1313/2013/EU про Механізм цивільного захисту Союзу у його найновішій редакції.

У ст. 3 Угоди зазначено, що участь України в Механізмі залежить від фінансового внеску до нього, а також здійснення відповідних витрат на управління, виконання та функціонування згідно з загальним бюджетом ЄС. Фінансовий внесок складається з:

- операційного внеску;
- плати за участь.

Фінансовий внесок – це щорічний платіж, що здійснюється одноразово. Відповідно до запиту на отримання коштів фінансовий внесок має бути сплачений не пізніше ніж через 90 днів після дати запиту.

Операційний внесок має покривати операційні та допоміжні витрати Механізму, що покликано доповнити зобов'язання й асигнування на платежі до сум, внесених в бюджет ЄС. Операційний внесок здійснюється на основі ключа внеску, який визначається як співвідношення ВВП України за ринковими цінами до ВВП ЄС.

Фінансовий внесок України до Механізму встановлюється на щорічній основі пропорційно та додатково до суми, доступної щороку в бюджеті ЄС для асигнувань на управління та функціонування МЦЗС.

Відповідно до Додатку I плата за участь у Механізмі поступово встановлюється таким чином: 1) у 2023 році 1,5%; 2) у 2024 році 2%; 3) у 2025 році 2,5%; 4) у 2026 році 3%; 5) після 2027 року 4%.

2 Моніторинг й оцінювання відповідно до Механізму цивільного захисту ЄС

Участь України у Механізмі підлягатиме постійному моніторингу на основі партнерства за участю Європейської Комісії й України. Правила щодо належного проведення моніторингу й оцінювання в межах перевірок й аудиту закріплені в Додатку II до Угоди. ЄС має право проводити технічні, наукові, фінансові чи інші види перевірок та аудитів у приміщеннях будь-якої фізичної особи, яка проживає в Україні, або будь-якої юридичної особи, заснованої в Україні, яка отримує фінансування від ЄС на впровадження його Механізму цивільного захисту.

Перевірки й аудити можуть проводитися представниками інституцій та органів ЄС, зокрема Європейською Комісією й Європейським судом аудиторів, або іншими особами, уповноваженими Єврокомісією. Представники цих інституцій повинні мати доступ до сайтів, робіт і документів, а також до всієї інформації, необхідної для проведення таких перевірок, включаючи право на отримання фізичної/електронної копії та витягів із будь-якого документа чи вмісту будь-якого носія даних, що зберігається фізичною або юридичною особою, яка перевіряється. Україна не повинна створювати перепони праву в'їзду на її територію та доступу до приміщень агентів та інших осіб, які прибули в межах перевірки або аудиту.

Перевірки й аудити можуть проводитися також після зупинення дії цієї Угоди, або її припинення. Угода може бути зупинена в разі часткової або повної несплати фінансового внеску. У разі несплати, що може суттєво загрожувати впровадженню Механізму цивільного захисту ЄС, Єврокомісія надсилає офіційний лист-нагадування. Якщо платіж не буде здійснено протягом 20 робочих днів після цього листа, повідомлення про зупинення застосування цієї Угоди Комісія надсилає Україні офіційним листом, яке набирає чинності через 15 днів після отримання такого повідомлення.

6.3 Розвиток системи публічного управління у сфері цивільного захисту в Україні на центральному рівні

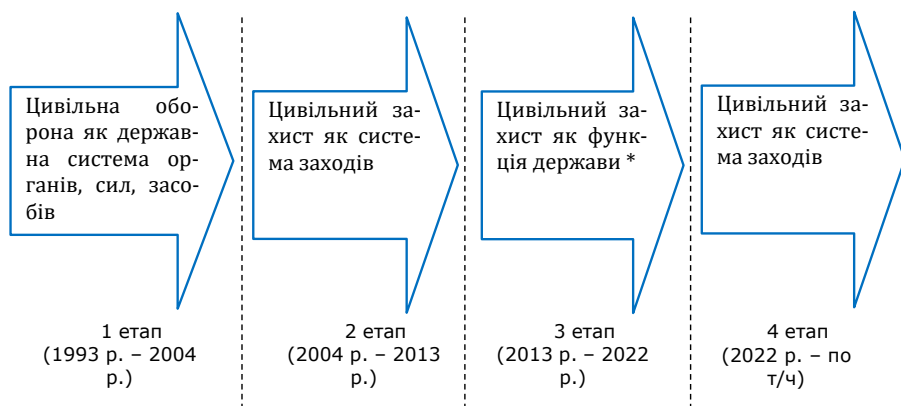
Етапи розвитку системи публічного управління у сфері цивільного захисту в Україні

Розвиток системи публічного управління у сфері цивільного захисту України розпочався з моменту проголошення її незалежності (рис. 6.3). Критерієм для проведення періодизації розвитку такої системи може бути ступінь актуалізації ролі або «цивільної безпеки», або «цивільного захисту», або «цивільної оборони» на певному етапі.

До 2004 року в Україні послуговувалися терміно-конструкцією «цивільна оборона». Її визначення містилося в Законі України «Про Цивільну оборону України» (від 03.02.1993 р. № 2974-XII). Згідно з цим правовим актом *цивільна оборона України* представляла собою державну систему органів управління, сил і засобів, що створюються для організації та забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру. За цих умов цивільна оборона передбачає застосування низки загальнодержавних заходів, у т.ч. оборонних.

У 2004 році термін «цивільна оборона» був замінений на *цивільний захист* згідно із Законом України «Про правові засади цивільного захисту» (від 24.06.2004 р. № 1859-IV). Цивільний захист розглядався як *система організаційних, інженерно-технічних, протиепідемічних та інших*

заходів, які здійснюються з метою запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період.

* – у 2017 році розпочато реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Рис. 6.3 Етапи розвитку системи публічного управління у сфері цивільного захисту України

У 2013 році дія Закону України «Про правові засади цивільного захисту» була припинена через прийняття Кодексу цивільного захисту України. У ньому цивільний захист розглядався як функція держави щодо захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

У 2022 р. були внесені зміни до Кодексу цивільного захисту України, відповідно до яких цивільний захист став визначатися не як функція держави, а як система заходів. Ці зміни дозволили усунути правові колізії у вітчизняному законодавстві, унеможлививши ототожнення цивільного захисту з Єдиною державною системою цивільного захисту. Ця система розглядається як сукупність органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, виконавчих органів рад, підприємств, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту. Дане визначення Єдиної державної системи цивільного захисту є більш коректним, ніж раніше існуюче поняття цивільної оборони, що ототожнювалася з інституційною системою.

Реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Із 2017 р. розвиток системи публічного управління у сфері цивільного захисту України забезпечується в межах реформування цієї системи. Особливості його реалізації визначені в Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій» від 25.01.2017 р. № 61-р.

Ця Стратегія спрямована на вирішення таких проблем:

– сили цивільного захисту та засоби ДСНС не завжди забезпечують своєчасне реагування на НС через віддаленість їх від місць виникнення таких подій, а також мають обмежені можливості щодо створення дієвого угруповання сил для подолання негативних наслідків масштабних НС;

– система державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки має надмірний регуляторний вплив на суб'єктів господарювання, що призводить до зниження рівня їх довіри до цієї системи, а також негативно позначається на інвестиційному кліматі в державі тощо.

Основними причинами виникнення цих проблем є:

– надмірна кількість об'єктів, на яких проводяться перевірки щодо дотримання вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту, що призводить до неякісного їх проведення;

– економічно недосконала організація реагування на НС, оскільки більшість заходів фінансується з держбюджету, що не дозволяє утримувати необхідну кількість державних пожежно-рятувальних підрозділів, здійснювати їх належне комплектування, матеріально-технічне забезпечення;

– невідповідність матеріально-технічного забезпечення сил цивільного захисту, які входять до системи ДСНС, сучасним вимогам.

Розв'язання вищевказаних проблем передбачається шляхом:

1) переходу від системи державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки до системи запобігання виникненню НС та профілактики пожеж;

2) удосконалення законодавства щодо виконання основних завдань (функцій) у сфері пожежної та техногенної безпеки органами місцевого самоврядування;

3) надання методичної та іншої практичної допомоги органам місцевого самоврядування щодо утворення нових та реформування існуючих пожежно-рятувальних підрозділів (пожежних частин) місцевої і добровільної пожежної охорони в об'єднаних територіальних громадах;

4) оптимізації структури та чисельності ДСНС на всіх рівнях, реорганізації сил цивільного захисту, які входять до системи ДСНС, з урахуванням покладених на них завдань;

5) нарощування матеріально-технічної бази сил цивільного захисту та їх технічного переоснащення сучасною технікою.

Реалізація Стратегії мала відбутися в три етапи, що передбачали:

- внесення змін до законів щодо здійснення державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки, передачі майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів та іншого майна ДСНС з державної в комунальну власність;

- покладення на органи місцевого самоврядування повноважень із забезпечення пожежної безпеки населених пунктів і територій;

- стимулювання участі громадян у місцевій і добровільній пожежній охороні;

- посилення відповідальності керівників суб'єктів господарювання за порушення вимог щодо пожежної та техногенної безпеки шляхом запровадження дієвих адміністративних санкцій;

- реорганізація сил цивільного захисту ДСНС;

- оптимізація організаційної структури ДСНС на центральному, регіональному, територіальному та об'єктовому рівні тощо.

Після реформування до складу ДСНС входять:

- апарат ДСНС;

- територіальні органи ДСНС;

- сили цивільного захисту, які входять до системи ДСНС центрального, регіонального, місцевого та об'єктового рівня;

- навчальні заклади, навчальні та науково-дослідні установи;

- підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління ДСНС.

Очікувані результати реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Реалізація Стратегії передбачає забезпечення:

- 1) удосконалення системи реагування на НС, скорочення часу прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику (до 10 хвилин у місті та до 20 хвилин у сільській місцевості);

- 2) зменшення збитків національної економіки та населення у разі виникнення НС;

- 4) створення ефективної сучасної європейської системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та профілактики пожеж та ін.

6.4 Удосконалення взаємодії органів публічної влади у сфері цивільного захисту в Україні на місцевому рівні

Особливості взаємодії органів публічної влади у сфері запобігання та ліквідації НС в адміністративно-територіальних одиницях України

За роки незалежності в Україні, незважаючи на зниження кількості сільських населених пунктів, відбулось значне зростання кількості сіль-

ських та селищних рад разом із зменшенням чисельності населення в територіальних громадах. За умов значної подрібненості територіальних громад та відсутності власних можливостей для розвитку, покращення якості надання членам територіальних громад гарантованих державою послуг, за які відповідають органи місцевого самоврядування, було запроваджено реформу децентралізації влади. Вона покликана забезпечити вирішення цих проблем шляхом розвитку об'єднаних територіальних громад, які отримали додаткову фіскальну та фінансову базу для формування місцевих бюджетів. Їхнє суттєве наповнення дозволить органам публічної влади на місцях забезпечити виконання завдань у сфері запобігання та ліквідації НС власними силами.

Ліквідація наслідків аварій, катастроф, стихійних лих та пожеж на місцевому рівні стає неможливою не тільки без значних особистих зусиль органів місцевого самоврядування, а й без залучення необхідного особового складу та техніки підрозділів Оперативно-рятувальної служби ЦЗ. Усе це потребує, з одного боку, розширення повноважень органів місцевого самоврядування міст, сіл і селищ, упровадження ефективних механізмів контролю за економним та ефективним використанням місцевих ресурсів членами їхніх територіальних громад. А з іншого – застосування можливостей нових організаційно-економічних інструментів взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади щодо ефективного запобігання та ліквідації НС на місцях.

Законодавством передбачено, що в селах і селищах, де немає державних рятувальних підрозділів, сільські та селищні ради, за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань ЦЗ, утворюють підрозділи місцевої пожежної охорони, які є основою сил реагування на НС.

До початку реформування системи ДСНС у 2017 році було відсутнє належне фінансування та матеріально-технічне забезпечення виконання завдань у сфері цивільного захисту в Україні. Як результат, з'явилися негативні тенденції щодо функціонування підрозділів місцевої пожежної охорони: пожежно-рятувальні команди ліквідовувалися; кількість аварійно-рятувальної техніки й особового складу зменшувалася; чверть сільських населених пунктів країни була без належного оперативного реагування, адже розташована на відстані більше ніж 30 км до місця дислокації державних пожежно-рятувальних та аварійно-рятувальних підрозділів. Крім усунення техногенних і природних загроз, третина пожеж у сільській місцевості щороку ліквідується саме підрозділами місцевої пожежної охорони, а гасіння ускладнюється через затримку прибуття до місця пожежі державних пожежно-рятувальних підрозділів, розташованих у районних центрах.

Утримання та переоснащення цих сил реагування у сільській місцевості – це важлива проблема, розв'язання якої позитивно позначиться

на всіх процесах підвищення рівня природно-техногенної й пожежної безпеки. Ключовим для вирішення завдань у цьому напрямку є належна взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади. Досягнення належних умов життєдіяльності територіальної громади в разі обмеження ресурсів можливо шляхом інтеграції економічних, технічних та інших складових адміністративних територій.

На місцевому рівні необхідно мобілізувати наявні сили та засоби ЦЗ для забезпечення безпечних умов життєдіяльності населення, упроваджуючи нові інструменти взаємодії, які є менш витратними завдяки зміні підходів, принципів реагування на НС, інтегрованого розміщення сил ЦЗ, запровадження раціональних заходів щодо захисту населення й територій від небезпек.

Утримання підрозділів місцевої пожежної охорони в кожному сільському населеному пункті буде коштувати набагато дорожче, ніж можливість функціонування одного рятувального підрозділу, що забезпечуватиме вирішення питань із запобігання та ліквідації НС у кількох селищних і сільських адміністративних територіях, розташованих у безпосередній близькості.

Форми взаємодії органів публічної влади у сфері цивільного захисту в Україні на місцевому рівні

Однією із форм взаємодії органів публічної влади на місцях є добровільне об'єднання на договірній основі зусиль і фінансових ресурсів територіальних громад кількох таких суміжних адміністративно-територіальних одиниць. Взаємодія територіальних громад на підставі установчої угоди про спільну діяльність між цими суб'єктами визначає особливості організації процесу запобігання та ліквідації НС; їх права й обов'язки, організацію залучення сил і засобів ЦЗ до місця виникнення техногенних та природних небезпек. Доцільність створення й ефективність роботи таких підрозділів ЦЗ має бути визначена в кожному окремому випадку.

Така варіація є прийнятною з урахуванням «районування території України за рівнем природно-техногенної безпеки» природних і техногенних особливостей адміністративно-територіальних одиниць. При цьому межі добровільних об'єднань територіальних громад кількох суміжних адміністративно-територіальних одиниць для реалізації завдань щодо запобігання та ліквідації НС не обов'язково повинні збігатися з адміністративними територіями обласного рівня.

Подібні взаємовідносини між органами місцевого самоврядування здійснюються завдяки партнерству або «регіональному співробітництву». Воно спрямоване на об'єднання ресурсів із метою підвищення ефективності співпраці, обміну набутим досвідом у наданні окремих послуг. Регіональне співробітництво – це інноваційна форма діяльності органів

місцевого самоврядування. Про це свідчить досвід низки європейських країн, в яких регіональне співробітництво між органами місцевого самоврядування та органами державної влади є ефективним засобом стимулювання економічного зростання територій за рахунок активації їхнього внутрішнього потенціалу. Така особлива форма взаємодії та система юридично закріплених взаємовигідних відносин між двома та більше територіальними громадами, які межують між собою, реалізуються через відповідні органи, що мають забезпечувати досягнення певних спільних спеціальних цілей.

Для розв'язання спільних проблем у сфері запобігання та ліквідації НС техногенного та природного характеру регіональне співробітництво передбачає концентрацію попереджувальних і рятувальних ресурсів адміністративних територій. Юридичні підстави для об'єднання територіальних громад визначені у ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», у Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а також Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Регіональне співробітництво набуває особливого значення для України в контексті підготовки до реалізації широкомасштабної реформи місцевого самоврядування та реформи адміністративно-територіального устрою, передбачаючи можливості для значного прогресу у вирішенні актуальних проблем місцевого розвитку.

Регіональне співробітництво у сфері ЦЗ є найбільш характерним для децентралізованої територіальної адміністративної системи, і чим вищим є ступінь автономії органів місцевого самоврядування, тим більше вони потребують взаємодії і тим ефективніше можуть співпрацювати з іншими органами публічної влади у даній сфері. Тому існує потреба у формуванні державної політики, що охоплює застосування спеціальних публічно-управлінських інструментів: правових; економічних; ресурсних тощо.

Домовленості між органами місцевого самоврядування є важливим інструментом реалізації регіонального співробітництва, що забезпечують подальший розвиток взаємовідносин, спрямованих на здійснення стримування існуючих природно-техногенних загроз у цих адміністративних територіях, забезпечення безпеки територіальних громад у разі виникнення НС, надання допомоги громадянам, які постраждали від дії небезпечних факторів природного й техногенного середовища.

Повноваження органів місцевого самоврядування щодо реалізації завдань у сфері цивільного захисту

До повноважень органів місцевого самоврядування щодо реалізації завдань у сфері запобігання та ліквідації НС у формі регіонального співробітництва належать:

- розвиток системи моніторингу та прогнозування НС;

- участь у здійсненні заходів із забезпечення техногенної та пожежної безпеки в межах адміністративних територій;
- розробка та впровадження нових форм і методів захисту населення й територій, практичних заходів із підвищення захищеності потенційно-небезпечних об'єктів;
- створення системи незалежної оцінки ризиків НС природного та техногенного характеру;
- зниження рівня ризиків НС, що передбачає планування землекористування на адміністративних територіях із характерними джерелами небезпек;
- спільне утримання пожежно-рятувальних і аварійно-рятувальних підрозділів;
- створення диспетчерських центрів з управління НС;
- організація та здійснення заходів щодо постійної готовності до використання систем оповіщення населення про природно-техногенну небезпеку;
- удосконалення системи інформування й оповіщення населення в місцях масового перебування;
- участь у попередженні й усуненні НС у межах адміністративних територій;
- здійснення технічних рішень щодо підвищення надійності експлуатації обладнання для запобігання НС;
- розробка та реалізація планів реагування на НС і ліквідації їхніх наслідків у межах міжмуніципальних утворень;
- забезпечення технічними засобами для підвищення захищеності населення й територій від небезпек, зумовлених виникненням НС, а також новими засобами та технологіями ліквідації НС;
- створення й утримання в нормативних межах запасів матеріально-технічних, продовольчих і медичних засобів;
- здійснення заходів щодо забезпечення безпеки людей на водних об'єктах;
- облік населення та підвищення рівня його освіченості у питаннях безпечної життєдіяльності.

Одним із напрямів регіонального співробітництва у сфері запобігання та ліквідації НС із метою вирішення проблемних питань щодо забезпечення належних умов життєдіяльності населення та соціального розвитку адміністративних територій має стати прийняття спільних комплексних програм.

Під час прийняття цих програм важливим є послідовна реалізація:

- інформаційна підтримка й створення інфраструктури для безперервного моніторингу та ситуаційного аналізу загроз, інформування органів державної влади, спеціалістів і мешканців територіальної громади щодо стану впровадження управління у сфері цивільного захисту;

- координація дій із підтримання необхідної готовності сил реагування на основі оцінки економічної ефективності їхніх дій;
- реалізація практичних заходів щодо зменшення кількості НС та їхніх наслідків;
- використання наукового потенціалу під час дослідження причин виникнення НС і механізмів їхнього попередження, а також реагування на них.

З метою залучення територіальної громади до заходів зі зниження ризиків виникнення НС органи місцевого самоврядування мають запроваджувати адекватні навчальні програми, складені з урахуванням існуючої специфіки природно-техногенних загроз.

Ураховуючи різний ступінь взаємодії між органами місцевого самоврядування кількох адміністративних територій і необхідність спільного вирішення завдань у сфері запобігання та ліквідації НС, перспективним може бути визнано створення та функціонування на базі місцевої пожежної охорони, постійно діючих АРС із статусом окремої юридичної особи.

Отже, взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації НС техногенного та природного характеру – це спеціалізована форма регіонального співробітництва, що передбачає здійснення територіального планування регіонального розвитку за умов вчасної реалізації цивільного захисту.

Аутсорсинг як організаційно-економічний інструмент взаємодії органів публічної влади

Одним із найбільш дієвих інструментів у сфері запобігання та ліквідації НС органами місцевого самоврядування, що діють у міжрегіональній кооперації, є застосування аутсорсингу. Він представляє собою організаційно-економічний інструмент взаємодії органів публічної влади, що вимагає наявності необхідних внутрішніх ресурсів для реалізації завдань у сфері запобігання та ліквідації НС у межах адміністративних територій. У цьому випадку роль держави зводиться до стимулювання органів місцевого самоврядування до виконання покладених на них завдань, а також до контролю та застосування в разі необхідності передбачених законодавством санкцій.

Термін «аутсорсинг» (англ. outsourcing) зводиться до делегування непрофільних, але необхідних функцій організаціям (аутсорсерами), які можуть виконувати їх якісніше й ефективніше. Замовник може самостійно визначати ступінь і глибину передачі функцій та власності, зумовлюючи виникнення низки договірних відносин.

У світовій практиці аутсорсинг як інструмент взаємодії із зовнішнім постачальником різних послуг, давно став визнаним способом підвищення ефективності роботи установ й організацій. Для України аутсорсинг є порівняно новим інструментом взаємодії.

На відміну від послуг сервісу та підтримки, що мають разовий або епізодичний характер, аутсорсинг передбачає передання зазвичай функцій із професійної підтримки безперебійного функціонування окремих систем, інфраструктури тощо на основі тривалого контракту (не менше одного року).

Відповідно до заяв багатьох постачальників послуг аутсорсингу зовнішньому виконавцеві можуть бути передані практично будь-які функції підприємства. Аутсорсинг дає змогу замовнику скоротити витрати та значно знизити трудомісткість і витрати на експлуатацію інформаційних систем, забезпечуючи концентрацію на основних її процесах, не відволікаючись на допоміжні.

Аутсорсингом послуговуються в різних центральних органах виконавчої влади (Міністерстві оборони України, Міністерстві внутрішніх справ України тощо). Наприклад, цей інструмент дозволяє розміщувати замовлення на нові форми організації та забезпечення харчування, освіти, зберігання запасів паливно-мастильних матеріалів, квартирно-експлуатаційного забезпечення сторонніми організаціями.

Залежно від рівня публічного управління використання аутсорсингу надає такі переваги:

- на стратегічному рівні аутсорсинг дає змогу сконцентрувати увагу на основному напрямку діяльності, зменшити необхідність вкладення інвестицій у додаткові фонди, а також гнучко реагувати на зовнішні та внутрішні зміни;

- на тактичному рівні аутсорсинг дозволяє не розширювати штат працівників, не скорочувати накладні витрати щодо передачі функцій, зменшити витрати на організацію робочих місць, навчання співробітників, інформаційну підтримку, а також надати гарантії професійної відповідальності.

Відмінна ознака аутсорсингу полягає в тому, що він забезпечує максимальну ефективність виконання певних функцій за умови його застосування для досягнення чітко визначених стратегічних цілей.

Особливості застосування аутсорсингу у сфері публічного управління цивільним захистом

Позитивні результати передачі органами місцевого самоврядування окремих функцій щодо цивільного захисту в межах аутсорсингу:

- відсутність потреби у наявності додаткової кількості персоналу, який має забезпечувати й обслуговувати відповідні аварійно-рятувальні операції;

- відсутні витрати на пошук, відбір та підготовку нових спеціалістів (новий співробітник потребує адаптації від трьох до шести місяців для повного розуміння специфіки роботи);

– скорочення витрат на утримання неефективних, з економічної точки зору, рятувальних підрозділів;

– фокусування зусиль на процесах, які безпосередньо впливають на підтримання готовності до виконання передбачених завдань;

– очікування підвищення якості послуг, що надаються, адже, крім механізмів внутрішньої адміністративної відповідальності, з'являються діючі механізми економічного впливу на аутсорсерів.

Ознаки аутсорсингу під час взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації НС:

– наявність правосуб'єктності й юрисдикції органів державної влади й органів місцевого самоврядування на певній адміністративній території;

– існування спільних інтересів і сприятливих умов для спільного використання ресурсів щодо підвищення ефективності протидії НС;

– безпосередня та взаємовигідна взаємодія з органами державної влади місцевих рад і виконавчих органів місцевого самоврядування, яким делеговано функції запобігання та ліквідації НС;

– наявність договору (угоди), яким юридично встановлено взаємодію між органами державної влади й органами місцевого самоврядування, які функціонують у межах міжрегіональної кооперації;

– сумісне здійснення принаймні одного спільного короткострокового проекту на підставі договору.

У контексті проекту застосування аутсорсингу передбачається передача окремих функцій органів місцевого самоврядування на виконання аутсорсингу при збереженні ними контролю за реалізацією переданих функцій у сфері запобігання та ліквідації НС.

Аутсорсер – це будь-який підрозділ територіального органу ДСНС, що знаходиться в межах адміністративних територій, на виконання якого передаються окремі функції у сфері запобігання та ліквідації НС від органів місцевого самоврядування.

Визначення функцій у сфері запобігання та ліквідації НС, які можуть бути передані на виконання аутсорсеру, пропонується здійснювати у такій послідовності:

– аналіз функцій органів місцевого самоврядування та виявлення тих, що можуть бути передані на виконання аутсорсеру;

– урахування функціонального вмісту службових обов'язків за посадами на основі посадових інструкцій;

– установа функції, змістом яких є виконання обов'язків із прийняття й оброблення інформації про загрози виникнення НС, організації проведення запобіжних заходів, здійснення реагування на НС, управління силами ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, що можуть бути переданими на обслуговування аутсорсеру;

– визначення можливостей і порядку впровадження аутсорсингу. Застосування аутсорсингу як організаційно-економічного інструменту взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері цивільного захисту може забезпечити раціональне розміщення сил та засобів ЦЗ, а також забезпечення їх функціонування для належного захисту адміністративних територій від природних та техногенних небезпек. Для цього має бути правильно організоване управління ризиками НС техногенного і природного характеру на місцях, їхній облік, ведення кадастру прогнозованих та фактичних збитків від них, оцінювання їх соціально-економічних наслідків.

Фактори розвитку аутсорсингу у сфері запобігання та ліквідації НС як підрядної практики органів місцевого самоврядування:

- економічна неефективність реалізації органами місцевого самоврядування окремих специфічних функцій із протидії НС своїми силами;
- бюджетні обмеження та необхідність раціонального витрачання коштів на вирішення основних завдань щодо захисту територіальної громади від небезпек природного та техногенного характеру в адміністративних територіях.

Залучення органами місцевого самоврядування зовнішніх виконавців робіт (аутсорсерів) до реалізації завдань у сфері запобігання та ліквідації НС повинно здійснюватись індивідуально в кожному конкретному випадку, на основі аналізу «ефективність – вартість» і з урахуванням таких обмежень:

- збереження необхідного рівня готовності рятувальних підрозділів до запобігання та ліквідації НС;
- дотримання якості підготовки спеціалістів рятувальної справи, які мають, насамперед, складні спеціальності;
- забезпечення надійного вирішення питань щодо захисту територіальної громади із урахуванням існуючих ризиків НС, характерних для адміністративної території.

Процес аутсорсингу у сфері запобігання та ліквідації НС можна умовно розділити на декілька етапів. Він розпочинається з ініціювання і зводиться до виявлення функцій, які можна передати для виконання аутсорсеру. Застосування аутсорсингу повинно бути спрямоване на виконання насамперед на найбільш затратних функцій.

Ключові слова: система публічного управління, розвиток, реформування, цивільний захист, запобігання та ліквідації НС, Україна, ЄС, євроінтеграція, Механізм цивільного захисту ЄС, угода, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, органи місцевого самоврядування, децентралізація, регіональне співробітництво, аутсорсинг.

Перелік питань для самоконтролю

1. Особливості виникнення Механізму цивільного захисту ЄС.
2. Інституційна структура Механізму цивільного захисту ЄС.
3. Роль країн-учасниць і партнерів у Механізмі цивільного захисту ЄС.
4. Порядок застосування «модулів» Механізму цивільного захисту ЄС.
5. Міжнародна та вітчизняна правова база щодо функціонування й імплементації Механізму цивільного захисту ЄС.
6. Місце України в Механізмі цивільного захисту ЄС.
7. Критерії участі в Механізмі цивільного захисту ЄС, які висуваються до країни-претендента та країни-члена.
8. Етапи й очікувані результати реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій.
9. Форми взаємодії органів публічної влади щодо запобігання та ліквідації НС.
10. Переваги та недоліки застосування аутсорсингу у сфері цивільного захисту.

ВИСНОВКИ

Проблематика забезпечення цивільного захисту населення і територій на сучасному етапі розвитку нашої країни є надзвичайно актуальною. Складності ситуації додає повномасштабна агресія проти України, що зумовлює необхідність, по-перше, вчасного реагування на надзвичайні ситуації, які можуть відзначатися соціально-політичним, воєнним та іншим характером, по-друге, повноцінної ліквідації їхніх наслідків і зменшення збитків національної економіки та населення у разі виникнення НС. А по-третє, визначення особливостей здійснення цивільного захисту в умовах спеціальних правових режимів при надзвичайних ситуаціях (правового режиму воєнного стану, правового режиму надзвичайного стану в разі надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру або у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку). Під час дії цих правових режимів можуть тимчасово обмежуватися права та законні інтереси громадян й юридичних осіб.

Сьогоднішня ситуація в Україні щодо небезпечних природних явищ, аварій і катастроф характеризується як дуже складна. Щороку в Україні гине більше 70 тис. осіб. Проте через повномасштабну агресію з боку РФ формується тенденція щодо зростання кількості надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Вони, у свою чергу, передбачають актуалізацію медичного, хімічного, біологічного, психологічного та іншого захисту. Складність наслідків цих надзвичайних ситуацій змушує розглядати їх як серйозну загрозу безпеці окремої людини, суспільству та навколишньому середовищу, а також стабільності розвитку економіки країни.

Функціональні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту, органи публічної влади та інші зацікавлені суб'єкти повинні в мирний час готувати свої сили і засоби до дій в умовах надзвичайних ситуацій або особливого періоду, а також при ліквідації наслідків таких ситуацій. За надзвичайних обставин порушується нормальний ритм життя населення окремих районів або міст, виникає загроза життю та здоров'ю багатьох людей, спричиняється велика матеріальна шкода, дезорганізується робота державних установ, транспорту та зв'язку, загострюється соціальна напруга, зростає рівень злочинності та кількість інших правопорушень. Для попередження та припинення означених негативних наслідків залучаються значні сили органів виконавчої влади, особливе місце серед яких належить Державній службі України з надзвичайних ситуацій, реформування системи якої (служби) було розпочато у 2017 році. До оновленої структури цієї системи входять: апарат ДСНС; територіальні органи ДСНС; сили цивільного захисту, які входять до системи ДСНС центрального, регіонального, місцевого та об'єктового рівня; навчальні заклади, навчальні та науково-дослідні установи; підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління ДСНС. Відповідно до

покладених на них завдань ці інституції залучаються до здійснення заходів із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій на території України.

Слід відзначити, що одним із завдань реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій є створення ефективної сучасної європейської системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та профілактики пожеж. Відтак, сьогодні ключовими завданнями в забезпеченні розвитку публічного управління у сфері цивільної безпеки є закладення основ щодо імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні, ресурсне забезпечення якої є обов'язковим критерієм участі в ньому. Особливості реалізації цих завдань та вирішення інших питань публічного управління у сфері цивільної безпеки становитимуть подальший інтерес науковців-теоретиків і практичних працівників-фахівців. Тому цей навчальний посібник буде корисним для них.

ГЛОСАРІЙ

Аварійно-рятувальна служба – сукупність організаційно об'єднаних органів управління, сил та засобів, призначених для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи – роботи, спрямовані на пошук, рятування і захист населення, уникнення руйнувань і матеріальних збитків, локалізацію зони впливу небезпечних чинників, ліквідацію чинників, що унеможливають проведення таких робіт або загрожують життю рятувальників.

Аварія – небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище.

Відновлювальні роботи – комплекс робіт, пов'язаних з відновленням будівель, споруд, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, які були зруйновані або пошкоджені внаслідок надзвичайної ситуації, та відповідних територій;

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Дорожньо-транспортна пригода – подія, що сталася під час руху дорожнього транспортного засобу, внаслідок якої загинули або зазнали травм люди чи заподіяна шкода майну. Рівень надзвичайної ситуації при дорожньо-транспортній пригоді визначається відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, що затверджується Кабінетом Міністрів України;

Евакуація – організоване виведення чи вивезення із зони надзвичайної ситуації або зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення.

Епідемія – виникнення на певній території за певний проміжок часу випадків інфекційної або неінфекційної хвороби, специфічної поведінки, пов'язаної із здоров'ям, або інших подій, пов'язаних із здоров'ям, які перевищують середні багаторічні показники або достовірно перевищують нормальне очікування за відомими або невідомими раніше критеріями та впливають або мають тенденцію до одночасного впливу на непропорційно велику кількість людей у межах населення території. Кількість випадків, що свідчать про наявність епідемії, залежить від збудника, чисельності та типу населення, яке зазнало впливу, попереднього досвіду чи відсутності контакту з хворобою, часу та місця виникнення.

Епізоотія – широке поширення заразної хвороби тварин за короткий проміжок часу, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на цю хворобу на відповідній території.

Епіфітотія – широке поширення на території однієї або кількох адміністративно-територіальних одиниць заразної хвороби рослин, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на цю хворобу на відповідній території.

Єдина державна система цивільного захисту – сукупність органів управління, сил і засобів центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій – комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків.

Засоби цивільного захисту – протипожежна, аварійно-рятувальна та інша спеціальна техніка, обладнання, механізми, прилади, інструменти, вироби медичного призначення, лікарські засоби, засоби колективного та індивідуального захисту, які призначені та використовуються під час виконання завдань цивільного захисту.

Захисні споруди цивільного захисту – інженерні споруди, призначені для захисту населення від впливу небезпечних факторів, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів.

Зона можливого ураження – окрема територія, акваторія, на якій внаслідок настання надзвичайної ситуації виникає загроза життю або здоров'ю людей та заподіяна шкода майну.

Зона надзвичайної ситуації – окрема територія, акваторія, де сталася надзвичайна ситуація.

Інженерний захист територій – комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, забезпечення захисту територій, населених пунктів та суб'єктів господарювання від їх наслідків та небезпеки, що може виникнути під час воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій, а також створення умов для забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання і територій в особливий період.

Катастрофа – велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких наслідків.

Класифікація надзвичайних ситуацій – система, згідно з якою надзвичайні ситуації поділяються на класи і підкласи залежно від характеру їх походження.

Координаційні органи – державна, регіональні, місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, комісії з питань надзвичайних ситуацій суб'єктів господарювання, державна, регіональні, місцеві та об'єктові спеціальні комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, що утворюються для координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, пов'язаної з цивільним захистом.

Ліквідація наслідків надзвичайної ситуації – проведення комплексу заходів, що включає аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, які здійснюються у разі виникнення надзвичайної ситуації і спрямовані на припинення дії небезпечних факторів, рятування життя та збереження здоров'я людей, а також на локалізацію зони надзвичайної ситуації.

Медико-психологічна реабілітація – комплекс лікувально-профілактичних, реабілітаційних та оздоровчих заходів, спрямованих на відновлення психофізіологічних функцій, оптимальної працездатності, соціальної активності рятувальників аварійно-рятувальних служб (формувань), осіб, залучених до виконання аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайної ситуації, а також постраждалих внаслідок такої надзвичайної ситуації, передусім неповнолітніх осіб.

Механізм цивільного захисту ЄС – це найбільша у світі система надання міжнародної координованої оперативної допомоги в разі надзвичайних ситуацій.

Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпеч-

ною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності;

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Небезпечна подія – подія, у тому числі катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія, яка за своїми наслідками становить загрозу життю або здоров'ю населення чи призводить до завдання матеріальних збитків.

Небезпечний чинник – складова частина небезпечного явища (пожежа, вибух, викидання, загроза викидання небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин) або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом), перевищенням нормативних показників і створює загрозу життю та/або здоров'ю людини.

Оповіщення – доведення сигналів і повідомлень органів управління цивільного захисту про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф, епідемій, пожеж тощо до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення.

Органи управління цивільного захисту – органи виконавчої влади, виконавчі органи рад та їх структурні підрозділи, призначені для безпосереднього керівництва діяльністю у сфері цивільного захисту відповідно до компетенції.

Першочергові заходи з ліквідації наслідків НС – оперативне здійснення організаційно-технічних та інших невідкладних заходів,

спрямованих на забезпечення мінімальних потреб життєзабезпечення населення, яке постраждало внаслідок НС.

Пожежа – неконтрольований процес горіння, внаслідок якого знищується або пошкоджується майно, природні ресурси, а також виникають небезпечні чинники, що створюють загрозу життю та здоров'ю людей, тварин, негативно впливають на навколишнє природне середовище.

Публічне управління – цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку громадянина з метою реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленою політичною системою та законодавчо закріпленою через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією.

Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків – скоординовані дії суб'єктів забезпечення цивільного захисту, що здійснюються відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, уточнених в умовах конкретного виду та рівня надзвичайної ситуації, і полягають в організації робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, припинення дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею, рятування населення і майна, локалізації зони надзвичайної ситуації, а також ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну.

Сили цивільної безпеки – аварійно-рятувальні формування, спеціалізовані служби та інші формування цивільного захисту, призначені для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій.

Сили цивільного захисту – аварійно-рятувальні формування, спеціалізовані служби та інші формування цивільного захисту, призначені для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій;

Система оповіщення – комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури і технічних засобів оповіщення, апаратури, засобів та каналів зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації про виникнення надзвичайних ситуацій до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення.

Стихійне лихо – природне явище, що діє з великою руйнівною силою, заподіює значну шкоду території, на якій відбувається, порушує нормальну життєдіяльність населення, завдає матеріальних збитків.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бєлікова К.Г. Теоретико-методологічні засади функціонування та розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення цивільного захисту України : дис. ... д-ра наук держ. упр. : 25.00.02 / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2021. 504 с.

2. Закон України «Кодекс цивільного захисту України» від 02.10.2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

3. Закон України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 р. № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>.

4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

5. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.

7. Закон України «Про правові засади цивільного захисту» від 24.06.2004 р. № 1859-IV (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1859-15>.

8. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, щодо участі України в Механізмі цивільного захисту Союзу» 08.11.2023 р. № 3434-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T233434?an=4>.

9. Закон України «Про Цивільну оборону України» від 03.02.1993 р. № 2974-XII (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12#Text>.

10. Клименко Н.Г. Єдина державна система цивільного захисту: складові, завдання та режими функціонування. Інвеститції: практика та досвід. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2015/23.pdf.

11. Клименко Н.Г. Сутність механізму цивільного захисту ЄС та перспективи набуття Україною повноправного членства в ньому. Публічне урядування. 2022. С. 23–33.

12. Лещенко О.Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу : дис. ... к.політ.н. : 21.01.01 / Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2020. 293 с.

13. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: навч. посіб. Київ: "Центр учбової літератури", 2008. 158 с.

14. Миценко І.М., Мезенцева О.М. Цивільна оборона: навч. посіб. Чернівці: "Книги-XXI", 2004. 404 с.

15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації перевірок діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту» від 06.02.2017 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-17#Text>.

16. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту» від 28.11.2019 р. № 991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-20#Text>.

17. Основи цивільного захисту: Навч. посібник/ В.О. Васійчук, В.Є. Гончарук, С.І. Качан, С.М. Мохняк. Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2010. 417 с.

18. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

19. Подскальна О.А. Приєднання України до механізму цивільного захисту європейського союзу – дин із пріоритетів її європейського вибору. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 19. С. 130–134.

20. Поляков О.Є., Юсіна Г.Л., Євграфова Н.І. Цивільна оборона. Теоретичний курс: Учбовий посібник. Краматорськ: ДДМА, 2007. 280 с.

21. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Публічна (громадська та цивільна) безпека в Україні: значення для гарантування системи безпеки в Європі: міжнародна колективна монографія «Міжнародні безпекові студії: управлінські, технічні, правові, екологічні, інформаційні та психологічні аспекти». Осло. Королівство Норвегії. 2024.

22. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В., Порока С.Г. Організаційно-правові засади імплементації Механізму цивільного захисту ЄС в Україні в контексті гарантування національної безпеки // Державне будівництво: електронний журнал. 2023. № 2. URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/issue/archive>.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту» від 08.07.2015 р. № 469. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469-2015-%D0%BF#Text>.

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про добровільні формування цивільного захисту» від 21.08.2013 р. № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2013-%D0%BF#Text>.

25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізо-

ваних служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю» від 19.08.2002 р. № 1200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2002-%D0%BF#Text>.

26. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26.06.2013 р. № 444. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>.

27. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту» від 26.06.2013 р. № 443. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2013-%D0%BF#Text>.

28. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту» від 23.10.2013 р. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2013-%D0%BF#Text>.

29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту» від 09.10.2013 р. № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2013-%D0%BF#Text>.

30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту» від 26.06.2013 р. № 443. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2013-%D0%BF#Text>.

31. Потеряйко С.П. Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку системи державного управління сферою цивільного захисту України : дис. ... д.держ.упр. : 25.00.05 / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2022. 498 с.

32. Реагування на надзвичайні ситуації: Навч. посіб / О.Г. Барило, П.Б. Волянський, С.О. Гур'єв та ін. К.: Вид-во "Бланк-Прес", 2014. 210 с.

33. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

34. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій» від 25.01.2017 р. № 61-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-%D1%80#Text>.

35. Системи оповіщення цивільного захисту: навч. посіб. / П.П. Воробієнко, С.І. Білоусов. Одеса: ОНАС ім. О.С. Попова, 2012. 76 с.

36. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник/ 2-ге вид., переробл. К.: Знання, 2010. 487 с.

37. Управління силами цивільного захисту під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: конспект лекцій / Укладачі: В.О. Собина, І.М. Неклонський, В.О. Самарін, Д.В. Дяченко. Х.: НУЦЗ України, 2015. 166 с.

38. Цивільний захист [підручник] / О.І. Запорожець, В.О. Михайлюк, Б.Д. Халмурадов та ін. К.: "Центр учбової літератури", 2016. 264 с.

39. Цивільний захист у схемах: навч. посібник / А.О. Собакарь, Д.Г. Казначеев, В.Д. Поливанюк, О.І. Бойко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 144 с.

40. Цивільний захист. Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційним рівнем "магістр" / А.І. Ткачук, О.В. Пуляк. Перевидання, доповнене та перероблене. Кропивницький: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард». 2017. 144 с.

41. Цивільний захист: Конспект лекцій / За ред. В.Є. Гончарука / В.О. Васійчук, В.Є. Гончарук, О.С. Дацько, С.І. Качан, О.І. Козій, В.В. Ляхов та ін. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 208 с.

42. #RescEU - набув чинності посилений Механізм цивільного захисту ЄС. URL: <https://uk.eureporter.co/frontpage/2019/03/22/resceu-strengthened-eu-civil-protection-mechanism-enters-into-force/>.

43. Berg L.A. (2020). Civil-Military Relations and Civil War Recurrence: Security Forces in Postwar Politics // Journal of conflict resolution. Vol. 64 (7-8). pp. 1307-1334.

44. Decision № 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on a Union Civil Protection Mechanism. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2013.347.01.0924.01.ENG.

45. Hoijsink M. (2014). Capitalizing on emergence: The "new" civil security market in Europe // Security dialogue. 45 (5), pp. 458-475.

46. Emergency Response Coordination Centre (ERCC). URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/emergency-response-coordination-centre-ercc_en.

47. EUBSR Flagship Project 14.3. URL: <http://www.14point3.eu/tasks-2>.

48. EU Civil Protection Mechanism. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en.

49. European Civil Protection Pool (ECP). URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/european-civil-protection-pool_en

50. European Maritime Safety Agency (EMSA). URL: <https://www.emsa.europa.eu/>.

51. Elomaa T., Halonen A. (2007). Eurobalic Survey: Civil Protection Research in the Baltic Sea Region // University of Helsinki, Aleksanteri Institute.

URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.525.3180&rep=rep1&type=pdf>.

52. Gołębiowska A. (2016). Poszanowanie prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego w Konstytucji Rporaz w aktach prawa międzynarodowego // Ogólnopolska konferencja naukowa «Wyzwania bezpieczeństwa cywilnego». URL: <http://press.warszawa.pl/konferencja-wyzwania-bezpieczenstwa-cywilnego>.

53. Kalogiannidis S., Paschalidou M. and Chatzitheodoridis F. (2023). Relationship between Cyber Security and Civil Protection in the Greek Reality // Applied sciences-basel. 13 (4).

54. Kirchner E.J., Fanoulis E. and Dorussen H. (2015). Civil security in the EU: national persistence versus EU ambitions? // European security. Vol. 24 (2). pp. 287-303. Koziej S. (2011). Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja // Bezpieczeństwo narodowe. Pp. 18-39.

55. Kirchner E.J., Fanoulis E. and Dorussen H. (2015). Civil security in the EU: national persistence versus EU ambitions? // European security. Vol. 24 (2). pp. 287-303.

56. Pomaza-Ponomarenko A., Taraduda D., Leonenko N., Poroka S., Sukhachov M. Ensuring the safety of citizens in times of war: aspects of the organization of civil defense // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 2024. Volume 14. Issue 1. Pp. 216-220. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140139/papers/K_10.pdf.

57. The Joint Statement by the Council and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council, the European Parliament and the European Commission // Official Journal of the European Union. Series C. 2008. № 25. 30 Jan.

58. The Council Decision of 23 October 2001 establishing a Community mechanism to facilitate reinforced cooperation in civil protection assistance interventions // Ibid. 2001. № 297. 15 Nov.

59. Vodenitcharov A. (2015). Civil aspects of national security // 21st international conference the knowledge-based organization. 21 . pp. 143-147.

60. Zhu W.X. (2009). Civil Society and Public Security Governance in Transition Societies // Proceedings of the 2009 international conference on public economics and management icpem. Vol. 1. pp. 410-413.

ДЛЯ ЗАМЕТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Крюков Олексій Ігорович
Помаз-Пономаренко Аліна Леонідівна
Лопатченко Інна Миколаївна

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Навчальний посібник

Видавництво «Діса плюс»

Тел. (057) 768-03-15

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників та
розповсюджувачів видавничої продукції: с
ерія ДК № 4047 від 15.04.2011 р.

Підписано до друку 08.03.2024. Формат 60x84/16.

Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний. Ум. друк. арк. 10,4.

Тираж 100 прим. Вид. № 05/24. Обл.вид арк. 9,7.

Сектор редакційно-видавничої діяльності

Національного університету цивільного захисту України

61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94

www.nuczu.edu.ua